

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**İSTANBUL KENTSEL KIYI ALANINDAKİ DÖNÜŞÜM
UYGULAMALARININ SOSYAL KİMLİK AÇISINDAN İRDELENMESİ:
KARTAL/KÜÇÜKÇEKMECE UYGULAMALARI**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Vildan ERTÜRK**

Anabilim Dalı : Disiplinlerarası

Programı : Kentsel Tasarım

Tez Danışmanı: Yrd.Doç.Dr.Hatice AYATAÇ

HAZİRAN 2011

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**İSTANBUL KENTSEL KIYI ALANINDAKİ DÖNÜŞÜM
UYGULAMALARININ SOSYAL KİMLİK AÇISINDAN İRDELENMESİ:
KARTAL/KÜÇÜKÇEKMECE UYGULAMALARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Vildan ERTÜRK

(519081020)

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 06 Mayıs 2011

Tezin Savunulduğu Tarih : 06 Haziran 2011

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Hatice AYATAÇ (İTÜ)

Diğer Jüri Üyeleri : Prof Dr. Nilgün ERGÜN (İTÜ)

Yrd. Doç. Dr. Ebru Firidin

ÖZGÜR (MSÜ)

HAZİRAN 2011

Eşime ve aileme,

ÖNSÖZ

Bu yüksek lisans tezinin hazırlanmasında, en yoğun anlarında bile bana vakit ayıran, zorlandığım aşamalarda bilgisiyle ve yol göstericiliği ile bana destek olan, değerli tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Hatice AYATAÇ’a çok teşekkür ederim.

Tez jürimde yer alarak yapıcı eleştirileri ile bana destek olan, değerli hocalarım Prof. Dr. Nilgün ERGÜN ve Yrd. Doç. Dr. Ebru Firidin ÖZGÜR’e, maddi ve manevi tüm desteğiyle her zaman yanımda olan babam Dr. Rafet ÇAKMAKÇI, annem Reyhan ÇAKMAKÇI ve ablalarım Özlem ile Firdevs’e, bu süreç boyunca bana gösterdiği destek ve sevgi için eşim Salih’e ayrıca teşekkürlerimi sunarım.

Haziran 2011

Vildan ERTÜRK

Şehir ve Bölge Plancısı

İÇİNDEKİLER

Sayfa

1. GİRİŞ	1
1.1 Tezin Amacı	1
1.2 Hipotezler	2
1.3 Kapsam ve Yöntem	2
2. SOSYAL KİMLİK VE YER İLİŞKİSİ	5
2.1 Kimlik ve Mekân Tanımları	5
2.1.1 Sosyal çevre kimliği	6
2.1.1.1 Kategorilendirme	10
2.1.1.2 Özdeşleştirme	11
2.1.1.3 Karşılaştırma.....	11
2.1.1.4 Psikolojik ayrıştırılabilirlik (gruptaki farklılıklar).....	12
2.1.2. Fiziksel çevre kimliği	12
2.1.3 Mekân kimliği.....	13
2.2 Sosyal Kimlik-Sosyal Mekân İlişkisi	14
2.3 Bölüm Sonucu	18
3. YER VE AİDİYET OLGUSU	19
3.1 Aidiyet (place attachment)	19
3.2 Yerin Ruhu (spirit of place)	23
3.3 Mekân Kimliği (place identity)	24
3.4 Mekân Bağlılığı (place dependence)	25
3.5 Sosyal Bağ (social bond)	25
3.6 Bölüm Sonucu	25
4. SOSYAL KİMLİK-AİDİYET İLİŞKİSİ VE UYGULAMA TEORİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	29
4.1 Sosyal Kimlik-Aidiyet Teorileri.....	34
4.2 Breakwell Teorisinin Değerlendirilmesi	35
4.3 Bölüm Sonucu	36
5. İSTANBUL KENTSEL KIYI DÖNÜŞÜM ALANLARINDA SOSYAL KİMLİK-AİDİYET OLGUSUNUN SORGULANMASI	39
5.1 İstanbul Kentsel Kıyı Alanının Tanımı, Tarihsel Süreçte Değerlendirilmesi ..	40
5.2 Kentsel Kıyı Alanında Dönüşüm Projeleri.....	43
5.3 Küçükçekmece ve Kartal Kıyısı Kentsel Dönüşüm Alanının Sosyal Kentsel Kimlik Belirleyicileri İle Değerlendirilmesi	45
5.3.1 Fiziksel mekân değerlendirmeleri.....	47
5.3.1.1 Arazi kullanımı ve sınırlar	47
5.3.1.2 Ulaşım-erişebilirlik.....	48
5.3.1.3 Tarihsel süreç.....	50
5.3.1.4 Sosyal yaşam, gelir durumu	53
5.3.1.5 Nüfus dağılımı ve kültürel değerler.....	53
5.3.1.6 Çevresel imaj	55

5.3.2 Kartal ve Küçükçekmece kentsel dönüşüm alanlarında uygulanan anket çalışması ve karşılaştırmalı değerlendirilmesi	62
5.3.2.1 Anket alanlarının seçilmesi	62
5.3.2.2 Yöntem	63
5.3.2.3 Algılanan sosyal heterojenlik	65
5.3.2.4 Tanımlama-memnuniyet ve imaj	66
5.3.2.5 Fiziksel kalite	69
5.3.2.6 Dönüşümün etkileri ve yer değiştirme	70
5.3.2.7 Sosyal kimliğin tanımlanması ve aidiyet	75
5.4 Bölüm Sonucu	78
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	81
EKLER	95
ÖZGEÇMİŞ	111

KISALTMALAR

İBB	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
TOKİ	: Toplu Konut İdaresi
İMP	: İstanbul Metropolitan Planlama
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

ÇİZELGE LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Çizelge 2.1: Kimlik bileşenleri.....	6
Çizelge 2.2: Kişiliğin yapısı	6
Çizelge 2.3: Lefebvre'nin 3'lü şeması ve analiz kategorileri.....	16
Çizelge 3.1: Yer hakkında araştırma literatürü.....	27
Çizelge 5.1: İstanbul ili kıyı dönüşüm projeleri	43
Çizelge 5.2: Yıllara göre Türkiye, İstanbul ve Kartal nüfusu	55

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1: Araştırma yöntemi	4
Şekil 1.2: Araştırmanın genel aşamaları.....	4
Şekil 2.1: Birey kimliği ve çevre ilişkileri.....	7
Şekil 2.2: İçselleştirme süreci.....	7
Şekil 2.3: Bilgi işleme.....	8
Şekil 2.4: Toplumsal kimlik	8
Şekil 2.5: Toplumsal kimlik bileşenleri.....	9
Şekil 2.6: Kimlik.....	9
Şekil 2.7: Kimlik ağı haritası	11
Şekil 2.8: Çatışma.....	15
Şekil 2.9: Lefebvre'nin yerle ilgili başlangıç noktası	17
Şekil 2.10: Lefebvre'nin ilk sosyal yer yaklaşımları.....	17
Şekil 2.11: Mekân,kimlik,aidiyet ve birey ilişkileri	18
Şekil 3.1: Maslow ihtiyaçlar hiyerarşisi	19
Şekil 3.2: Aidiyetin bazı önemli bileşenleri	20
Şekil 3.3: Yerin ruhu kavramının evrimi.....	23
Şekil 3.4: Yerle ilgili kavramlar ve ilişkileri	26
Şekil 4.1: Sosyal kimlik ve sembolik kent ilişkisi.....	30
Şekil 4.2: Teori ve çalışmaların karşılaştırılması	33
Şekil 5.1: Sanayi devri öncesi İstanbul kıyıları	42
Şekil 5.2: İstanbul'daki kentsel dönüşüm projesi alanlarının dağılımları	44
Şekil 5.3: İstanbul ili kıyı dönüşüm projeleri	45
Şekil 5.4: Uygulama akış şeması.....	46
Şekil 5.5: Kartal kentsel dönüşüm alanının ve seçilen alanın tanımı	47
Şekil 5.6: Küçükçekmece kentsel dönüşüm alanı ve seçilen alanın tanımı	47
Şekil 5.7: Çalışma Alanlarının Konumu	48
Şekil 5.8: Kartal ilçesi karayolu ulaşım aksı	49
Şekil 5.9: Kartal ve Küçükçekmece ulaşım ilişkileri	50
Şekil 5.10: Küçükçekmece ulaşım ve çevre ilişkileri.....	50
Şekil 5.11: Kartal ve Küçükçekmece ilçeleri İstanbul Metropolü tarihsel gelişimle	51
Şekil 5.12: Kartal'ın eski durumu	52
Şekil 5.13: Kartal sanayi bölgesinden görünüm.....	52
Şekil 5.14: Küçükçekmece Mimar Sinan köprüsü	53
Şekil 5.15: Küçükçekmece sahilinden görünüm	53
Şekil 5.16: Zaha Hadid'in İstanbul Kartal Kentsel Tasarım Projesi	57
Şekil 5.17: Topografya Analizi	58
Şekil 5.18: Kartal meydan ve parklarından görüntüler	58
Şekil 5.19: Kartal sahilinden görünüm	59
Şekil 5.20: Odak noktası olarak dini yapılar	59
Şekil 5.21: Ken Yeang'ın İstanbul Küçükçekmece Kentsel Tasarım Projesi	61

Şekil 5.22: Odak Noktaları...	61
Şekil 5.23: Bezirgânbahçe konutları.....	62
Şekil 5.24: Küçükçekmece-Ayazma ve gecekondlu alanları konumu	62
Şekil 5.25: Kartal çalışma alanı	63
Şekil 5.26: Küçükçekmece çalışma alanı	63
Şekil 5.27: Anket soru grupları.....	65
Şekil 5.28: Nüfusa kayıtlı olunan il-Kartal.....	66
Şekil 5.29: Nüfusa kayıtlı olunan il-Küçükçekmece	66
Şekil 5.30: Ayazma doğum yeri dağılım oranları.....	67
Şekil 5.31: Oturulan konutların mülkiyet durumu-Kartal	67
Şekil 5.32: Oturulan konutların mülkiyet durumu-Küçükçekmece.....	68
Şekil 5.33: Boş zaman değerlendirme-Kartal	68
Şekil 5.34: Boş zaman değerlendirme-Küçükçekmece	69
Şekil 5.35: İmaj öğelerinin değerlendirilmesi-Kartal	70
Şekil 5.36: İmaj öğelerinin değerlendirilmesi-Küçükçekmece	70
Şekil 5.37: Kırı çevre kalitesi-Kartal	71
Şekil 5.38: Kırı çevre kalitesi-Küçükçekmece.....	71
Şekil 5.39: Dönüşüm projesi ve öneriler	72
Şekil 5.40: Konuta yerleşme	73
Şekil 5.41: Yaşam standardında iyileşme	73
Şekil 5.42: Proje beklentisi	74
Şekil 5.43: Çevresel düzenleme ve sosyal imkanlar.....	74
Şekil 5.44: Ulaşım problemi	75
Şekil 5.45: Yerel Halkın Tercih Ettiği Yapı Tarzı Oranları	75
Şekil 5.46: Boş zaman kullanımı ve adiyet-Kartal	77
Şekil 5.47: Boş zaman kullanımı ve adiyet-Küçükçekmece	78
Şekil 5.48: Beğenimin değerlendirilmesi	79
Şekil A.1: Anket Föyü	96
Şekil A.2: Kartal Sosyal Kimlik Değerlendirmeleri.....	99
Şekil A.3: Küçükçekmece Sosyal Kimlik Değerlendirmeleri	100
Şekil A.4: Kartal Dönüşüm Projesinden Örnekler	101
Şekil A.5: Küçükçekmece Dönüşüm Projesinden Örnekler.....	102
Şekil A.6: Kartal Kırı Alanı Fotoğraflar	103
Şekil A.7: Küçükçekmece Kırı Alanı Fotoğraflar	108

İSTANBUL KENTSEL KIYI ALANINDAKİ DÖNÜŞÜM UYGULAMALARININ SOSYAL KİMLİK AÇISINDAN İRDELENMESİ KARTAL/KÜÇÜKÇEKMECE UYGULAMALARI

ÖZET

Sosyal kimlik ve sosyal kimliğin aidiyet boyutu; psikoloji, çevresel psikoloji, planlama gibi disiplinler arasında uzun zamandır başlıca araştırma konusu olmuştur. Bu konunun gözde oluşu iki nedene dayanmaktadır: birincisi son zamanlarda ortaya çıkan dönüşüm kavramının fiziksel olduğu kadar sosyal yönünün de önem kazanması ve ikincisi dönüşümün bireyler üzerindeki sosyal etkilerinin o yerle ilgili aidiyetlerinde etkili olduğudur.

Bu nedenle, aidiyet ve sosyal kimliğin değişimine yön veren etmenler hakkındaki bilgiler hane halkının aidiyet sürecini daha iyi kavramak üzere son derece önemlidir. Bireyin aidiyeti, o kişinin sosyal kimlik prensipleri arasındaki yüksek düzeyli bir uyuma ve bu yerle ilgili olumlu değerlendirmesine işaret etmektedir. Diğer taraftan halen oturlan yer konusundaki sosyal kimlik prensipleri arasındaki uyumsuzluk ise ait hissetmemeye sebep olabilmektedir.

Sosyal kimlik literatüründe; halen oturlan ikemetgâh çevresindeki mekânsal kurgu ve kentsel dönüşüm uygulamalarının yer kimliği ile etkileşim halinde olduğu ve bu değişimin etkileri bazı eşiklere ulaştığında, hane halkının yaşadığı çevreyi sosyal kimlik parametrelerine göre değerlendirmesine yol açan bir yere ait olma ya da olmama sürecine başlandığı üzerinde durulmaktadır.

Bu çalışmada, sosyal kimlik hakkındaki literatür gözden geçirilerek, mekânsal kimlik ve sosyal kimlik arasındaki ilişkileri anlamak üzere bağlamsal bir çerçeve sunulmaktadır. “Kentsel mekândaki fiziksel ve mekânsal değişim ve dönüşüm yalnızca bir yer değiştirme süreci değildir” temel varsayımına dayanarak; dönüşümün mekâna aidiyet ve sosyal kimlik üzerinde de etkili olduğu Kartal ve Küçükçekmece kıyı alanlarında yapılan bir anket çalışmasıyla ortaya konulmuştur.

Çalışma sonunda yerleşme alanları ile ilgili objektif veriler ve anketlerin değerlendirilmesi ile iki yerleşme alanı sosyal kimlik ve aidiyet açısından irdelenmiş ve bu yerleşme alanlarının sosyal açıdan yaşayanlar için daha yaşanılır kılınması için gerekenler tespit edilerek öneriler getirilmiştir.

Sonuç olarak; iki kıyı yerleşmesi alanı örneğinde dönüşüm projeleri sonrasında insan kaynaklı güvenlik ve sosyal ayrışma gibi sorunlar nedeni ile İstanbul’un bu kıyı mekânlarının yaşayanlar için tehlikeli ve kimliksiz mekânlar haline geldiği görülmüştür.

ANALYSING TRANSFORMATION IMPLEMENTATIONS OF URBAN COASTAL AREA IN ISTANBUL IN TERMS OF SOCIAL IDENTITY; KARTAL/ KÜÇÜKÇEKMECE CASES

SUMMARY

Social identity and attachment aspect of social identity have been leading research subject among disciplines such as psychology, environmental psychology and planning for a long time. The reason for being popular of this subject depends on two reasons: First, to become important of social aspect of recently arising transformation concept as much as its physical aspect and second to be effective of social influence of transformation on individuals' attachment to that place.

Therefore, information about factors which lead attachment and change of social identity is essential for the purpose of better understanding process of attachment. Individual's attachment indicates his high level consistency to social identity principles and positive evaluation on this place. On the other hand, inconsistency to social identity principles about presently living quarters can start the sense of non-attachment.

Social identity literature emphasize interaction of physical setting up around presently living quarters and urban transformation implementations with place identity and when the effects of this transformation reaches to some levels, house holds' beginning of the process of attachment or non attachment to somewhere which cause his evaluation of living environment in terms of social identity parameters.

Literature on social identity is revised and a contextual frame to understand relations between place identity and social identity is presented in this thesis. The basic assumption that "physical and spatial change and the transformation in urban space" is not only based on a displacement process, the transformation to be effective on the venue of belonging and social identity in a questionnaire study of the Kartal and Küçükçekmece coastal areas have been determined.

At the end of the study questionnaires and assessment of objective data related to settlements with the two settlement areas were examined in terms of social identity and belonging, and for making more livable for people living in these settlements and the requirements for the social aspects have been identified and suggestions have been made.

In conclusion; in the cases of two coastal settlements; it is observed that the coasts of Istanbul become dangerous and any identity spaces for living there because of problems such as security and social segregation.

1. GİRİŞ

Genel olarak kişilerin, grupların ve toplumların aidiyetlerinin tanımı olarak açıklanan kimlik olgusu; bireysel, toplumsal, kültürel, fiziksel, çevresel ve kentsel kimlik olarak detaylandırılmaktadır. Bireylerin yaşadıkları kentsel alanlarda aidiyet duyguları ve yaşadıkları yere aidiyetleri çevresel psikolojide sosyal kimlik teorileri içerisinde yerini bulmaktadır.

Sosyal kimliğin en önemli belirleyicisi aidiyet duygusudur. Aidiyet, bir kişi ile yer arasında kurulan pozitif anlamdaki duygusal bağ olarak tanımlanmaktadır (Dovey, 1993). Birçok çalışmada yer aidiyet yer kimliği ve yere bağlılıktan oluşan iki boyutlu bir kavram olarak açıklanmaktayken, bazı araştırmacılar bu kavramı “yerin ruhu” kavramının birinci alt ögesi olarak 1) yer aidiyeti 2) yer kimliği 3) yere bağlılık şeklinde sınıflandırmaktadır. Bazı düşünürler de aidiyetin iki boyutlu yapısına üçüncü bir bileşen olarak “sosyal bağı” eklemektedir.

Kentsel alanlarda uygulanan projeler ve dönüşen kentsel alanlardaki sosyal kimliğin farklılaşmasının aidiyet duygusuna etkisi son dönem araştırmalarına konu olmuştur. Bu araştırmalarda kıyı alanları en çok referans verilen alanlar olarak görülmüştür.

1.1 Tezin Amacı

Tez çalışmasında, kentsel alanlarda sosyal kimliğin önemi ve değişiminin, kentsel kıyı alanlarında uygulanan projelerin dönüşüm sonrasındaki etkileri üzerinden değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Tezin başlangıç noktası yerin sosyal bir ürün olması savına dayanmaktadır. 1970’lerden sonra özellikle Lefebvre, Harvey ve Massey yerin sosyal ilişkiler sonucu üretildiği ve sonrasında üretilen yerin de sosyal ilişkileri etkilediği görüşünü ortaya koymuşlardır.

Sosyal kimlik ve sosyal yer arasındaki çatışmalar sonucunda yöre sakinlerinin yer değiştirme süreçlerini anlamak da bu çalışmanın amaçları olarak önemlidir.

1.2 Hipotezler

İstanbul kentsel kıyı alanında 2000 yılı sonrası önerilen ve uygulama sürecine giren kentsel dönüşüm uygulamalarını fiziksel kimlik açısından değerlendiren çalışmalar olmasına rağmen, bu yerlerin uygulama öncesi ve sonrası sosyal kimliğe ve bireylerin aidiyetine etkisini değerlendiren bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu anlamda İstanbul kentsel kıyı alanlarında sürdürülen iki dönüşüm projesinin aidiyet yönüyle karşılaştırılması yapılarak sonuçları üzerine odaklanılacaktır. Bunlardan birincisi Küçükçekmece kıyısı dönüşüm alanı ve Ayazma-Tepeüstü kentsel dönüşüm projesidir. İkincisi ise; Kartal kentsel dönüşüm projesinin sınırları içerisinde kalan konut alanlarıdır.

Birinci projede içerik olarak; merkez binası ve spor tesisi, eğitim amaçlı “Eco World” akvaryum, ulusal boyutta hizmet verecek bir kültür merkezi, konut alanları, marina, yat kulübü, müze ve yedi yıldızlı otel kompleksi ile deniz ve göl sirkülasyonunun sağlanması amaçlanmaktadır.

İkinci projede içerik olarak; terk edilmiş sanayi alanının, iş merkezi, yüksek kalite konut alanları, kültürel aktiviteler, dinlenme ve eğlence alanları (marina, oteller) ile, İstanbul’un yeni bir alt merkezi olarak dönüştürülmesi amaçlanmaktadır. Her iki proje de yarışma süreciyle önerilen, bulunduğu alanda fonksiyonel dönüşümlere neden olan, bunların yanı sıra sosyal doku ve kimliğe etkisi olan ve olacak projelerdir.

1.3 Kapsam ve Yöntem

Tezin amacı doğrultusunda; kimlik, yer, aidiyet, sosyal kimlik, yer kimliği kavramlarını inceleyen bir literatür çalışması ve bu literatür çalışmasına destek nitelikte, karşılaştırmalı analizlerle oluşturulmuş bir uygulama çalışması yapılmıştır. Çalışmanın teorik alt yapısı iki bölümde ortaya konmuştur. Çalışmanın ilk bölümünde, kimlik ve yer tanımları açıklanarak, sosyal kimlik-yer ilişkisi detaylı olarak ele alınmıştır.

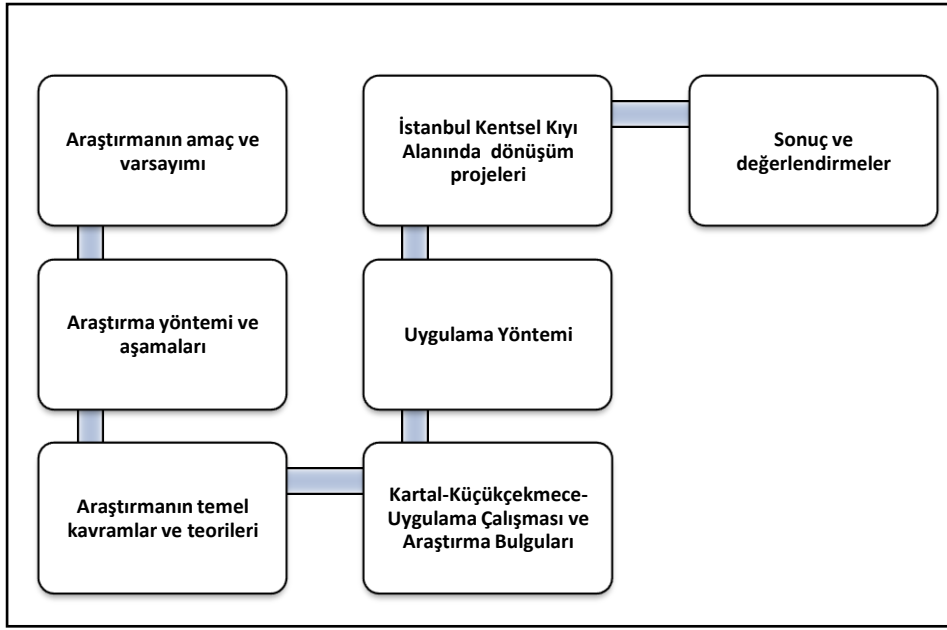
Çalışmanın ikinci bölümünde ise yer ve aidiyet olgusu tartışılmıştır. Öncelikle aidiyetin tanımı yapılarak, bu bağın nasıl oluştuğu ve bu süreci etkileyen faktörler tartışılmıştır. Yere bağlılık, yer kimliği, yerin ruhu, sosyal bağ gibi kavramlar tartışılarak yerle ilgili kavramlar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, Kartal ve Küçükçekmece kıyı alanları incelenerek, uygulanmamış ve uygulanacak olan iki dönüşüm projesinin sosyal etkileri değerlendirilmiştir. Bu nedenle, aidiyet ve sosyal kimlik konusunda yaşama süresine bağlı farkın ortaya konabilmesi için, alan çalışması orada yaşayan yerleşik nüfus içinden, hem uzun süre hem de kısa süre ikamet edenlere yapılmıştır.

Geçmiş araştırmaların yöntem ve sonuçları incelenerek, kıyı alanlarında aidiyet ve sosyal kimlik çalışmasına temel olacak yöntem oluşturulmuştur. İstanbul kenti özelinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından kararı alınarak uygulanan ya da uygulanması amaçlanan tüm kıyı projelerinin ve ilçelerin döküm listesi üzerinden haritalaması yapılmıştır. Ayrıca Kartal ve Küçükçekmece'ye ait literatür çalışmaları, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul Metropoliten Planlama, Kartal, Pendik ve Küçükçekmece Belediyelerinin yapmış olduğu çalışmalar ve gözlemlerimiz ile daha önce kabul görmüş olan sosyal kimlikle ilgili kavramlar ve modeller kritik edilmiştir. Değerlendirme yöntemi:

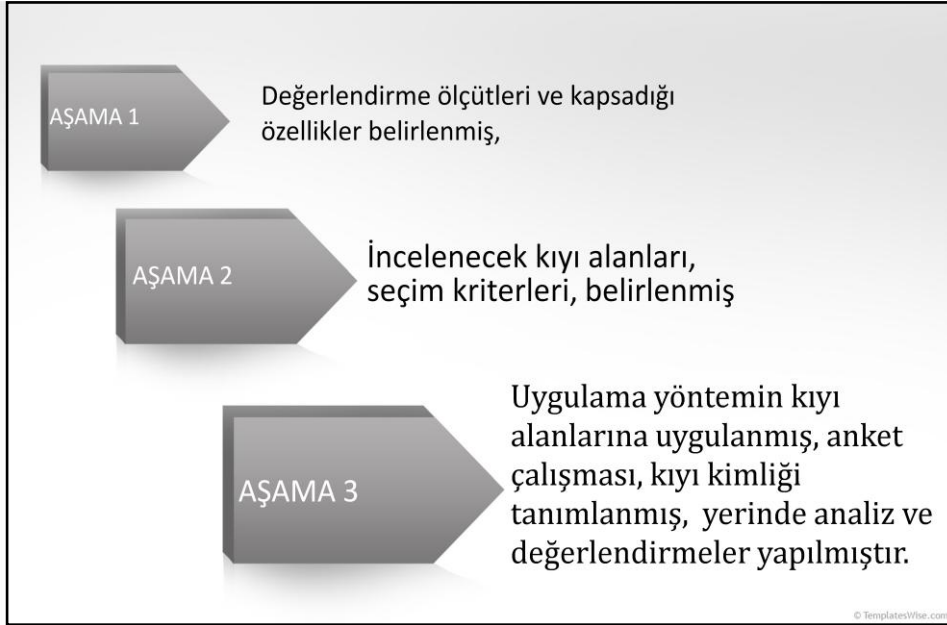
- Seçilen alanların fiziksel kimliğinin tanımlanması
- Değerlendirilen alanların farklı boyutlarda analizinin yapılması:
 - Arazi kullanımı-sınırlar
 - Ulaşım-erişilebilirlik
 - Tarihsel süreç
 - Sosyal yaşam ve gelir durumu
 - Nüfus dağılımı ve kültürel değerler
 - Çevresel imaj

Bu çalışmanın asıl amacı bir dönüşüm projesinin etkilerini incelemek değil, alandaki kimlik süreçlerinin sosyal yönünü aidiyet bağlamında araştırmaktır. Kendisini yaşadığı yere ait hissedener projeyi kimlik süreci prensiplerine göre değerlendirecek, kendini ait hissetmeyenler ise bu şekilde değerlendirmeyecektir. Dolayısıyla aidiyet, değerlendirme sürecini etkileyen bir faktördür.

Şekil 1.1: Araştırma yöntemi

Araştırmanın temel varsayımı; “Kentsel mekândaki fiziksel ve mekânsal değişim ve dönüşüm yalnızca bir yer değiştirme süreci değildir”. Mekâna aidiyet ve sosyal kimlik üzerinde de etkilidir. Sosyal kimliğin en önemli belirleyicisi aidiyet duygusudur.

Şekil 1.2: Araştırmanın temel aşamaları

2. SOSYAL KİMLİK VE YER İLİŞKİSİ

Bu bölümde, sosyal kimlik, sosyal yer oluşumu ve sosyal kimlik-yer etkileşimi tartışılmıştır. Öncelikle kimliğin ne olduğu ve çeşitleri açıklanarak sosyal kimlik olgusu incelenmiştir. Daha sonra yerin farklı tanımları ile özellikleri ortaya konmuştur. Son olarak da sosyal kimlik ve yer kavramları arasındaki ilişkiye dayanan sosyal yer olgusu açıklanmıştır.

2.1 Kimlik ve Mekân Tanımları

Webster sözlüğünde kimlik; (Websters Ninth New Collegiate Dictionary 1983) bireyin ve varlığın ayırt edilebilen karakteri veya durumu olarak tanımlanmaktadır.

“Kimlik, kişilerin, grupların, toplum veya toplulukların ‘kimsiniz, kimlerdensiniz?’ sorusuna verdikleri yanıt ya da yanıtlardır” (Güvenç, 1993).

İmge, simge, kişilik kavramları çoğu yerde kimlikle eş anlamlı kullanılmakta ancak kapsam bakımından bazı anlam farklılıkları bulunmaktadır.

✓ **Kimlik-kişilik, imge, simge semboller:** İmge; insanın karşılıklı ilişkiler sonucu çevrede ortaya çıkan verileri anlık filtrelerden geçirerek algılamasıdır. İmge, kişiden kişiye değişebilmektedir. Kişilik, karakter yapısının toplumsal anlamda bir gerçeklik olarak dışa vurması; imge, bu gerçekliğin dışarıdan algılanmasıdır (Güvenç, 1993).

Simge ya da sembol, objenin görünen gerçekliğinin daha da ötesinde, onun arkasında var olan derin ve gizli anlamı ifade etmektedir (Cooper, 1976). Bir yerde anlamsal olarak var olan semboller, yalnızca fiziksel olarak farklılık sağlamanın da ötesinde o yerde yaşayanlarda, ortak paylaşılan değerler, duysal deneyimler ve aidiyet oluşturarak sembolik kent alanlarını (Valera ve diğ., 1998) oluşturmaktadır. Kimliğin bileşenleri sosyal ve fiziksel olmak üzere iki çeşittir (İlgin, 2005).

Çizelge 2.1: Kimlik bileşenleri (İlgın, 2005'ten esinlenerek derlenmiştir)

Sosyal çevre kimliği	Fiziksel çevre kimliği
Toplumsal kimlik	Doğal çevre kimliği
-Bireysel kimlik	Yapay çevre kimliği
-Tasarımcı kimliği	-Konut kimliği
	-Mekânsal kimlik
	-Konut çevreleri kimliği
	-Kent kimliği

2.1.1 Sosyal çevre kimliği

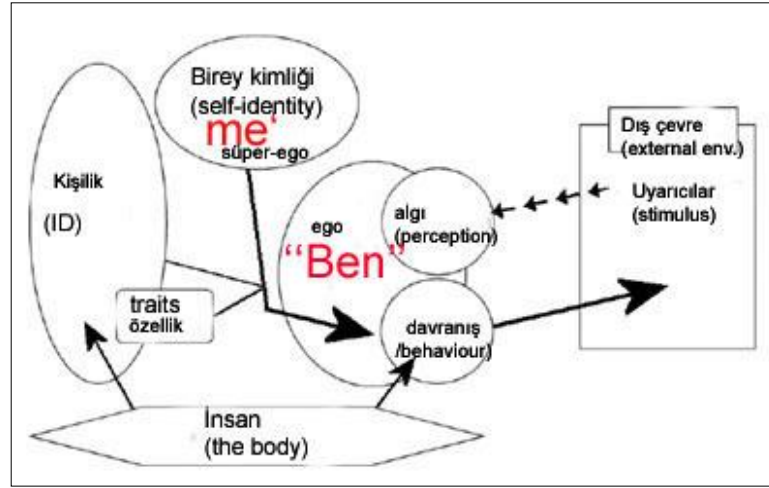
“Ben kimim?” sorusuna verilen yanıtlardan oluşmaktadır. Birey, kimliğini belirleyen çeşitli sosyal kategorilere sahiptir ve bu kategorileri kendi ait olduğu grubu diğerlerinden ayırt etmekte kullanmaktadır. “Ben kimim” sorusuna verilen cevapların büyük bir kısmı sosyal gruplara atıfta bulunmaktadır. Örneğin, “Ben kadını”, “Ben Türküm”, “Ben Müslümanım” dendiğinde belli gruplara ait olduğu belirtilmektedir (Kağıtçıbaşı, 2004). Kişinin kimliğini bilmek, davranış ve fikirlerini de anlamak demektir. Freud (1990) insanı; ID (alt bilinç), ego (benlik), süper ego (üst benlik) kavramları ile açıklamaktadır.

Çizelge 2.2 : Kişiliğin yapısı (Freud, 1990)

Freud	Sosyoloji
ID	Kişisel özellik(trait)
Ego	Ben (I)
Süper ego	Benlik (me)

Freud (1990), “bilinçaltımız olan ego” ve “bilinç dışımız olan ID”yi anlatırken süvari ve at benzetmesini yapmaktadır. ID; at, ego; at üzerinde şövalye, süper ego ise atın dolaştığı yerlere benzetilmektedir. Buna göre ID doğuştan gelen dürtüler olup hep bir yere gitmek isterken, ego onu uygun zaman ve şartı bulana kadar baskı altında tutmakta ve denetlemekte, süper ego yani çevre ise toplumsal normları gözeterek uygun zamanı kollayan vicdanı temsil etmektedir. Bunun sonucunda normal kavramına ulaşılmaktadır.

Normal kavramı o çevrenin koşullarına göre kabullenilen durum olup, kabullenilen durum her zaman doğru olmamakla birlikte çoğu zaman sorgulanmamaktadır (Freud, 1990). Bu ilişkiler aşağıdaki şekilde şematize edilmiştir:

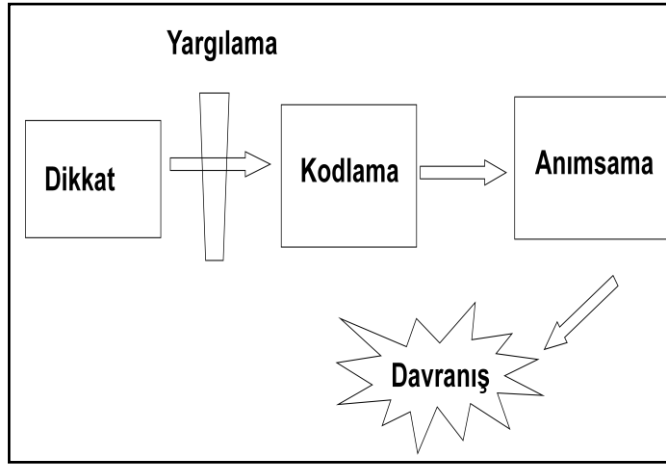

Şekil 2.1: Birey kimliği ve çevre ilişkileri
(<http://www.sociologycentral.com/text/socl/self-identity.pdf>)

Öncelikle dışarıdan gelen uyarılar algılanmakta ve işlenmekte, sonrasında davranışsal tercihler “nasıl biri? nasıl bir durum? nasıl bir davranış?” şeklinde değerlendirilmektedir. Sonrasında daha önceki bilgilerden yararlanılmakta, beklentiler oluşturulmakta, bilgiler güncellenmekte ve kendine uyarlanmaktadır. Bu süreç “bilgi işleme” olarak adlandırılmaktadır. Kültür, dış çevre ögesi olarak kişinin zihninde yeniden üretilmektedir ve bu süreç bilinçaltı olarak adlandırılan içselleştirme (internalization) olarak bilinmektedir (Ünal, 2005).

Şekil 2.2: İçselleştirme süreci (<http://www.sociologycentral.com>)

Şekil 2.3: Bilgi işleme (Ünal, 2005)

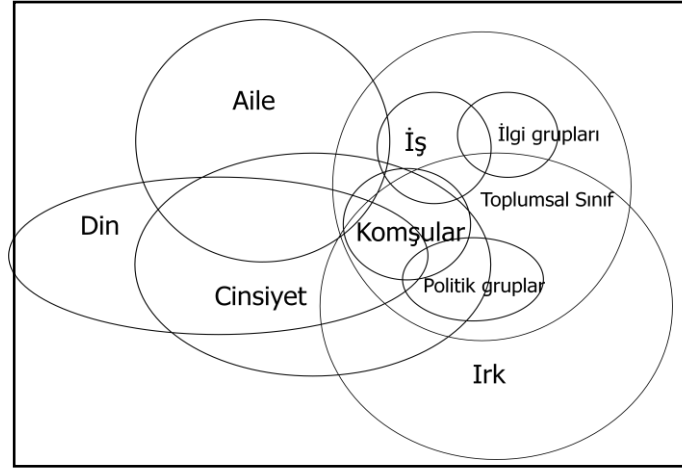
Birey kimliği ile ilgili temel varsayımlar şöyledir:

- Bireyin yaşantısında yeterlilik, bütünlük ve tutarlılık duygusu insanın en temel ihtiyacıdır.
- Tecrübe ve kavramlar zihinde depo edilmektedir.
- Bilinçaltı ya da içselleştirme ile birey nesneye dönüştürülür.
- Bireyle ilgili kavramlar kültüre bağlıdır ve sosyal etkileşimler sırasında öğrenilir.
- İçgüdülere bağlı davranışlar anti-sosyaldir (Ünal, 2005).

Kendilik tanımı	ben	Biz
	Bireysel kimlik	toplumsal kimlik
Sosyal karşılaştırma	Sen	Onlar
	Diğer kişiler	Diğer gruplar
Motivasyon	Yarar/zarar bireysel normlar	Grup normları
Davranış	Bireysel	Toplumsal

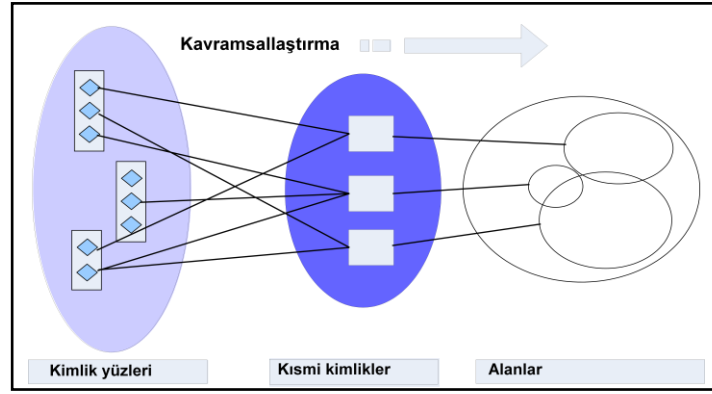
Şekil 2.4: Toplumsal kimlik (Ünal, 2005)

Bireysel kimlik; genel anlamda görünüm, giyim, cinsiyet, yaş, davranış tarzı, kişilik özellikleri ve özel anlamda duygular, algılar, duygular, düşünceler, anılar, hayaller gibi bileşenlerden oluşmaktadır. Kimlik kavramının bireysel olan akrabalık, etnisite, din, yerleşim yeri, sosyal gruplar, eğitim ve meslek gibi içeriğinin yanı sıra toplumsal özellik kazanması, bireyi toplumun bir parçası haline getirmekte ve toplumla bütünleşmesini sağlamaktadır. Bireyle toplum arasındaki ilişki sonucu meydana gelen toplumsal kimlik kavramı, kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılabilmesi açısından oldukça önemlidir (Ünal, 2005).

Şekil 2.5: Toplumsal kimlik bileşenleri (Ünal, 2005)

Erikson (1997), kişiliğin oluşumunda biyolojik etmenlerle birlikte sosyal çevrenin de önemli olduğunu ileri sürerek psikososyal gelişim kuramını ele almıştır. Erikson (1997)'un kuramı, Sigmund Freud (1990)'un ortaya attığı psikoanaliz kavramını daha geniş bir şekilde ele aldığından 'modern psikoanaliz' adını almıştır.

Şekil 2.6: Kimlik (Ünal, 2005)

Toplumsal kimlik, kişinin çeşitli gruplardaki üyeliklerine, aidiyetlerine işaret etmektedir. Bu aidiyetler duygusal bir değere sahiptir. Bireyler iki temel kimlik geliştirmektedir: Birey benliği (personal self) kişinin kendisi hakkında özgün bilgileri kapsamakta iken, kolektif benlik (collective self) ait olunan grup hakkında bilgileri kapsamaktadır (Tajfel, 1981).

Günümüzde, önemli araştırma alanlarından birini sosyal kimliği inceleyen çalışmalar oluşturmaktadır. Sosyal kimlik kuramı, insanların kendilerini ve başkalarını çeşitli gruplara ait olarak algılama eğiliminde olduğunu savunmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2004).

Sosyal kimlik, Tajfel ve Turner (1986)'ın toplumsal kimlik kuramına göre; bireyin grupta yaptığı özdeşim bireyin kendilik saygısını arttırmakta ve olumlu bir kimlik

duygusu oluşturmaktadır. Toplumsal kimlik dört şekilde sınıflandırılmıştır:

2.1.1.1 Kategorilendirme

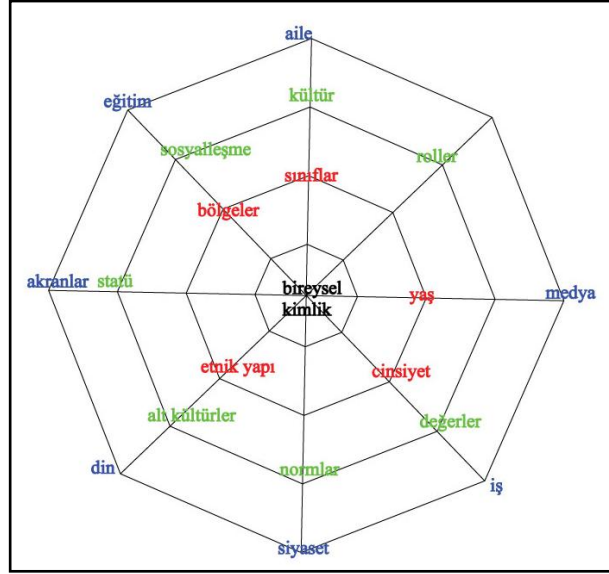
Kategorilendirme ya da sosyal sınıflandırma; belli nesneleri ya da insanları, belirli birtakım ortak niteliklerini ele alarak gruplara ya da sınıflara ayırma sürecidir (Tajfel 1981). Yaşadığı çevreyi kategorilere ayırma yönünde insanın bilişsel bir eğilimi vardır. Örneğin; Müslüman, Türk olmak gibi etnik kategoriler ya da kadın olmak, işadama olmak, engelli olmak gibi diğer kategoriler, kalıp yargılara dönüşerek davranışlarımıza referans oluşturmaktadır.

Moscovici (1988)'e göre; anlaşılmayan fikirlerin sıradan kategori ve imajlara indirgenmesidir. Toplumlar deneyimlerine dayanarak ortak bilgi, imaj ve ifadeler üretmekte ve bir grup değişim içine girdiğinde “sosyal temsillerin” ortaya çıktığını vurgulamaktadır. Temsiller yolu ile insanlar tanımadıkları bir olguyu görmeden ve duymadan kategorize etmekte ve tanıdık olmayana tanıdık hale getirmektedir.

Sosyal sınıflandırmanın iki temel sonucu vardır:

- Bireylerin kendi içindeki benzerlikleri ya da farklı gruplarla aralarındaki farklılıkları olduğundan fazlasıyla algılanmalarına yani abartmalarına yol açmaktadır (abartma etkisi).
- Bireyler, olumlu bir kimlik arayışı içindeyken diğer gruplarla sosyal karşılaştırma yapmakta ve bunun sonucunda kendi gruplarını kayırıp diğer grupları küçümsemektedirler (iç grup kayırmacılığı).

Livesey (2004)'in sunduğu sosyal kimlik yaklaşımında ise; çeşitli güçlerle çevrili olan birey ve toplumlar, seçimlerini bazı kategoriler aracılığıyla yapmaktadır. Buna göre; kimlik oluşumunu etkileyen faktörlerin 3 katmanlı bir yapıda olduğu görülmektedir 1. halkada bölgeler, sınıflar, yaş, cinsiyet, etnik yapı; 2. halkada sosyalleşme, kültür, roller, değerler, normlar, alt kültürler, statü ve 3. en dış halkada eğitim, aile, medya, iş, siyaset, din, akranlar gibi faktörler yer almaktadır. Bu ilişkiler aşağıda kimlik ağı haritasında şema haline getirilmiştir.

Şekil 2.7: Kimlik ağı haritası (Livesey, 2004)

2.1.1.2 Özdeşleşme

Kimlik oluşumu özdeşleşme ile başlamaktadır. Bireyin kimliği, ait olduğu toplumsal grubun özelliklerini taşımaktadır. Grubun üyesi olmanın bir değeri ve duygusal bir önemi vardır. Kişiler için önemli olan ‘ben kimim’ sorusudur. Bu soruya verilen kategorisel cevaplara göre sosyal özdeşleştirme süreci başlamakta ve kişiler arasında bir çekim ya da dostluk ilişkisi olmasa da, kategori benzerliği temelinde gruplar oluşturulmaktadır.

Sosyal kimlik kuramının temel tezlerinden biri de, insanların özgüvenlerini ve imajlarını korumaya güdülenmiş olmalarıdır. Örneğin, kendini özdeşleştirdiği bir grup (futbol takımı, siyasi parti, sınıf vs.) başarılı olursa, kendisi de gururlanmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2004).

Özdeşleşme durumunda birey, grubun görüşlerini değil, gruptaki kişilerle ilişkilerini dikkate almakta, onun için önemli olan gruptaki beğendiği, değer verdiği kişilerle ilişkileri olmaktadır (Kelman, 1958).

2.1.1.3 Karşılaştırma

“Bizim” grubun özelliklerini “diğer” grupların özellikleri ile karşılaştırmaktır. Bu karşılaştırmayı yaparken bizimkilere daha fazla özelliklik atfetme, diğerlerini olumsuz değerlendirme durumu söz konusudur (Ünal, 2005). Bu ilkeye göre, insanlarda; kendileri ve kendi özelliklerini değerlendirme yönünde, doğuştan gelen bir eğilim bulunmaktadır. Turner (1975)’a göre; hiçbir grup yalnız değildir, tüm gruplar toplumda diğer grupların içinde yer almaktadır. Olumlu sosyal kimlik de

ancak diğer gruplarla yapılacak sosyal karşılaştırma sonucunda kazanılabilmektedir. Gruplar, diğer gruplarla aralarında gerçekleştirilen karşılaştırma sonunda algılanan farklılıklarıyla anlam kazanmaktadırlar.

2.1.1.4 Psikolojik ayrıştırılabilirlik (gruptaki farklılıklar)

Kendi grubu içindekileri, birbirinden farklı özellikleri ile de görebilirken, farklı gruptakileri benzer şekilde algılamak, farklı özelliklerini görmezden gelmektir. İnsanların diğerlerinden olumlu anlamda ayrıştırılabilir ve farklı kimliklere sahip olmayı arzulamasıdır. Bu farklılıklar; bireysel farklılıklar ve grup büyüklüğüdür (Ünal, 2005).

Özetle; sosyal kimlik insanların ne ile ne zaman ve ne şekilde özdeşleştiği, toplumsal grupların (öteki) yabancılara karşı geliştirdiği ortak davranış şekilleri ve bireyler arasındaki farklılıklar ile ilgilenen hem psikolojik hem de sosyolojik yönleri olan bir kuramdır.

2.1.2. Fiziksel çevre kimliği

Fiziksel çevre kimliği; doğal çevre ve yapısal çevre olmak üzere iki bileşenden oluşmaktadır. Doğal çevreyi topoğrafya, rüzgâr, iklim, karakter, ses, düzen, zaman ve ışık özellikleri belirlemektedir. Yapısal çevre ise konuttan, mahalle, kent, bölge ve ülkeye kadar farklı ölçeklerde mekânları kapsamaktadır (bknz. çizelge 2.1).

Hem toplumun kendisi hem de toplumun üyeleri tarafından sahip çıkılan bazı öğelerin imajının devamlılığının sağlanması gerekmektedir. Çünkü gerek tarihin izlerini taşıyan tarihi öğeler, gerekse doğal öğeler kent kimliğinin korunmasında büyük önem taşımaktadır (Küçükerbaş, 2001).

Lynch (1960)'in imaj öğeleri görsel bir analiz yöntemi olarak kullanılabilmesi açısından önem taşımaktadır. Lynch (1960) 'in "The Image of the City" adlı kitabında kent imgesi, kenti fiziksel olarak anlaşılır kılan 5 kategori ile ifade edilmektedir; "Referans Noktaları, sınır elemanları, bölgeler, bağlantılar ve düğüm noktaları". Bu kategoriler içinde bölgeler; fark edilir kimliğe sahip olup, yollar ve sınırlayıcılar homojen dokuları birbirinden ayırarak bölgeleri oluşturmaktadır. Düğüm noktaları; yoğun aktivitelerin gerçekleştiği tanımlı çevresel işaretlerle belirlenmiş yerlerdir. Kent imajının oluşması için yaşayanların orayla ilgili tutumları yeterli değildir.

Kent imajı, daha çok kentin dışarıdan görünümünün ziyaretçiler tarafından nasıl algılandığı ile ilgilidir. Algısal-Çevresel imajın üç temel ögesi vardır:

✓ **Okunabilirlik:** Çevresel bütünü oluşturan öğeler ne kadar okunabilir ise, çevre o derece kolay algılanır olmaktadır.

✓ **İmajın yapılanması:** İnsan-çevre arasındaki iki yönlü etkileşim sonucunda çevresel verilerin yanında, kişinin sahip olduğu deneyimler de imajın yapılanmasında önemli bir etkidir.

✓ **Yapı, kimlik ve anlam:** Kimlik; imajı diğerlerinden ayıran, özel kılan bir bileşendir. Yapı, biçimsel ilişkiler bütünü bağlamındaki konumdur. Anlam ise imajın yüklendiği kavramsal çağrışımlardır (Lynch, 1960).

Ancak Tekeli (1991)'ye göre kent kimliği; yalnızca fiziksel çevreden ibaret değildir, toplumsal çevre de önemlidir yani yaşam biçimi, tarihten günümüze gelişim ve değişim süreçleri, kültürel yapı gibi kullanıcıya ait özellikler ve hatta tasarımcının kente kattığı kimliğe de bağlı olan dinamik bir olgu olarak değerlendirilmelidir.

2.1.2 Mekân kimliği

Yerle ilgili kavramların açıklanmasında öncelikle yer ve yer kavramları arasındaki fark açıklanmıştır. Bu çalışmada kullanılan yer kavramı aşağıda açıklanan yer (place) anlamında kullanılmaktadır.

Literatürde yerle ilgili kavramların şöyle sınıflandırıldığını görmekteyiz: Modernist yaklaşımlarda alan, daha çok coğrafi olarak görülmekte olup, mutlak, reel-fiziksel, göreceli ve algısal olarak dört çeşittir. Post-modernist yaklaşımlarda yer, alana ait anlamlı arazi parçalarıdır (Holt-Jensen, 1999). 'Alan (space)', sosyal ilişkilerin gerçekleştiği, kimlikli ve sınırları olan yerleşimler şeklinde düzenlediğinde 'yer (place)' olmaktadır. Yer, insanı çevreden yalıtarak eylemlerini gerçekleştirmesine olanak sağlayan tanımlı boşluktur. Sınırları gözlemciler tarafından algılanan uzay parçasıdır. Staeheli (2003), yerle ilgili 5 kavram ortaya koymuştur:

✓ **Fiziksel konum:** Yerin en temel tanımı olan sınırlayıcılarla çevrili maddesel boyutudur.

✓ **Tarihi süreç, zamansallık:** Bu özellik yerin dinamik ve değişken olma özelliğinden gelmektedir.

✓ **Kültürel ve sosyal konum:** İnsanların sosyal, kültürel, ekonomik ve politik ilişkiler kurarak kimliklerini oluşturduğu boyutudur. Kimlik ve yerin aidiyetini kapsamaktadır.

✓ **Çevre, şartlar:** Bu kavram, coğrafyacılar göre sosyal, politik, ekonomik ilişkilerin yer ve insanlara nasıl ait olduğudur.

✓ **Sosyal süreç:** Ekonomik, sosyal ve politik süreçlerin birbiri ile etkileşim halinde olduğu, yerin küresel olma ve farklı ölçeklerde algılanan boyutunu ifade etmektedir. Süreç boyutu, yerin bahsedilen diğer dört boyutunu reddetmeden aksine hepsini birden kapsayan bir yaklaşım getirmektedir.

Stokols ve Schumaker (1981)'in terminolojisinde, “yer” sosyal imaj kavramı ile açıklanmaktadır. Sosyal imaj; içerik, netlik, karmaşıklık ve heterojenlik ilkelerine göre analiz edilen sosyal anlamlardan oluşmaktadır. Yere ilişkin kapsamlı bir tanım şu özellikler ile yapılabilir:

- ✓ Yer, sadece geometrik yer veya coğrafik bir alan değildir.
- ✓ Alan anlam ve değer yüklemesi ile yere dönüşmektedir.
- ✓ Yer, insan etkileşimi ve aktivitelerine bağlı olarak sürekli gelişen ve değişen dinamik bir olgudur.
- ✓ İnsan-çevre ilişkileri bilinçli ve bilinçsiz davranışlardan oluşmakta, bilinçli davranışları çevrenin düzenlenmesi, bilinçsiz davranışlarını ise aidiyet duygusu oluşturmaktadır.

2.2 Sosyal Kimlik-Sosyal Mekân İlişkisi

Schulz (1971), yeri 5 ayrı seviyede incelemektedir. Bu düzeylerin birbiriyle etkileşimi çevrenin yapısını oluşturmaktadır.

1-Coğrafya düzeyi

2-Çevre düzeyi

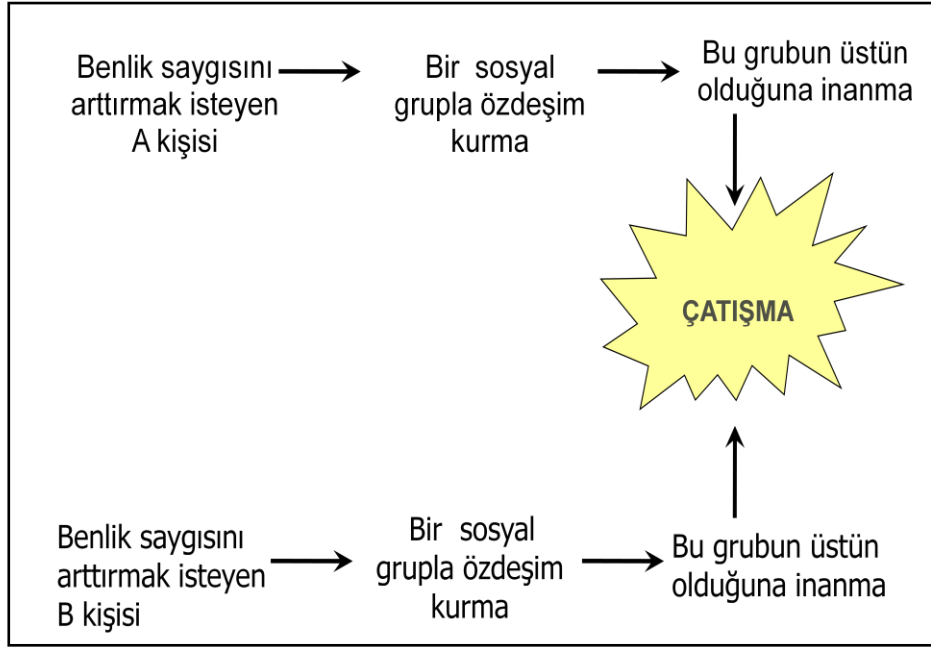
3-Şehir düzeyi

4-Konut düzeyi

5-Eşya düzeyi

Sosyal yer, hem bir çıktı hem de yeni eylemler için bir araç, hem bir emek ürünü ve hem de bir iş'' tir (Lefebvre, 1991). Yer, değişim değeri ve kullanım değerine göre değerlendirilmektedir.

Birinci durumda; kenti değişim değeri olarak görüp getirim kaygısıyla yatırım talep edenler ve ikinci durumda; kullanım değerine göre değerlendirip toplumsal ve kültürel gereksinimleri karşılayacak talepleri olanlar arasındaki farklılıklardan kaynaklanan bir çatışma alanıdır.

Şekil 2.8: Çatışma (Ünal, 2005)

Yerin temelini gündelik hayat oluşturmakta, doğal ve toplumsal nesneler ve onların karşılıklı ilişkileri birbiri üzerine binmiş çok sayıda yerle karşılaşılmasını sağlamaktadır. Lefebvre (1991)'nin algılanan, tasarlanan ve yaşanan yer arasındaki ilişkilere dayanarak geliştirdiği 3'lü bir şeması vardır. Bu şemanın unsurları; **yer pratikleri, yerin temsili ve temsilin yerleri**'dir. Bu 3'lü şemanın bileşenleri arasındaki ilişkiler aşağıdaki çizelgede şematize edilmektedir.

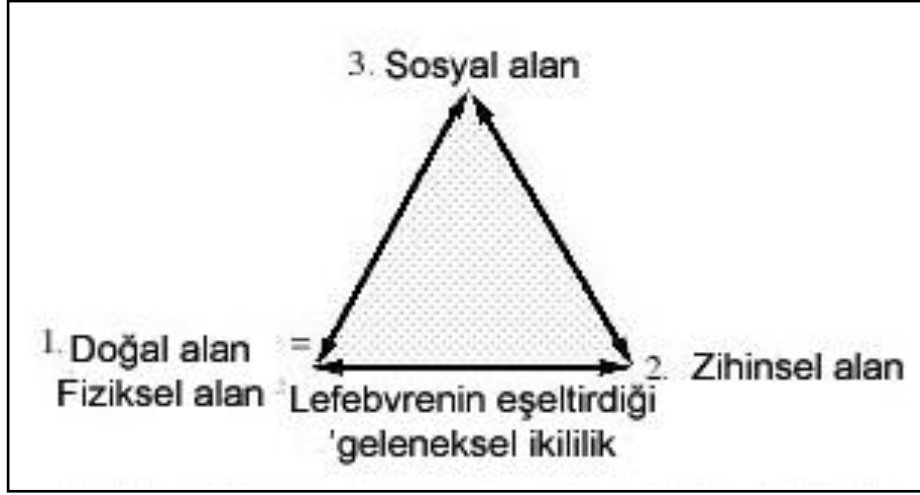
Çizelge 2.3: Lefebvre'nin 3'lü şeması ve analiz kategorileri (Lefebvre, 1991)

Alan	Daha somut	Daha soyut	İnsan
Fiziksel	Yer pratiği	Yollar,destinasyonlar,yol bulma,ulaşım modları	Ben
	Algılanan pratik	Koklama, görme, duyma, tatma, dokunma, hareket etme, katılma,	Sen
Zihinsel	Yerin temsili	Planlar, konseptler,metodlar, modeller, teoriler, akademik disiplinler	Benim zihnim
	Tasarlanan yer	Düşünmek,yansıtmak,sistemleştirmek, fikir oluşturmak,hayal etmek,yorumlamak,ölçmek,kategorize etmek	Senin zihninin
Sosyal	Temsili yer	Ev, mezarlık, festival, aile çiftliği, ofis, anıt,doğa	Benim deneyimim
	Yaşanan yer	Anı yaşamak, sevmek, korkmak, yaratmak, tanık olmak, bulmak, katılmak, sınırları tanımak, hatırlamak	Senin deneyimin

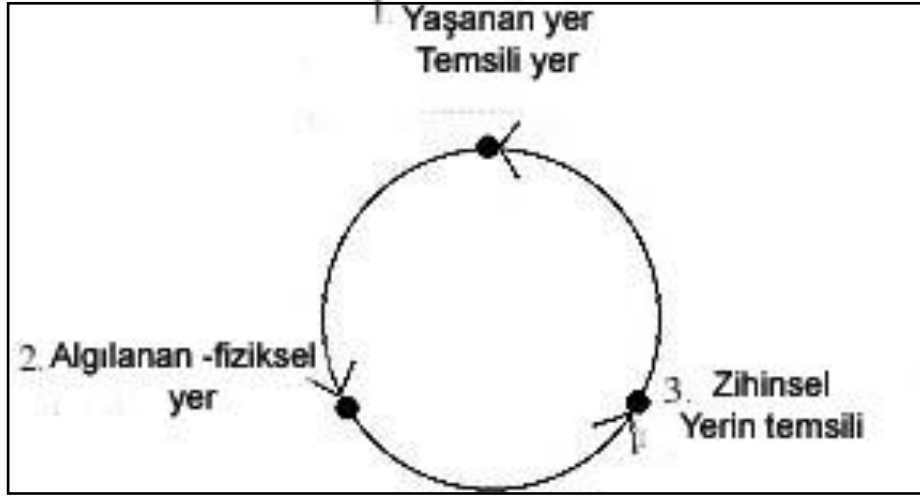
Yer pratiği; insanların bilgi birikimlerini işlevsel kılan ve anlamlandırma süreçlerini kapsayan pratik bir olgudur. Algılanan yerle doğrudan ilişkilidir. Toplumun gündelik yaşam ve ihtiyaçlarından doğan kendine özgü koşullar ve pratiklerdir. Bireyin gündelik yaşamı, özel hayatı, iş ve çalışma hayatı, aile hayatı, yeme-içme, barınma, güvenlik gibi ihtiyaçlar için geliştirilen basit etkinlikler ve dinlenme zamanları için ayrılmış yerlerdir.

Yerin temsilleri; yerin üreticilerinden bilim adamı, şehir plancıları, toplum mühendisi vb. mesleki bilgi sahipleri tarafından tasarlanan yani soyutlanan yerin kendisidir, iktidarların anlayış ve ideolojisine bağlı olarak görelî ve değişkendir. Soyut ve tasarlanan yerle ilişkilidir. Yalnızca bu mesleklere sahip profesyonellerin oluşturduğu evrensel içerikli bazı simge, işaret ve sembollerden oluşan temsilleri kapsamaktadır.

Temsilin yerleri; gündelik yaşamın kendini ortaya koyma biçimidir. Yerin toplumsal boyutu ile ilişkilidir.

Şekil 2.9: Lefebvre'nin yerle ilgili başlangıç noktası (Grönlund, 1998)

Şekil 2.10: Lefebvre'nin ilk sosyal yer yaklaşımları (Grönlund, 1998)

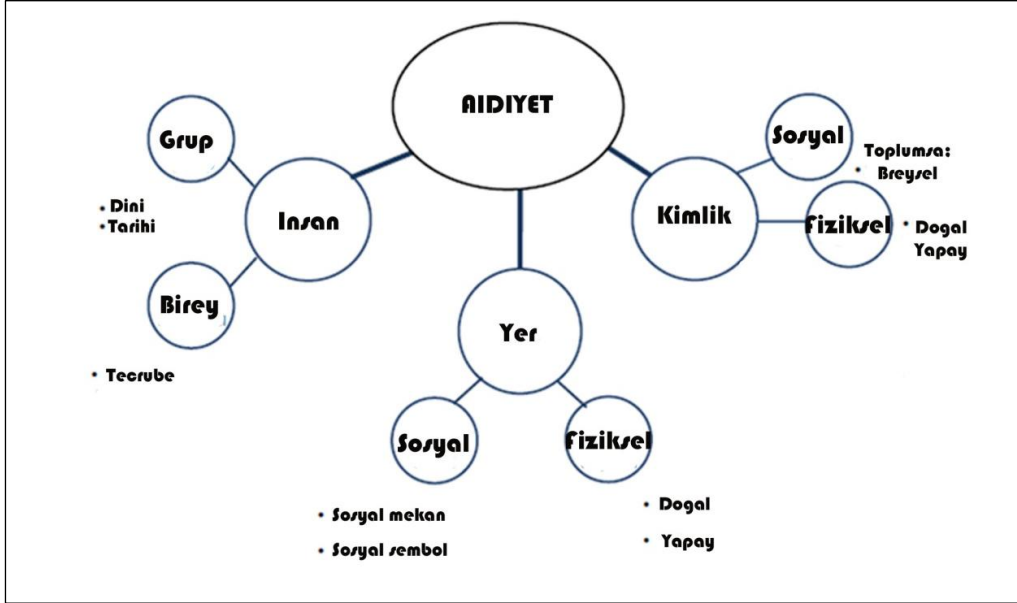
Sosyal yerle ilgili düşünsel alana farklı bir yön kazandıran “üçüncü yer” Soja (1985)’nın kavramına göre yerin üç boyutu vardır: yerin üretimi (spatiality), zaman (historicality) ve sosyallik (being in the world).

Yerin gerçek (fiziksel) ya da hayal edilen (zihinsel, soyut ya da ideal) farklı boyutlarını bir üst boyutta bütünselleştiren bu yerler (perifer, sınır bölgeleri gibi) çalışmak ve yaşamak dışında sıklıkla ve gönüllü olarak gidilen kamusal alanları kapsamaktadır. Bu tür bir yerde, kişinin evi gibi kendine ait olan bir yere kaçış, oranın bir parçası olarak oturup sohbet etme ve sosyalleşme imkanları bulunmaktadır.

2.3 Bölüm Sonucu

İnsanın bir yere aidiyetinin ortaya konabilmesi, öncelikle insanın çevresi ve diğer insanlarla etkileşimi sonucu kimliğini nasıl kazandığının ortaya konması ile açıklanabilmektedir.

Bu nedenle, bölümde öncelikle kimlik türleri incelenmiş; sosyal kimlik kavramının gelişimi, sosyal kimlik teorileri ve mekân kavramı ile ilgili olarak yaşanan terminoloji karmaşası netleştirilmeye çalışılmış, fiziksel kimliğin mekânla etkileşimi sonucu ortaya çıkan imaj, simge, sembol gibi kavramların gelişim sürecine yer verilmiştir. En son olarak da sosyal kimliğin mekânla etkileşimi sonucu ortaya çıkan sosyal mekân ve aidiyet kavramlarına değinilmiştir. Bu çalışmaya uygulamada yönlendirici olan teorik araştırmalar sonucunda kimliğin sosyal boyutuna odaklanılacaktır. Bu bölümde yer alan kavramlara ait ilişkiler aşağıdaki şekil 2.11’de şematize edilmiştir.

Şekil 2.11: Mekân, kimlik, aidiyet ve birey ilişkileri

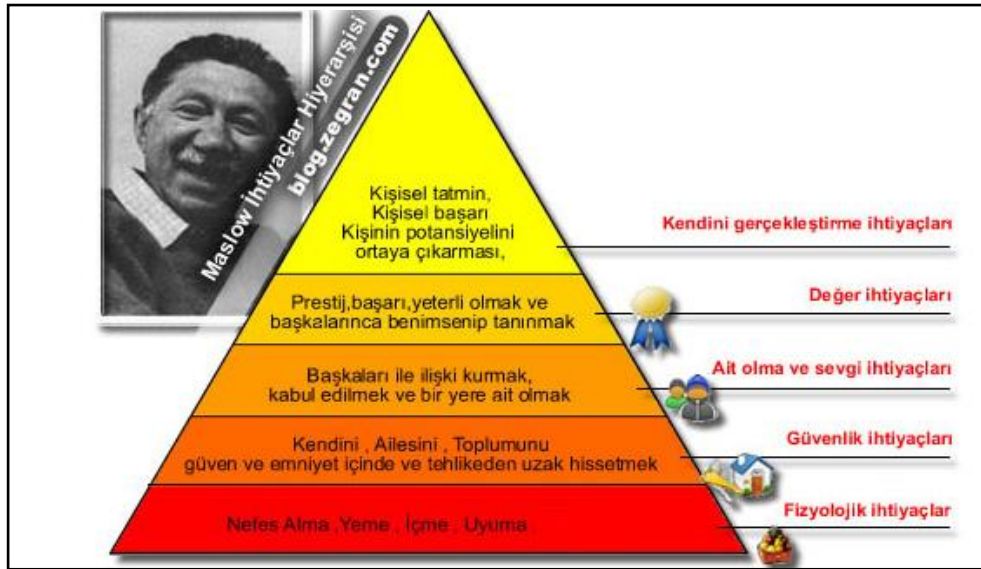
Üçüncü bölümde ise aidiyetin mekânla etkileşimi tartışılacak ve bu etkileşim sırasında yerle ilgili ortaya çıkan yer kimliği, yere bağlılık, yerin ruhu, sosyal bağ gibi kavramların ortaya çıkış süreci ve birbirinden ayrılan özelliklerine yer verilecektir. Mekânla ilgili bu terminolojisi karmaşasına önlemek için kavramların orijinal ingilizce haline de yer verilmiştir. Ayrıca aidiyetin sosyal, fiziksel ve bireysel özellikleri açıklanacaktır.

3. YER VE AİDİYET OLGUSU

Sosyal kimlik, tanımı içerisinde ‘‘aidiyeti’’ barındırmaktadır. Bireylerin kimlikleri yer aidiyetini belirlerken, çevresel faktörler, psikolojik ve sosyo-kültürel etkenler de aidiyeti belirlemektedir. Günümüzde aidiyet kavramının tekrar gündeme gelmesinin sebebi, insanların artık daha hareketli hale gelmesi ve küreselleşme ile ortaya çıkan yeni yaşam türlerinin kişiler tarafından benimsenmeye başlamasıdır (Jorgensen, 2001). Bu da kişileri mekânı deneyimlemekten çok, onu bir tüketim aracı görmelerine neden olmakta ve bu da kişilerin aidiyetini azaltmaktadır.

3.1. Aidiyet (Place attachment)

Aidiyet duygusu insanın temel gereksinimlerinden biri olup (Maslow, 1954), bu gereksinim yerine getirilmediğinde bireylerde yalnızlık ya da anti-toplumsal davranışlarla sonuçlanmaktadır.

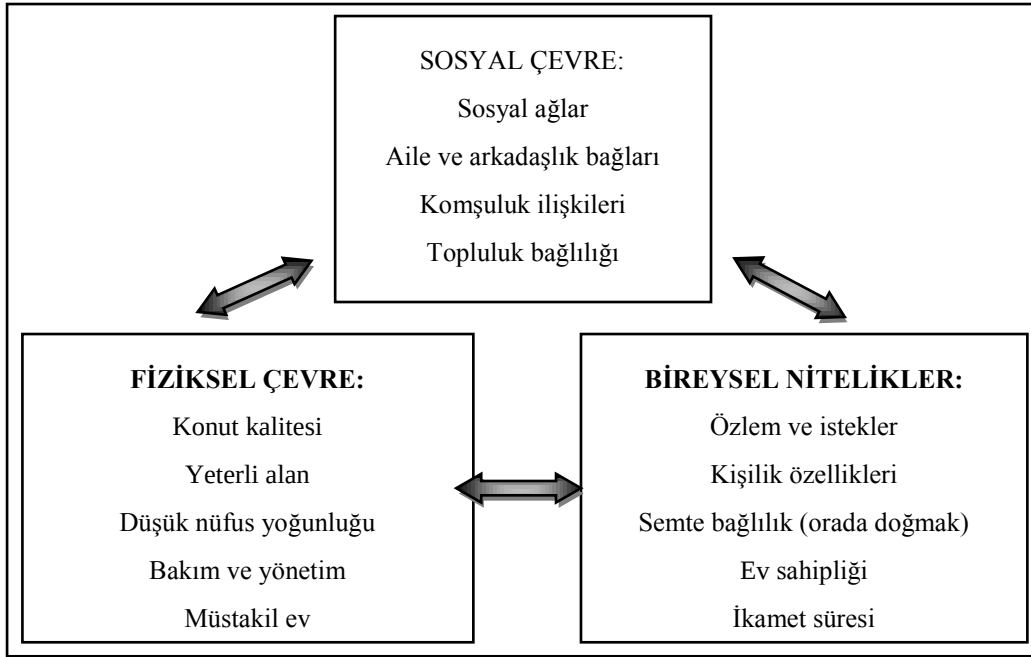

Şekil 3.1: Maslow ihtiyaçlar hiyerarşisi (Maslow, 1954)

Aidiyet kültürünün oluşması için öncelikle, ait olunacak bir yer-gereklidir (Schulz, 1971). Aidiyet, bir kişi ile yer arasında kurulan pozitif anlamdaki duygusal bağdır (Dovey, 1993). Yer aidiyeti son yirmi yılda modernist yaklaşımın ürünü olan ‘yer’ ve çevre kavramlarının yerini, post modern yaklaşımların bir parçası olan ‘yer’ kavramı

ve ona bağılı yere duyulan empati, sevgi tanımları almaya başlamaktadır.

Dovey yer aidiyetinin yer sevgisi, yer duygusu, yer ruhu ve yuva ile mimari ve tasarıma temel olmuş olan ‘mahremiyet’ kavramı ile de ilgili olduğunu vurgulamaktadır. Aidiyeti oluşturan nitelikler; etki, duyu ve duygudur. Low ve Altman (1992), bu niteliklere algı, deneyim, eylem ve davranışı da eklemektedir. Ancak, bu tanımlarda insan ve yer arasındaki etkileşimin eksik olduğu görülmektedir.

Şekil 3.2: Aidiyetin bazı önemli bileşenleri

Yerin kimlikle ve insanla ilişkisinin eksikliği yerle ilgili araştırma literatüründe yerin ruhu, mekân kimliği, mekân bağlılığı, sosyal bağ gibi kavramların geliştirilmesi ihtiyacını doğurmuş olup, aidiyet de bu amaçla geliştirilen kavramlardan biridir. Dolayısıyla, aidiyetin mekân ve kimlik boyutunu oluşturan fiziksel ve sosyal çevre bileşenleri yanısıra insan boyutunu oluşturan bireysel nitelikleri sürekli etkileşim içindedir ve şekil 3.2’de bu ilişkiler ifade edilmiştir. Aidiyetin fiziksel ve sosyal çevre ile bireysel nitelik bileşenleri aşağıda açıklanmaktadır;

✓ **Fiziksel çevre;** çalışma alanında negatif değişim olduğunu düşünenler koruma ve planlama stratejileri konusunda daha duyarlı olmuştur. Çeşitli araştırmacıların da tartıştığı negatif dönüşüm konusu yer aidiyetini oluşturan önemli bir mekanizmadır (Fried, 1963; Giuliani ve Feldman, 1993; Vorkinn ve Riese, 2001). Bunun dışında, konut kalitesi, yeterli alan büyüklüğü, nüfus yoğunluğunun yüksek olmaması, bakım

ve yönetim, müstakil bir evde oturma, görünüm ve özellikler, hizmetlere erişim ve güvenlik algısı da aidiyeti belirleyen önemli fiziksel bileşenlerdir.

✓ **Sosyal çevre;** aidiyetin sağlanmasında son derece önemli bir bileşen olan sosyal çevre; birey ve hane halkının katıldığı bunun yanı sıra yakın çevrede onları kuşatan ilişkileri, etkileşim ve sosyal faaliyetleri kapsamaktadır (Baker, 2003).

Sosyal ilişkiler sayesinde insanlar semtlerine bağlanmakla kalmaz; sosyal etkileşim, canlılık, ve destek de elde etmektedirler (Freid ve Gleicher, 1961). Bu ilişkiler sayesinde özellikle dezavantajlı bölgelerde kötü koşullar dengelenebilmektedir (Hourihan, 1984). Sosyal ilişkilerin önemli bir bileşeni komşularla ilişkilerdir. Kimi için komşuluk arkadaşlar iken, kimi için ise yakın akrabalarından oluşmaktadır. Arkadaşların sağladığı destek duygusal yardım (aile problemleri hakkında tavsiyeler), küçük hizmetler (ev eşyalarını ödünç alma ya da verme), akrabalarla ilişkiler ise; büyük hizmetler (ev işlerini birlikte yapmak), finansal yardım (borç ve hediye) şeklinde olmaktadır. Birçok şehirde yapılan çalışmalar her kişinin selamlaşacak kadar 14 komşusu olduğunu ancak bunların 7 tanesi ile düzenli olarak görüşmekte olduğunu belirtmektedir (Campbell ve Lee, 1992). Aile ve komşuluk bağları arttıkça oturlan yere aidiyet hissi de artmaktadır.

Oturlan semtin aile ve akrabalara, arkadaşlara, hemşerilere, çeşitli birlik ve topluluklara yakınlığı, semtte yaşayanların dayanışması, semt sakinlerinin sosyo-ekonomik, etnik ve demografik birleşim (gelir düzeyi, dil ,din, etnisite-ırk, yaş) bakımından benzerliği, oturlan bina ve çevrede birçok insanın tanınması, iyi komşuluk ilişkileri, yakın komşularla yeterli mahremiyetin sağlanması, sosyal çevre özelliği olarak, semtin prestijli oluşu ve başkaları tarafından iyi anılması, dostluk algılaması yere bağlılığı ve aidiyeti etkilemektedir (Brown ve Moore, 1970; Fernandez vd., 2003; Kellekçi ve Berköz, 2006; Schwirian ve Schwirian, 1993; Weidemann ve Anderson, 1982).

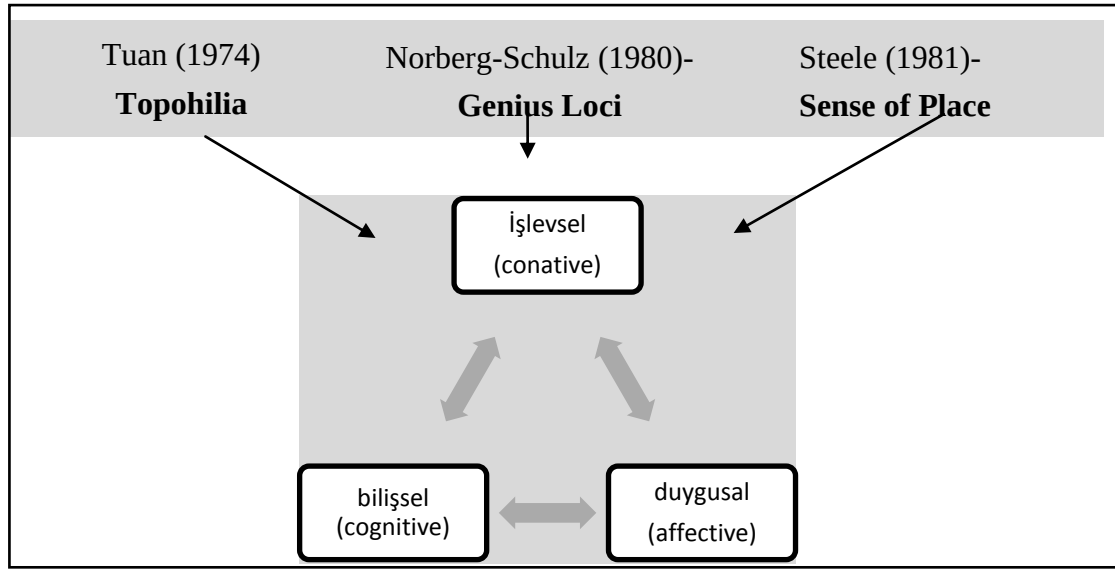
✓ **Bireysel Nitelikler; ev sahipliği** ekonomik bir yatırımdır. Ev sahipleri, kiracılara göre komşularını daha çok tanımakta ve iletişim kurmakta, mahalleye aidiyet duymaktadır (Spitze, 1994). **Medeni durum** olarak evli olma ve ailedeki yetişkin olmayan çocuklar mahalleye olan ilgiyi etkilemektedir. Komşu çocuklarıyla oyun oynayan ve onlarla okula giderek sosyalleşmeye başlayan çocukların aileleri de etkileşim halinde olmakta ve o yere aidiyetleri komşuluk ilişkilerinin ilerlemesi sonucu sağlanmaktadır. Yaş faktörü de aidiyetle ilişkilidir; yaş arttıkça coğrafik hareketlilik de azalmakta ve yaşlı kişiler yerle daha çok ilgilenmektedir (Schwirian

ve Schwirian, 1993). Bir yerde ikamet süresi de aidiyet oluşumunda temel öneme sahip bir faktördür. Kişi, mahallede ne kadar uzun süre yaşarsa, arkadaşlıkları ve sosyal ilişkileri o kadar gelişerek yerle ilgili pozitif bir izlenime sahip olmaktadır (Beggs, Hurlbert ve diğ. 1996; Sampson, 1988). Uzun süredir ikamet edenler, kültürel değerlere (kasabanın merkezi, mezarlık, değirmen) yeni yerleşenlere oranla daha çok aidiyet göstermiştir. Ancak ikamet süresinin tarımsal arazilerde, orman ve göllerde aidiyete bir etkisi olmadığı gözlenmiş, bu alanlarda uzun ve kısa süreli ikamet edenler eşit oranda aidiyet göstermiştir. Kırsal peyzaj, yeni gelenleri çeken bir faktör iken kültürel, sosyal ve tarihi bağların oluşması için zaman ve uzun süre ikamet etmek gerekmektedir. Örneğin; turistik bir yörede yapılan araştırmada; yıl içinde gelen uzun süreli kalan turistlerin mevsimlik gelen ve kısa süreli kalan turistlere göre yere daha çok aidiyet göstermekte olduğu gözlenmiştir.

Kişinin mahallesi için zaman ve para harcayarak yatırım yapma bilinci ancak oraya aidiyet hissetmesi ile oluşmaktadır. Bu aidiyet aynı zamanda komşularla sosyal etkileşimi ve topluma ilgiyi de arttırmaktadır (Manzo ve Perkins, 2006). Buna ilave olarak, aidiyet, halkın aktif katılımını sağlamakta, farklı bakış açıları, ilgi ve ihtiyaçların tartışıldığı sosyal ortamlar yaratarak plan ve projelerin uygulanmasında daha çok emek ve zaman harcanmasını sağlamaktadır (Manzo ve Perkins, 2006). Brown ve diğ. (2003) mahalle veya yaşadığı yere ait olan insanlar tarafından ormanlar, sokaklar gibi kamusal alanların korunarak kamu yararı gözetilen yenileme çabalarının oluştuğunu göstermektedir.

Yer hissi farklı araştırmacılar tarafından farklı yönleri ile incelenmektedir. Fakat, bunlar temelde 3 ana başlık altında toplanabilmektedir. Bunlar; yer kimliği, yer bağımlılığı ,yere bağlılıktır (Kyle, 2004 ve Jorgensen, 2001). Ayrıca, yerin ruhu ve sosyal bağ da bu kavramlara eklenebilmektedir. Bu kavramlar aşağıda açıklanmaktadır.

3.2. Yerin Ruhu (spirit of place)

Şekil 3.3: Yerin ruhu kavramının evrimi

Relph (1976)'e göre; “Yerin ruhu, kişinin çevresini tanımlama ve tanımlanabilir bir yerde olmaya olan ihtiyacıdır” şeklinde tanımlamış ve yerin çeşitlerini şu şekilde sınıflandırmıştır:

- Alan ve yer ilişkisi: (existential-varoluşsal, perceptual-algısal, architectural-mimari, cognitive-zihinsel-, abstract-soyut),
- Yer kimliği,
- Orjinallik, otantiklik,
- Yersizlik (kiş, toplu tüketim, toplu kültür, merkezi otorite),
- Yerle ilgili beklentiler (yersizliğin yanlışlığı ve yaşanabilir yerlar tasarlanması).

Yerin ruhu, kentsel tasarımın temel amaçlarından biridir (Jorgensen, 2004; Relph, 1976). Sevilen, yaşanabilir, sağlıklı, ve sürdürülebilir toplumsal alanlar üretilmesi için bu duyguların korunması önem taşımaktadır. Kentlinin hafızasında yer etmiş olan çeşme, bina, tanıdık bir sokak dokusu, bir ağaç insanları biraraya getirebilmekte, kimlik ve toplum duygusunu güçlendirmektedir (Arendt, 1958).

Tuan (1976), yaşanan olaylarda anlam, değer ve insanın önemi'ne dayanan davranışsal coğrafyanın uzantısı olan bir yaklaşıma sahiptir. Tuan, insan ve çevre ilişkilerini kurmaya çalışmakta ve bu ilişkiyi 2 terimle açıklamaktadır (bkz şekil 3.3).

1) Topophilia, insanın sevdiği, pozitif bağ kurduğu yer, evi, doğduğu ya da büyüdüğü, anılarının olduğu yerdir. **2) Topophobia**, bir yerden duyulan korkuyu ifade edemektedir. Örneğin; orada yaşanan kötü bir olay ya da mezarlık gibi rahatsız

edici faktörler buna sebep olabilmektedir.

Norberg Schulz (1986), mekânı çevresel bir karakter oluşturan renk, doku ve şekile sahip olan somut şeylerin tümü olarak tanımlamıştır. Yerin ruhunu ‘genius loci’ kavramı yani ‘yöre faktörü’ ile açıklamaktadır. Genius Loci, coğrafi konum, anlam, düzen, gizem ve kapalılık gibi her türlü özel niteliklerdir (bkz şekil 3.3).

Steele (1981)’e göre; özel yerler sadece fiziksel niteliklerine değil, onu deneyimleyen insanların duyguları, amaçlarına da dayanmaktadır. Yerin ruhunu hem çevrenin özellikleri hem de insanların çevreye yüklediği anlamlar bütünü olarak tanımlamaktadır (bkz şekil 3.3).

Jorgensen ve Stedman (2001) ‘**yerin ruhu**’ kavramını 3 bileşenle açıklamaktadır: “**yer aidiyeti, yerin kimliği ve yere bağımlılık**”. Bu kavram davranışsal bir yapıya sahip olup, 3 bileşeni vardır: “duygusal (affect), bilişsel (cognition) ve işlevsel (conative elements)”. Yer aidiyeti “duygu” bileşeninin, yer kimliği “bilişsel” bileşenin ve yere bağımlılık “işlevsel” bileşenin ifadesidir.

3.3 Mekân Kimliği (place identity)

İnsanlar çevreleri ile üç şekilde ilişki kurmaktadır; çevrelerini kimliklendirmekte, çevre tarafından kimliklendirilmekte ve çevre ile beraber kendilerini kimliklendirmektedir (Devine, 1997).

“Fiziksel çevreyle ilişkili olarak inançlar, duygular, değerler, amaçlar, davranışsal eğilimler ve çevreyle ilgili kabiliyetler gibi benliğin kişi kimliğini tanımlayan boyutları”dır (Proshansky, 1978). İlk olarak Proshansky (1978) tarafından yaşanmış tecrübelerle bağlı olarak değişebilen, dinamik bir olgu olarak ele alınmıştır. Proshansky (1978), yer kimliğini birey ve fiziksel çevre arasındaki algısal ilişki bağlamında kavramsallaştırmaktadır. Bu bağlamda, yerleşimler bireylere kimliklerini ifade etme olanağı sunmaktadır. Garnham (1985)’a göre, bir yerin kimliği üç bileşenden oluşmaktadır:

- Fiziksel çevre ve görünüm,
- Gözlenebilir aktivite ve işlevler,
- Anlamlar ve simgeler.

Bu üç bileşenin karşılıklı etkileşimi sonucunda yerin kimliği oluşmaktadır.

3.4. Mekân Bağımlılığı (place dependence)

En genel tanımı ile yer bağımlılığı; belirli bir yere karşı olan aşırı bağlılık durumudur (Mc Andrew, 1998). Bir yerleşimin çeşitli alternatifler sunması konusundaki başarısıyla ilgilidir (Jorgensen ve Stedman 2001). Bu durumda mekâna bağımlılığın iki bileşeni olmaktadır: bunlardan biri çevrenin nitelikleri, ikincisi bunların diğer toplumlar ve alternatiflerle kişisel karşılaştırmasıdır.

Stokols ve Schumaker (1981)'e göre, bir yerleşim yeri birey için işlevsel değerinden ötürü önemli olmaktadır. Pek çok rekreasyonel yerleşim sahip olduğu doğal kaynakların çeşitli deneyimleri gerçekleştirme imkânı olmasından dolayı kullanılmakta ve kullanıcıların yere bağlılığı oluşmaktadır. Yer bağımlılığının en temel ilgi alanı fonksiyondur.

Moore ve Graefe (1994), İngiltere Beyaz dağlarda yere aidiyet hisseden bir dağcının örneğini şu şekilde açıklamaktadır: Dağcının bu tercihinde buraya ya dağların dik olması ve dağcılık için elverişli olması ya da önceki dağcılık yolculuklarında ailesi ile geçirmiş olduğu anıları etkili olmaktadır.

3.5. Sosyal Bağ (social bond)

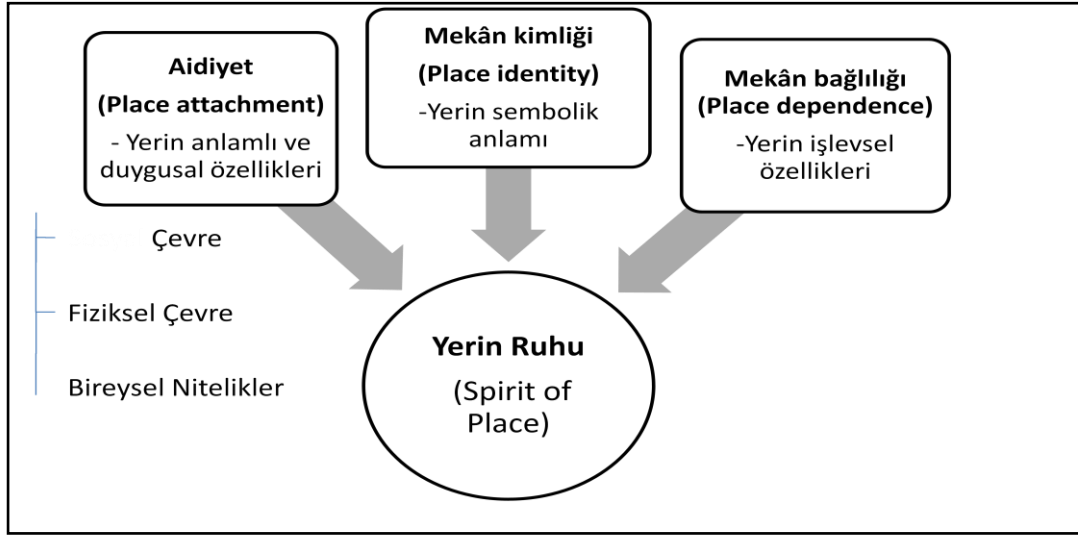
Çevresel psikolojide yerle ilgili bir diğer tartışma konusu da “**sosyal bağdır**”. (Hidalgo ve Hernández, 2001; Low ve Altman, 1992; Mesch ve Manor, 1998).

Eğer bir yerleşimde anlamlı sosyal ilişkiler oluşuyorsa, paylaşılan anlamlı deneyimler de vardır. Mesch ve Manor (1998), komşuluk ve arkadaşlık ilişkileri ne kadar kuvvetli ise o yere aidiyetin de o kadar kuvvetli olacağını kanıtlamakta ve Hidalgo ve Hernandez (2001) de bu savı doğrulamakta, sosyal aidiyetin yerleşim aidiyetinden 3 fiziksel ölçekte de; ev, mahalle ve şehir, daha güçlü olduğunu ifade etmektedir.

3.6. Bölüm Sonucu

Aidiyet, konu ile ilgili literatürde çeşitli bileşenlerden meydana gelen bir oluşum olarak açıklanmaktadır. Bu oluşum sosyal ve fiziksel çevre ile bireysel nitelik bileşenlerinden kaynaklanmaktadır. Aidiyet kavramı ortaya çıkana dek yerle ilgili çeşitli kavramlar ortaya konmuştur. Bu nedenle, bu bölümde; yer kimliği, yere bağlılık, yerin ruhu ve sosyal bağ gibi kavramlar da açıklanmıştır.

Yer kimliği yerin sembolik anlamı, yere bağlılık işlevsel özellikleri ve aidiyet ise anlamsal ve duygusal özelliklerinden oluşan bir bütündür. 1970’lerde yer kavramı ilk olarak davranış durumları ile açıklanmış, sonraki çalışmalarda yeri ev yapma, yerin ruhu, yersizlik, yere bağlılık kavramları ortaya atılmış, 1980’lerde yeri kimlikle bütünleştirme çabaları oluşmuş ve 1990’larda aidiyet kavramı elde edilmiştir. Bu bölümde yer alan kavramlar ve ilişkiler aşağıdaki şekil 3.4’te şematize edilmiştir.

Şekil 3.4: Yerle ilgili kavramlar ve ilişkileri

Dördüncü bölümde; aidiyet ve sosyal kimlikle ilgili teorileri test eden uygulama ve sonuçları incelenecektir. Modellerin karşılaştırmalı kritiği yapılacaktır.

Çizelge 3.1: Yer hakkında araştırma literatürü

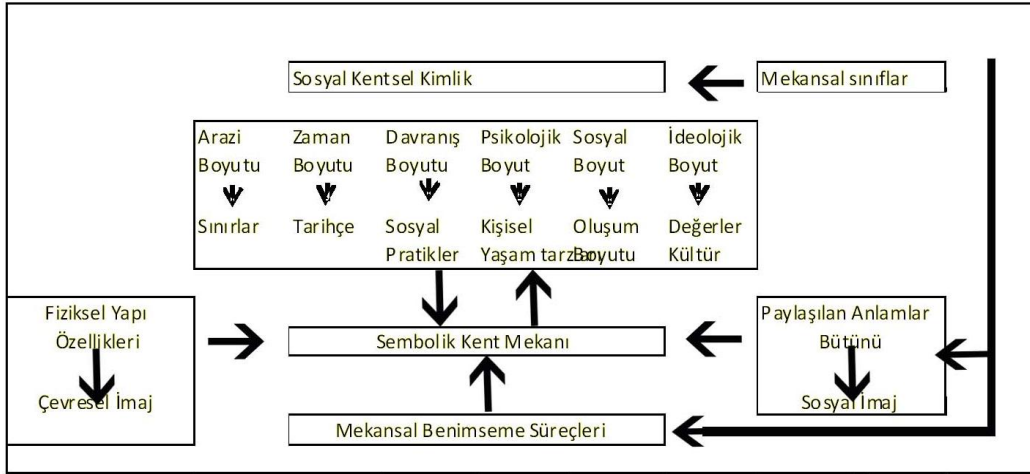
İnceleme alanları	
Barker (1968) Wicker (1979)	Yerle ilgili davranış ortamları (behavior settings)
Canter (1977,1997)	Davranış durumları teorisini zamanla değişen sosyal yapılar olarak geliştirmiştir.
Stokols ve Shumaker (1981)	Yerin psikolojisi; yer fiziksel bileşenler, insan algısı ve aktivitelerinin bütünüdür.
Heidegger (1962)	Transactional view of settings, insan ve çevre arasındaki ilişkiler
Norberg Schulz (1971,1980)	Yeri ev yapma süreci (Place and home)
Relph (1976)	Genius loci; yerin ruhu
Tuan (1974,1977)	Yer hissi ve yersizlik(sense of place and placeness)
Seamon (1979)	Topophilia; yere bağlılık
Buttimer ve Seamon (1980)	Insideness and outsideness; bir yere ait olmak
Proshansky (1978,1983,1987)	Yerin ruhu (sense of place) ve aidiyeti (rootedness) terimlerini birbirinden ayırmış ve yerin ruhunu yer hakkında olumlu hislere sahip olmak, aidiyeti evinde gibi hissetmek olarak açıklamıştır.
Altman ve Low (1992)	Yer kimliği (place identity)
	Aidiyet (place attachment)

4. SOSYAL KİMLİK-AİDİYET İLİŞKİSİ VE UYGULAMA TEORİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Sosyal kentsel kimlik; arazi kullanımı-sınırlar, ulaşım-erişilebilirlik, tarihi süreç, sosyal yaşam-gelir durumu, nüfus dağılımı-kültürel değerler üzere kentsel kategorilerle belirginlik kazanan bir oluşum sürecidir (Valera, 1997). Herbiri birbirinin içinde olan, birbirinden etkilenen bu faktörlerin ekileşimi ile kentin sosyal kimliği tanımlanabilmektedir. Coğrafi sınırlar sosyal kimliğin arazi boyutunu oluşturmaktadır. Sınırlar, kentsel alanlarda grupların kendisini diğer gruplardan ayırmak için kullandığı önemli sembollerdir (Hunter, 1987). Belediye tarafından planlanmış idari sınırlar, yaşayanların algılarına dayanan sosyal sınırlar ile örtüşmemektedir (Wirth, 1945; Marans ve Rodgers, 1975). İdari olarak sınırları belirlenmiş bir yerde, kendini ait hissedenden birey ve gruplar, sosyal ilişki ağları ile bağlanarak ortak sınırlar içinde bütünlük oluşturmaktadır.

Bir grubun yaşadığı çevre ile olan ilişkileri ve geçmişi sosyal kimliğin zaman boyutunu oluşturmaktadır. Bir grubun kendisini bir çevreyle bağlantılı olarak tanımlaması, ait olduğu çevrede zamansal süreklilik duygusunun oluşması ile de ilişkilidir (Stokols and Jacobi, 1984; Lalli, 1988). Belli bir çevrenin tarihine duyarlı olan kişiler kendilerini diğer gruplardan ayırmakta ve diğerleri ile ortak bir tarih ya da kolektif bir hafızayı paylaşmamaktadırlar (Stoetzel, 1963).

Belli bir kentsel alana ait olma duygusunun neden olduğu davranış kalıpları sosyal kimliğin davranış boyutunu oluşturmaktadır. Bu süreç, alandaki kullanımlar, değişen işlevler ve benimseme süreçleri sonucunda kazanılan belli başlı sosyal pratikleri kapsamaktadır (Francis, 1983). Lalli (1988)'ye göre, bir yerin kimliği var ise ve üyeleri sosyal bir kategoriye ait olarak tanımlanıyorsa, o yerle ilişkili üyelerin farklı bir karakteri ve kişiliği vardır (Lalli, 1988, 1992). Bir yere ve sosyal kategoriye ait olan grubun sosyal özellikleri sosyal kimlik oluşumunun sosyal bileşeni olup, Hunter (1987) tarafından ifade edildiği gibi, toplumun kendini tanımlaması ve sosyal yapısı ile ilişkilidir.

Şekil 4.1: Sosyal kimlik ve sembolik kent ilişkisi (Valera, 1998)

Bazı semboller aracılığıyla fiziksel olarak farklı ve ayırtedilebilir sembolik kentler oluşturulmaktadır (bkz bölüm 2.1.2). Ayrıca yerdeki sembollerin içerdiği gizli anlamlar bireyler tarafından sosyal kategorilere (bkz bölüm 2.2.1) ayrılmakta ve yaşayanlarda, ortak paylaşılan değerler, duyuşal deneyimler ve aidiyet hissini (bkz bölüm 3.2) oluşturmaktadır.

Örneğin, kıyı kenarı, sahil ile suyun etkileşimini gösteren bir güç sembolüdür. Bu kentsel lineer çizgide toplanan enerji, insanları hatta doğru ve hat boyunca çeken bir doğal güce sahiptir.

✓ **Kimlik değişim ve seçimler:** Yerde benimseme süreçleri sembolik-kent oluşumunda etkili bir diğer faktördür. Yerin değişimi uzun süre içinde gerçekleşiyorsa uyum sağlama durumu gerçekleşmektedir. Aynı zamanda, kimliği oluşmuş bir çevrede yapılan ani değişimler o yerin algılanmasını sağlayan sembollerin yok olmasına ve toplumdaki grupların kimliğinin zayıflamasına neden olmaktadır (Pol, 1994 ve Korosec, 1976).

Tüm bu ilişkiler ve kimliğin çok boyutlu yapısı yukarıda şematize edilmiştir (bkz şekil 4.1).

Çalışmalar	Teori/						
	Kavramlar	Kuram	Yöntem	Değişkenler	Bulgular	Yerin türü	Açıklamalar
Proshansky, 1976	Kent kimliği	-	-	-	-	-	-
Breakwell, 1986-1992	Yer kimliği: ayırtedicilik, süreklilik, öz saygı, kendine yararlı, Yer değiştirme	Kimlik Süreç modeli		Yaş,medeni durum, memleket, çalışma durumu, ikamet süresi, ev sahipliği, boş zaman kullanımları, kullanım süresi, kullanım amacı,	-	-	-
Twigger-Ross Uzzel, 1996	Yer ve yer kimliği	Breakwell kimlik süreç modeli	Anket	Yaş, ikamet süresi, doğum yeri, ev sahipliği, duygusal bağ indikatörleri(Jorgensen and S.)	Uzun süre ikamet edenler kısa süre ikamet edenlere göre yere daha çok aidiyet hissetmektedir.	Kıyı yerı-konut çevresi	Anket, 1992-1998 yılları arasında 6 yıl boyunca, 5 aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir.
Valera, Guardia, Pol, 1998	Sosyal kentsel kimlik, sembolik kent yeri	-	Anket ve yerinde analiz	Yaş, eğitim seviyesi, ikamet süresi, yaşama süresi	-	Kıyı yerı-konut çevresi	-
Pretty Chipuer &Brampston, 2003	Yerin ruhu, yere bağımlılık, yer kimliği, aidiyet	-	Anket	Yaş, meslek, doğum yeri, yaşama süresi, ev sahipliği, ikamet süresi,	Kadınlar erkeklere göre yerdan daha az tatmin olmaktadır, erkekler yer kalitesini daha çok aktivitelerle, kadınlar daha sosyal ve duygusal verilerle ölçmektedir.	Kırsal konut çevresi	-

Kyle, Graefe, Manning and Bacon, 2004	Aidiyet(attachment), yer kimliği(place identity), yerebağımlılık(dependence)	Anket	Yaş, cinsiyet, gündüz-gece kullanımı, kullanım süresi	Yere aidiyetin derecesi Yürüyüş aksı arttıkça mevcut ortamı boyunca- kabullenme azalmaktadır. Doğal çevre	-
Fatima Bernardo, 2005	Yer değiştirme ve kimlik süreçleri	Breakwell kimlik süreç modeli Anket	Yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim, meslek, ikamet süresi, konut memnuniyeti	Düşük gelirli kişiler yüksek gelirli olanlara kıyasla daha çok aidiyet göstermektedir	Konut çevresi -
Knez, 2005		Breakwell kimlik süreç modeli Anket	İkamet süresi, duygusal bağ aidiyet indikatörleri	-	Konut çevresi Örneklem:340 kişi,
Hacıhasanoğlu,2006	Aidiyet, kimlik, egemenlik alanı	Davranış zihinsel haritalama	Anket ve yerinde analiz, Yaş, eğitim, doğum yeri, meslek, gelir, hane halkı büyüklüğü, komşuluk	-	Konut çevresi -
Brown, Raymond,2007	Yer kimliği, yere bağımlılık (dependence), aidiyet,yer,n ruhu	-	Anket , yerinde analiz ve yersal haritalama Yaş, eğitim seviyesi, ikamet süresi, yaşama süresi, fiziksel indikatörler, duygusal bağ indikatörleri (Jorgenson and S.)	-	İki aşamalı; 1.aşama:1200 kişilik konut anketi, 2.aşamada:5000 ziyaretçiye anket

				Yaş, cinsiyet, eğitim, doğum yeri, ikamet süresi, duygusal boyut			
	Aidiyet, yer kimliği ve yer			indikatörleri(JorgensonS.),			
				konut çevresi bellek			
Lewicka, 2008	hafızası (memory)	-	Anket	indikatörleri	-	Şehir yeri	-
				Sosyo demografik indikatörler: yaş, cinsiyet, eğitim, gelir, İşlevsel indikatörler, yapısal (fiziksel çevre) indikatörleri: mülkün büyüklüğü,duygusal bağ	Aidiyet değişkenleri arasında o yerin getireceği ekonomik değerın katkısı diğer değişkenlere kıyasla daha azdır.		
Kyle, Shafer, 2010	Yer kimliği	-	Anket	indikatörleri,		Doğal çevreler	-

Şekil 4.2: Teori ve çalışmaların karşılaştırılması: konut yerleşimlerinde oturanlar tarafından algılanan aidiyet faktörleri ya da değişkenleri

4.1. Sosyal Kimlik-Aidiyet Teorileri

Yer kimliği, ilk olarak kent kimliği kavramının kullanılması ile psikoloji, sosyoloji ve antropoloji gibi sosyal bilimler literatüründe yer bulmuştur. Yer kimliği, bireysel kimliğin farklı boyutlarının fiziksel çevre ile bilinçli, bilinçsiz fikirler, inançlar, tercihler, duygu, değer, amaç ve davranışsal eğilimler aracılığı ile ilişkilendirilmesi şeklinde tanımlanmıştır.

Sonraki araştırmalarda; insan ve yer ilişkisini sosyal ve fiziksel çevrede gerçekleşen dinamik bir süreç olarak görmenin gerekliliği vurgulanmıştır. Psikolojide sosyal ve fiziksel çevrelerin rolü önem kazanmış ancak sosyal ya da fiziksel olarak yerle ilgili indikatör ya da nitelikler belirtilmemiştir. Ayrıca, 1989'lara kadar yer kimliği teorisini doğrulayan deneysel veriler ortaya atılmamıştır.

Yer kavramını bir yer kimlik modeli ile bütünleştirilme çalışmaları 1989'lardan beri başlamıştır. Yer; kimlik öğeleri, sosyal sembol ve sosyal anlamlar ile açıklanırken, ayırtedicilik, süreklilik, öz saygı ve kendine yararlı olma gibi kimlik prensipleri ile ilişkilendirilmiştir. Yer ve yer kimliği arasındaki dinamik ilişki yer değıştirme ile açıklanmıştır. 1989 sonrasında birçok çalışmada; IPT (Identity Process Theory)-Kimlik Süreç Teorisi kullanılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda aidiyet ve kimliğin birbiri ile ilişkili olduğu doğrulanmış ve farklı aidiyet dereceleri gösteren kişilerin, kimliklerini ayırt edicilik, süreklilik, öz saygı ve kendine yararlı olma prensipleri ile ilişkilendirmekte olduğu ispatlanmıştır. Aidiyetle ilgili olarak geliştirilen araştırmalarda; yöntem olarak anket tekniği kullanılmıştır. Bu araştırmalar genellikle konut çevreleri ve kıyı alanlarına odaklanmakta ve belli bir süreç içinde gerçekleşmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre; aidiyetin ikamet süresi, cinsiyet ve gelir seviyesi gibi etmenlerle doğrudan bağlantılı olduğu saptanmıştır. İkamet süresi ile aidiyet arasında düz, gelir seviyesi ile aidiyet arasında ters orantılı bir ilişki vardır. Bazı araştırmalarda ise aidiyetin cinsiyete bağlı olup olmadığı incelenmiş ve sonuçta kadın ve erkek arasında farklılıklar olduğu, kadınların yer aidiyetinin duygusal, erkeklerin aidiyetinin ise işlevsel olarak geliştiği kanıtlanmıştır.

2000'li yıllarda geliştirilen araştırmalarda; yerin ruhu ve yere bağlılık gibi kavramların aidiyet literatüründe yer almaya başladığı, yöntem olarak yerinde analiz yöntemlerinin önem kazandığı ve daha çok coğrafi bilimler ile doğal çevrelere

odaklanıldığı görülmektedir. Bu dönem yapılan araştırmaların bazılarında; aidiyetin yer kimliği ve yere bağlılıktan oluşan iki bileşenli model yapısı kullanılmış, bazılarında ise fiziksel haritalama gibi analiz yöntemleri kullanılmıştır. İlkinde; yer kimliği; fiziksel bir yere duyulan duygular ve anlamı ifade ederken, yere bağlılık yerdeki aktiviteler ve işlevsel özellikleri ifade etmektedir. İkincisinde ise; yer kimliği ve yere bağlılıkla ilgili göstergeler, çevresel değerler olarak harita üzerinde kodlanmaktadır.

Türkiye’de yapılan araştırmalarda ise yakın zamana kadar daha çok göç konusuna odaklanılmaktadır. Göç, aidiyet ve kimlik ilişkisi ile ilgili davranış modeli gibi uygulamalar mevcuttur. Ancak son dönemde dönüşüm konusu, dönüşümle birlikte fiziksel kimlik verme çabaları önem kazanmış, bu çalışmalar özellikle sürekli ve hızla değişim gösteren kıyı alanlarına odaklanmıştır. Ancak, dönüşümün bu önemli kimlik öğeleri için fiziksel etkileri yanında sosyal etkilerini dikkate alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmada, kıyı alanlarında fiziksel değişim ve yer değiştirme kavramlarının sosyal etkileri ve aidiyet ile ilişkisi Breakwell yer kimlik süreci model prensipleri kullanılarak irdelenecektir.

4.2. Breakwell Teorisinin Değerlendirilmesi

Bu çalışmada esas alınan Breakwell ilkelerinin içeriği aşağıda açıklanmaktadır:

✓ **Yerle ilişkili ayırtedicilik (distinctiveness) ilkesinde**, yerleşmenin kimliği ile ilgili araştırmalar, şehirli ve köylü olma ile ilişkili algılanan farklılığa odaklanmaktadır. İnsanlar kendilerini diğerlerinden ayırt etmek için bu yer teşhislerini kullanmaktadır. Bazı insanların yeri kendine referans olarak ve kendini diğerlerinden farklı sunmak amacıyla kullandığı görülmektedir. Bir konut sakininin kasaba veya yaşayanları ile olan ortaklığı onun diğer kasabalardaki insanlardan ayırt edilmesini sağlamaktadır.

✓ **Yerin sürekliliği ilkesinin sağlanmasında**; geçmiş anılar, doğum yeri, yaş ve deneyimler etkilidir. Yere bir referans vererek geçmişe hatırlatma yapılmakta; *‘ben bir kasabada yaşıyorum, çünkü burası bana çocukken yaşadığım ortamı hatırlatıyor’* gibidir. Literatürde benliğin sürdürülebilirliğinin korunması ve geliştirilmesine odaklanan benlik-çevre ilişkisi’nin iki farklı türü tartışılmıştır: Yer kaynaklı veya yerle uyumlu süreklilik. Yerle uyumlu süreklilik (place congruent continuity) ilkesi; *Yer düşüncelerimle uyumlu; ben bir kasabada yaşıyorum, çünkü burası nasıl bi*

yaşam istediğim hakkında fikirlerimle örtüşüyor' gibidir. Breakwell (1986), benliğin sürekliliğini koruma arzusunu kimlik oluşturma sürecinde ikinci bir motivasyon olarak önermektedir. Yer kaynaklı süreklilik (place referent continuity) ilkesinde ise; yerler geçmiş benlik ve hareketlere referans gibi davranarak, bazı insanlar için bu bağın iyileştirilmesi kimliğin sürekliliği duygusunu sağlamaktadır. Bu terim kullanılırken geçmiş olay ve deneyimlere referans vererek fiziksel çevre kavramsallaştırılmaktadır. Araştırmalar bunun hem bireysel hem de grup ölçeğinde var olduğunu öne sürmektedir.

✓ **Yerle ilişkili beğenme (self esteem) ilkesinin sağlanmasında;** şehrin aktivite merkezi ve sembolik özellikleri bakımından itibarlı olması; *'kasabada yaşamak bana kendimi iyi hissettiriyor, ve burada yaşamak bana gurur veriyor'* gibi kendini beğenme; kişinin kendisi ya da kendisini ait olarak tanımladığı bir grupla ilgili olumlu değerlendirmeleri anlamına gelmektedir. Bu kişinin değer duygusu ya da sosyal değeri ile ilgilidir.

Bu durum bir yeri pozitif olarak değerlendirmekten farklıdır; *'Ben bu yeri seviyorum'* (değerlendirme), *bu yer kendimi iyi hissetmemi sağlıyor (benlik saygısı)*. Bir yeri pozitif olarak değerlendirmek mümkün olsa da bu durumun kişide benlik saygısını oluşturmadığı görülmektedir.

✓ **Yerleşmeden beklentiler-memnuniyet (self efficacy) ilkesinin sağlanmasında;** halkın katılımının etkili faktörler olduğu görülmektedir. Kendine yararlı olma ilkesini değerlendirmede; suç, gürültü, altyapı hizmetlerinin yetersizliği gibi koşullar etkili olmaktadır. *'Günlük yaşamımda ihtiyacım olan her şey bu kasabada var'* gibi. Bireyin taleplerini karşılamak için yeteneklerine olan inancıdır. Kişisel temsilin ölçümünde kullanılmaktadır. Kişinin bir görevi yapabilme ve başarabilmeye olan inancı ne kadar fazlaysa yararlılığının da o kadar yüksek olduğu kabul edilmektedir. Bir birey makul seviyede kendine yararlılığını sürdürmek istemektedir.

4.3. Bölüm Sonucu

Bu bölümde yer ve sosyal kimlikle ilgili teoriler; kavram, değişken, yöntem, yer tipi ve bulgular açısından karşılaştırmalı olarak incelendiğinde, tercih edilen modelin seçim nedenleri tartışılmıştır.

Değerlendirme yöntemi:

Seçilen alanların fiziksel kimliğinin tanımlanması

- Arazi kullanımı-sınırlar
- Ulaşım-erişilebilirlik
- Tarihsel süreç
- Sosyal yaşam ve gelir durumu
- Nüfus dağılımı ve kültürel değerler
- Çevresel imaj

Bu başlıklar şekil 4.1’de açıklanan tabloya göre oluşturulmuştur.

- Algılanan sosyal heterojenlik
- Tanımlama-memnuniyet
- İmaj
- Dönüşümün etkileri
- Yer değiştirme ana başlıkları altında çalışma uygulanmıştır.

Ankette seçilen kriterlerin oluşturulmasında bahsedilen Breakwell, (1986, 1992)’in modelinden faydalanılmıştır çünkü aidiyet konusunda çok fazla sayıda referans almıştır (bkz bölüm 4.2). Ancak, modelin süreç aşaması çalışmada iki alan karşılaştırması şeklinde olacaktır.

Beşinci bölümde bu bölümde tartışılmış olan aidiyet ve sosyal kimlik ilişkisi İstanbul kıyı alanlarında yapılan alan çalışmalarında incelenecektir.

5. İSTANBUL KENTSEL KIYI DÖNÜŞÜM ALANLARINDA SOSYAL KİMLİK-AİDİYET OLGUSUNUN SORGULANMASI

Kıyılar, şehirlerin fiziksel yer tanımlayıcı ögesi, en önemli kimlik unsuru ve en çok değişime uğrayan alanlarıdır. Kıyı, stratejik konumu itibarı ile kentin ayrıcalıklı bölgelerinden biridir ve özel bir kavramdır.

En genel tanımı ile kıyı; ‘‘Kara ile suyun buluştuğu yer’’, ‘‘Karanın su boyunca uzanan bölümü’’dür (Pala, 1975). Her iki tanım da kıyının kara ve su arasında geçiş özelliği üzerinde durmaktadır. Bu özellik kıyıya iklim, topoğrafya ve bitki türleri gibi coğrafi özellikler yanında, sosyo-ekonomik, kültürel ilişkiler ve yerleşim kimliği gibi çeşitlilik sağlamaktadır.

Tasarım açısından mekânsal ve deneyimsel çeşitliliklere sahiptir. Kıyıların kent ile ilişkisi güncel ve önemli bir araştırma alanıdır. Sadece coğrafi konumlarından dolayı değil, sahip olduğu kültürel, sosyo-ekonomik potansiyeller nedeniyle de kıyıların kendine has özellikleri vardır. Bu özel konumlarından dolayı tarih içinde uygarlıkların öncelikli yerleşim alanları olmuşlardır. Ayrıca; spor, eğlence, dinlenme yerleri, rekreatif odaklı kamu alanı ve toplumsal buluşma noktası olması da kıyının çekiciliğini arttıran etmenlerdendir. Dünyadaki kıyı şehirleri ile karşılaştırıldığında, İstanbul da öncelikle kıyı ile bütünleşmiş, zamanla kıyıdan geri çekilerek uzaklaşmıştır. Su odaklı kentsel kimlik öncelikle sanayi sektörüne dayanan ekonomik aktivitelerle değişmeye başlamış ve hızlı kentleşme sonucunda şehir yayılmıştır. Kıyı yerleşimleri, sıradanlaşıp, birbirine benzemeye başlayınca da dönüşüm süreçleri içinde yeniden düzenlenmeye başlanmıştır. Bu düzenlemeler sonucunda kıyı yerleşim tarihi izleri yok edilerek kopyalanmış gibi yeni yerleşimler ortaya çıkmakta ve böylece şehirde yaşayanların geçmişleri ile bağları koparılarak yalnızlık ve yabancılığa itilmektedir.

Bu bölümün amacı, şehir ve şehirlinin kıyıdan kopuş sürecini incelemek üzere İstanbul’da Kartal ve Küçükçekmece kıyı ilçelerinin örnek olarak kullanılması ve kıyıya ait kültürlerin ortaya çıkarılmasıdır.

Bu bağlamda bölüm dört kısım şeklinde tartışılacaktır. Birinci kısımda, İstanbul

yerleşim kültürü, şehrin kıyı ile buluşması sürecinde yaşanan değişimler ve şehrin kıyından uzaklaşarak kültürünü nasıl kaybettiği tartışılacaktır.

İkinci kısımda İstanbul’da kıyıda uygulanması düşünülen dönüşüm projeleri,

Üçüncü kısımda; Kartal ve Küçükçekmece kıyı ilçelerinin karşılaştırılmalı şekilde, mekânsal ve sosyal özelliklerinin nasıl şekillendiği analiz edilecektir. Kartal ve Küçükçekmece’nin kıyı kültürü ile bütünleşmeyen kentsel mekânlar ve sosyal yapı öğeleri değerlendirilecektir.

Dördüncü kısımda; Anket sonuçları değerlendirilecek ve Kartal ve Küçükçekmece’nin metropoliten kente bir kıyı yerleşmesi olarak mekânsal, ekonomik ve sosyal açıdan yeniden yerel değerleri ile bütünleştirmenin yolları ile planlama ve kentsel tasarım politikaları oluşturulacaktır.

5.1. İstanbul Kentsel Kıyı Alanının Tanımı, Tarihsel Süreçte Değerlendirilmesi

İstanbul, kuzeyde Karadeniz, güneyde Marmara Denizi, Boğaz ve Haliç ile çevrili bir kıyı yerleşmesidir. İstanbul kıyısının sadece güzel bir manzarası olmayıp, aynı zamanda bir yaya aksı, ulaşım kaynağı ve temiz hava olma özelliği bulunmaktadır (Çelik, 1998; Gül & Kılıç, 2002). Bu özellikleri ile kıyılar daima ulaşım, rekreasyon, eğlence ve sosyalleşme yerleri olmuştur.

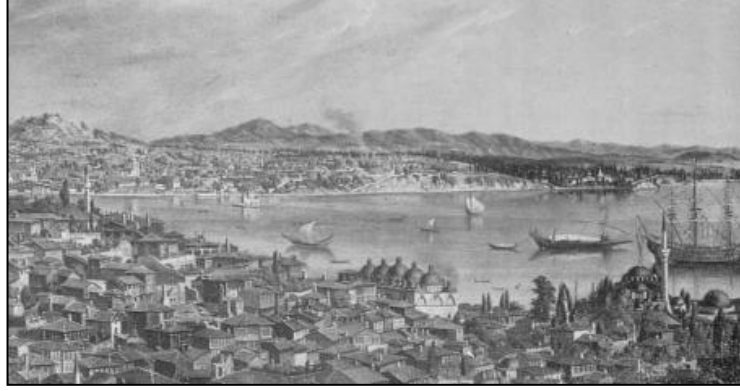
Geçmişte İstanbul’un kıyısal gelişiminde üç önemli faktör etkili olmuştur: ulaşım, savunma ve ekonomi. Limanlar, ekonomik gelişme, kültürel etkileşim ve ticaret ve savunmanın odağı olmuştur. Aşağıda İstanbul’un sosyal, ekonomik ve fiziksel yönleri ile gelişimi özetlenecektir:

✓ **İlkçağ ve Bizans dönemi:** Byzantion, yedi tepeden birinin etekleri üzerinde kurulmuş bir şehirdir. Bir ticaret sömürgesi olmasından dolayı liman yerleşimin kuruluşunda en önemli etkidir (Çelik, 1998; Eyice ve Yücel, 1996). Tüm ticaret sömürgelerinde olduğu gibi savunma amaçlı olarak şehrin etrafında inşa edilen duvarlar kıyı ile sosyal yaşam etkileşimini sınırlamıştır.

✓ **Roma ve Bizans dönemi:** Bu dönem ikiye ayrılmaktadır: Roma kültüründen etkilenen erken Bizans dönemi ve Bizans dönemi. Eski Bizans döneminde şehir yeni bir başkent bulmak amacıyla liman etrafında genişlemiştir. Bizans döneminde; Hristiyanlığın etkisi ile şehir kimliği bir orta çağ şehrine dönüşmeye başlamıştır. Sosyal etkileşim, Pazar yerleri ve kiliseler etrafında yoğunlaşmıştır. Öte yandan, Galata bölgesi Cenova’lı tüccarların sık geldiği bir ticaret merkezi olmuş, şehir de

farklı kültür ve dillerin hakim olduğu kozmopolitan bir kültüre sahip olmuştur (Çelik, 1998; Eyice & Yücel, 1996). Böylece, kıyı bir ulaşım aracı, liman da Pazar ve ticaret yeri olarak şehirliler ve kıyı arasındaki etkileşimi sınırlamıştır.

Galata bölgesi, Eyüp ve Boğaz'ın karşı kıyısında Üsküdar yerleşiminden oluşmaktadır. Bu haliyle maksimum 3 km yarıçapında bir alan içinde şehir yayılmaya başlamıştır. Deniz, bu bölgelerde günümüzdeki kıyı şeridine oranla çok daha içeride bulunmakta idi.

Şekil 5.1: Sanayi devri öncesi İstanbul kıyıları (<http://www.arkitera.com>)

✓ **Osmanlı döneminde:** İmparatorluğun başkenti ve dinlerinin değişmesi ile dini yansıtan yapılar ortaya çıkmaya başlamıştır. Kıyıda görünen bu yapılar şehrin kimliğini tanımlamaktadır. Şehrin ana aksı ve sosyal dinamikler Haliç boyunca yerleşmiştir. Haliç, özel ticaret limanları ile şehrin kültürel yaşamını oluşturmaktadır. Ayrıca şehrin topoğrafyasından dolayı Haliç şehrin sembolik silüetini de temsil etmektedir. 17.yüzyılda, Osmanlılar şehri Pazar yeri ve ulaşım kaynağı olarak görmüştür. Kıyı ile ilişkisi olanlar düşük statüdeki balıkçılardır. 17.yüzyılda Lale Devri ile beraber, sosyal yaşam ve idari yapı Avrupalı'larla kültürel etkileşim sonucunda oldukça değişmiştir. Şehirde yaşayanlar ve saray soyluları kıyıyı bir eğlence aracı olarak kullanmaktadır. Saray soyluları tarihi yarımadadan taşınarak, Kağıthane (Sadabat) 'ta saraylara yerleşmeye başlamıştır. Böylece, şehir sadece genişlememiş, ayrıca farklı bir kıyı kültürü de oluşmaya başlamıştır.19.yy'da; Osmanlılar'ın su ile etkileşimini sağlayan Hamamlar inşa edilmiştir.

✓ **Cumhuriyet Dönemi:** Cumhuriyetin ilanı ile; kıyıda yeni bir kültür şekillendirilmiştir. Yüzmek için kadın-erkek ayrı yerler yerine genel kamuya açık plajlar yapılmıştır.

✓ **1923-1950:** 1935 ile 1939 yılları arasında Belediye tarafından şehirde

yaşayanların kıyı ile etkileşimini sağlayan çeşitli festivaller düzenlemiştir. 1939'da su sporu ve aktivitelerini içeren İstanbul Festivali başlatılmış ancak İkinci Dünya savaşı nedeni ile durdurulmuştur (Evren, 2000).

✓ **1950-1980:** 1950'lerde kıyının kamuya açılması, karayollarının inşa edilmesi, yeşil alanlar oluşturmak ve şehir manzarasını güzelleştirmek amaçları ile kıyı dolgu alanları ve sahil yolları inşa edilmiştir. Sahil yollarının inşa edilmesi sonucu kıyı ve şehir bağlantısı koparılmıştır. Kıyının doğal yapısı bozulmuştur.

Kıyıda bulunan ve geçmişe ait kumsal, hamam gibi tarihi yerler yok edilmiştir.

1950'lerde, hızla nüfus artışı ve göçün de etkisi ile şehir kuzey yönünde büyümeye başlamıştır. Şehrin çeper ve kuzey kesimlerinde yaşam tarzı, kıyı kültüründen çok uzaktır. Böylece, kıyı yerleşimi imajı oldukça zayıflamış ve şehir karasal bir yapıya dönüşmeye başlamıştır.

✓ **1980 sonrası;** İstanbul makroformunun kıyı özelliğinin değişmesinde diğer bir kırılma noktası da 1980'lerde yerleşim yerlerinin değişmesi sonucunda olmuştur. 1980'lere kadar halk işyerlerinin olduğu batı yakasında yaşamakta iken doğu yakası daha çok rekreasyonel amaçlı kullanılmakta idi. 1980'lerden sonra oluşturulan bölgesel planlar ile, sanayi faaliyetler merkezden çeperlere, batıdan doğuya taşınmaya başlamıştır. Böylece doğu yakasının kimliği değişmeye başlamış; gemiler ve sanayi alanları denizi kirletmiştir. Bölgesel planların ikinci kıyı politika aşaması olarak Dalan döneminde açılan sahil yolları ve yeşil alanlar önerilmiştir. 1985'te Haliç, Boğaziçi ve Marmara'dan sanayi yapıları kaldırılmıştır. Böylece kıyının şehirle bağlantısı ve kimliği zayıflamıştır.

✓ **1990 sonrası kıyıda yapılanmalar:** Bu dönemde sıkça anılan diğer bir terim de 'kentsel dönüşüm projeleri' olarak bilinen mega projeler serisinin planlanması ve uygulanmasıdır. Bu dönemde uygulanan bazı kentsel dönüşüm projeleri Zaha Hadid ve Ken Yeang gibi dünyaca tanınan mimarlara hazırlanmıştır:

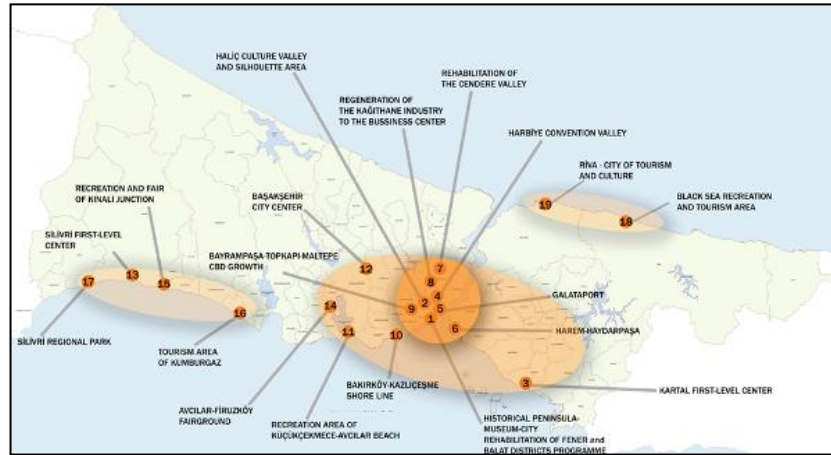
Zaha Hadid'in İstanbul'un Anadolu yakasında bir sanayi yerleşimi olan Kartal ilçesi için önerdiği projede; fabrikaların şehrin çeperlerine taşınması ve yerine uluslararası ziyaretçileri ağırlayan beş yıldızlı oteller ve gemi turizmini sağlayan bir marinayı kapsayan ofis binaları önerilmiştir.

Malezyalı mimar Ken Yeang'ın projesinde ise; İstanbul'un Avrupa yakasında bulunan Küçükçekmece ilçesinin güney kısmı, yani Küçük çekmece gölünün Marmara denizi ile kesiştiği bölümünün turizm ve rekreasyon alanına dönüştürülmesi önerilmektedir.

Bu projeler, tarihi yapının yok edilerek, bu alanların yüksek gelirli için tahsis edilmesi ve bu alanlara kamusal erişimin kısıtlanması gibi olumsuz özelliklere sahiptir.

5.2 Kentsel Kıyı Alanında Dönüşüm Projeleri

Kentsel alanlarda uygulanan projeler ve dönüşen kentsel alanlardaki sosyal kimliğin farklılaşması ve aidiyet duygusuna etkisi son dönem araştırmalarına konu olmuştur. Bu araştırmalarda kıyı alanları en çok referans alan alanlar olarak görülmüştür (Haliç Tersane, Kartal, Galataport, Kadıköy:Harem ve Haydarpaşa, Zeytinburnu, K.Çekmece, Şile, Riva, İstinye-Borsa).

Şekil 5.2: İstanbul'daki kentsel dönüşüm projesi alanlarının dağılımları
(Gezici F.& Kerimoglu E., 2010)

Kentsel alanlarda sosyal kimliğin önemini ve değişimini değerlendirmek amacıyla kentsel kıyı alanları ve bu alanlardaki dönüşüm sonrası projelerin etkilerinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. İstanbul kentsel kıyı alanlarında 2000 yılı sonrası önerilen ve uygulama sürecine giren kentsel dönüşüm uygulamalarının fiziksel kimlik açısından değerlendiren çalışmalar olmasına rağmen bu alanların uygulama öncesi ve sonrası sosyal kimliğe ve bireylerin aidiyetine etkisini değerlendiren bir çalışmaya rastlanmamıştır. İstanbul'da önerilen kentsel dönüşüm projeleri içerik ve konularına göre tanımlanmıştır. Bu projelerin önemli bir bölümü kent merkezinde ve özellikle kıyı alanlarında yoğunlaşmaktadır.

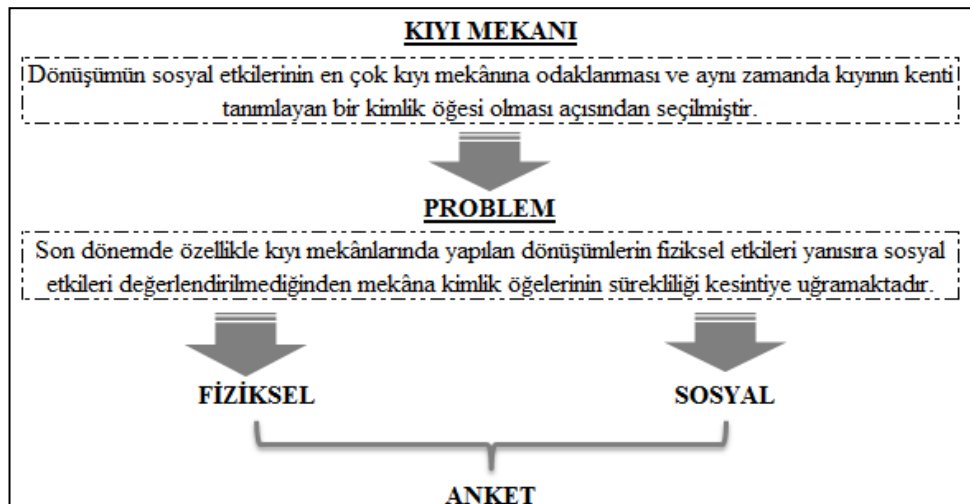
Şekil 5.3: İstanbul ili kıyı dönüşüm projeleri

PROJE ADI	YIL	ETKİ ALANI/NÜFUS	ESKİ KULLANIM	YENİ KULLANIM	UYGULANMA DURUMU
Kartal Kentsel Dönüşüm Projesi 	2006	550.000m ²	sanayi, rekreasyon, taş ocağı	ticaret, turizm, konut, kültür, yönetim ve rekreasyon	uygulanmadı
Galataport Projesi 	1998	100.000m ²	sanayi depoları	alışveriş, otopark	uygulanmadı
Fener-Balat 	-	29.353m ² 12.000 kişi	konut alanı	lüks konutlar ve iş yerleri	uygulanmadı
Haydarpaşa Gar Projesi 	2007	1.000.000m ²	tren istasyonu, Gar, liman ve depolama	fuar, festival alanı, otel, turizm ve ticaret	uygulanmadı
Küçükçekmece-Avcılar İç ve Dış Kumsal Alanı Projesi 	2006	1.815.000m ² 387 ha uygulananan Ayazma-Tepeüstü Konut alanları		rekreasyon ve kültür	bir kısmı uygulandı
Zeyport Kentsel Tasarım Projesi 	2008	1.470.000m ²		turizm tesisleri ve kongre merkezi	uygulanmadı

5.3. Küçükçekmece ve Kartal Kıyısı Kentsel Dönüşüm Alanının Sosyal Kentsel Kimlik Belirleyicileri İle Değerlendirilmesi

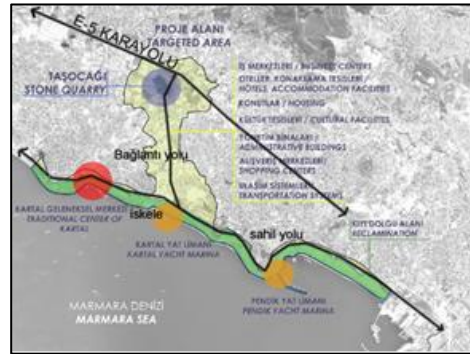
Kartal ve Küçükçekmece dönüşüm proje alanlarındaki sosyal kimlik ve aidiyet sürecinin değerlendirilmesi için 2 aşamalı bir analiz uygulanmıştır. Birinci aşamada her iki alanın sosyal kentsel kimlik anlamında karşılaştırılması yapılmıştır. İkinci aşamada ise Breakwell'in geliştirdiği model içerisinde uygulanan anket çalışmasıyla aidiyet süreci sorgulanmıştır.

1. Alanların fiziksel ve sosyal kimlik bileşenleriyle irdelenmesi (bkzn. bölüm 4 ve bölüm 4.2).
2. Dönüşüm sürecinde projelendirilen ve uygulama sürecinde olan / uygulanan iki örneğin anket sorgulaması ile karşılaştırılması (bkzn. bölüm 5.3).

Şekil 5.4: Uygulama akış şeması

Kartal ilçesi, İstanbul'un Anadolu yakasında, Marmara Denizi'nde kıyısı olan bir yerleşim yeridir. Bu alan içinde yer alan dönüşüm alanı 55 ha büyüklüğünde, sahilde Kartal geleneksel merkez, Kartal yat limanı, Pendik yat limanından kuzeyde taş ocağına kadar olan Kartal ilçesi ve Pendik ilçesinin sahil bölgesini kapsamaktadır.

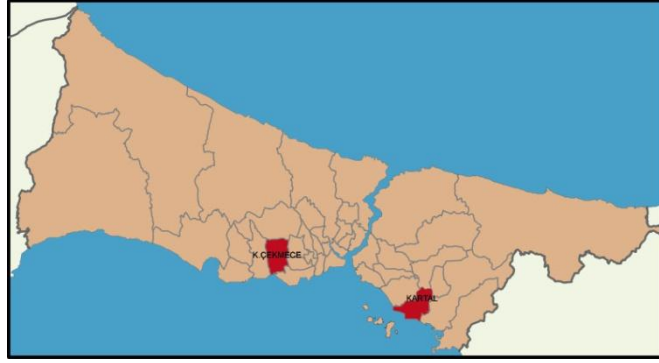
Küçükçekmece-Avcılar İç Dış Kumsal Alanı Dönüşüm Projesi, sahil şeridinde 181 ha büyüklüğünde olup, Küçükçekmece, Avcılar ve Bakırköy ilçelerindeki gecekonduların alanlarını da içine alan oldukça geniş bir alanı kapsamaktadır (bkz. şekil 5.6). Küçükçekmece’de E-5 karayolunun üzerinde kalan Ayazma Tepeüstü bölgesinde gerçekleştirilmiş olan Toplu konut projeleri ile halk Bezirganbahçe’ye yerleştirilmiştir. Küçükçekmece’de projelerin ilk etabını temsil etmesi ve uygulanmış olması yönü ile Bezirganbahçe TOKİ alanı çalışma alanı olarak seçilmiştir. Çalışma alanı gelir seviyesi düşük olan iki semt; Yenidoğan ve Taşlıtepe, arasında kalan, yüksek bloklardan oluşan bir ada gibidir.

Şekil 5.6: Küçükçekmece kentsel dönüşüm alanı ve seçilen alanın tanımı

5.3.1. Fiziksel mekân değerlendirmeleri

Sergi Valera'nın 1998 yılında yaptığı çalışmasında (bkz. şekil 4.1) belirlediği sosyal kimlik ilişkisinde verdiği değerlendirme başlıklarına göre her iki alan incelenmiştir. Arazi kullanımı-sınırlar (territorial dimension), ulaşım-erişilebilirlik, tarihsel süreç (temporal dimension), sosyal yaşam ve gelir durumu (social, ideological and psychosocial dimension), nüfus dağılımı ve kültürel değerler (behavioral dimension) olmak üzere sosyal kimliğin çeşitli boyutları incelenmiştir.

5.3.1.1. Arazi kullanımı ve sınırlar

Şekil 5.7: Çalışma Alanlarının Konumu

Bu alanlar, İstanbul ilinin doğu ve batı yakalarında yer alıp, her ikisi de güneyinde Marmara Denizi ile sınırlanmıştır.

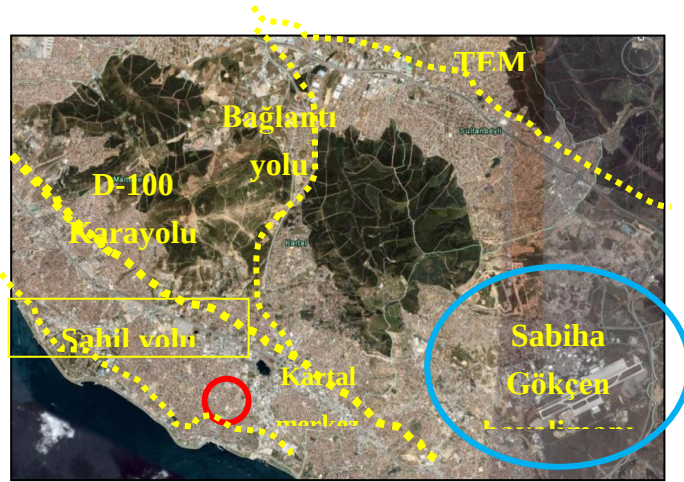
Kartal ilçesi; 40 derece kuzey, Kocaeli yarımadasının güneybatısında yer almaktadır. enlemi, 29 derece doğu boylamı arasında yer almaktadır. Anadolu yakasında yer almaktadır. Doğusunda Pendik, batısında Maltepe, kuzeyinde Sultanbeyli ve Samandıra ilçeleri yer almaktadır. Doğusunda konut ve merkez işlevleri, batısında konut alanı ve kuzeyinde Kartal ve Pendik merkezlerinin hinterlandı olan, konut işlevlerinin ağırlık kazandığı komşu ilçeler bulunmaktadır (<http://www.kartal.bel.tr>).

Küçükçekmece ilçesi; 40 derece Kuzey enlemi ve 28 derece doğu boylamı arasında yer almaktadır. Sahil uzunluğu 7 kilometre, il merkezine uzaklığı ise 23 kilometredir. Avrupa yakasında, Çatalca yarımadasının güneydoğusunda yer almaktadır. Batısında Avcılar ve Çatalca, kuzeyinde Gaziosmanpaşa, doğusunda Esenler, Bağcılar ve Bahçelievler güneyinde ise Bakırköy ilçeleri yer almaktadır (<http://www.kucukcekmece.bel.tr>).

5.3.1.2. Ulaşım-erişebilirlik

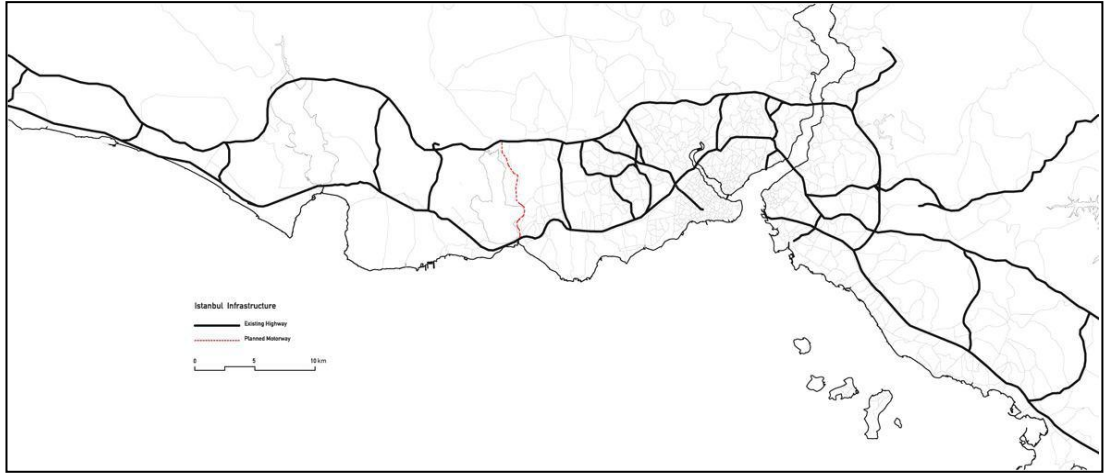
Her iki alandan da geçen en önemli ulaşım aksı E-5 (D-100) karayoludur. Bu yol metropolün doğu ve batı yakasını birbirine bağlamaktadır. Ayrıca; İstanbul’u Anadolu’ya bağlayan ve aynı zamanda kent içi ulaşım için de kullanılan tren hattı geçmektedir.

Kartal’da; ulaşım deniz, kara ve demiryolu ile sağlanmaktadır. Pendik Kurtköyde hizmete giren Sabiha Gökçen havaalanı’na 15dk ve 17km uzaklıkta bulunan Kartal’dan Yalova’ya deniz otobüsü ve yolcu vapuru ile ulaşım sağlandığı gibi, E-5 karayoluna ilave olarak metropolün diğer önemli karayolu olan TEM otoyoluna bağlayan bağlantı yolu da proje alanının içinden geçmektedir. Kadıköy’den Pendik’e kadar uzanan Bağdat caddesi ilçede önemli bir yer tutmaktadır. Kadıköy-Kartal arasında bir hafif raylı sistem projesi (LRT) bulunmaktadır, projenin uygulaması başlamıştır (<http://www.istanbul.com>)

Şekil 5.8: Kartal ilçesi karayolu ulaşım aksı

Küçükçekmece ilçesi; tarih boyunca İstanbul-Avrupa ana ulaşım aksları üzerinde yer almıştır. İkitelli ve İstanbul arasında ulaşım imkanlarını arttıran TEM otoyolu ilçeden geçmektedir. Sirkeci Halkalı arasında çalışan bir banliyo tren hattı bulunmaktadır. Ayrıca İstanbul’un uluslararası havalimanı olan Atatürk Hava Limanı da bu ilçede yer almaktadır. İl merkezine uzaklığı 23 km’dir.

Şekil 5.9: Kartal ve Küçükçekmece ulaşım ilişkileri

Lejand

	1. ve 2. Derece Arkeolojik Sit Alanları		Çalışma Alanları
	Mevcut Konut Alanları		Kültür Endüstrileri Yoğunlaşma Alanı
	Bölge Parkları		1. ve 2. Derece Arkeolojik Sit Alanları
			Doğal Sit

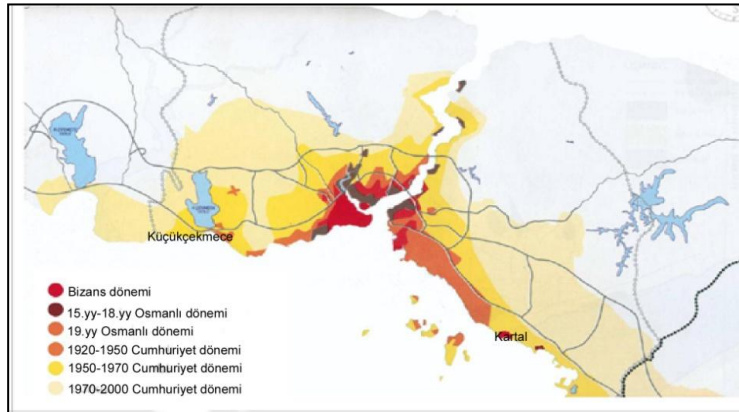
Şekil 5.10: Küçükçekmece ulaşım ve çevre ilişkileri (1/1.000.000 ölçekli İstanbul çevre düzeni planı raporu, 2009)

5.3.1.3. Tarihsel süreç

Kartal ilçe merkezine ait bilgiler Samandıra ve Yakacık yerleşimlerinde yapılan bilgilere göre Bizans dönemine dayanmaktadır. Bizanslılar döneminde, balıkçı köyü olarak bilinen bölge sahip olduğu küçük liman nedeniyle Kartalimen (Cartalimen) olarak anılmaktaydı. Kartal'ın Osmanlı İmparatorluğu'na katılması, 1400'lü yıllarda Süleyman Şah döneminde olmuştur (<http://www.kartal.bel.tr>).

Halkın ekonomisi balıkçılığın yanısıra sebze-meyve yetiştiriciliği ve bahçeciliğe dayanmaktaydı. Daha çok gelir düzeyi düşük kişiler yaşamaktaydı. Kartal, iskele çevresinde meyhaneleri ve evleri ile sakin bir yerleşimdi. 1873'te Haydarpaşa-Pendik banliyö hattının açılmasından sonra nispeten hareketlenmeye başlamıştır. 1908'den sonra İstanbul iline bağlı bir ilçe olmuştur (<http://www.kartal.bel.tr>).

1947 yılında Kartal ve çevresinin sanayi bölgesi olarak belirlenmesi ilçe için dönüm noktası olmuştur. E-5 Karayolu üzerindeki Kartal Kavşağı'ndan sahile kadar uzanan "Sanayi Caddesi" nin her iki yanında, kuruluş tarihleri 1950'li yıllara dayanan fabrikalar kurulmaya başlamıştır. 1970'lerde E-5 karayolu ile demiryolu arasındaki alanlarda yoğun apartmanlaşma başlamıştır. Kartal, 1980'lere kadar bir endüstri bölgesi olma özelliğini korumuştur (<http://www.kartal.bel.tr>).

Şekil 5.11: Kartal ve Küçükçekmece ilçeleri İstanbul Metropolü tarihsel gelişimleri (<http://www.arkitera.com>)

1925 Yılında Kartal

1955 Yılında Kartal

Şekil 5.12. Kartal'ın eski durumu (<http://www.kartal.bel.tr>)

✓ **1980'den sonra:** Kartal ilçesi nüfusu günümüzde 400.000 kişiyi aşmıştır. Kartal sanayi yerleşmesi özelliğini kaybederek, kullanım alanı darlığı, ulaşım sorunları, arsa değerlerinin yükselmesi ve Kartal'ın metropoliten alanın merkezi konumunda kalması gibi nedenlerle sanayi, bölgeyi terk etmektedir (<http://www.kartal.bel.tr>).

✓ **1990'lı yılların başında:** Bostancı'dan Tuzlaya kadar deniz doldurulmuştur. Bu dolgu alanlarına rekreasyon alanları ve deniz otobüsü iskeleleri yapılmıştır. Deniz otobüsleri ile metropoliten alanın diğer bölgelerine ve dışına yolculuklar yapılmaktadır. Sahil dolgu alanları, proje alanı ve yakın çevresinde yaşayanların yanında Tuzla, Maltepe, Sultanbeyli ilçelerinde yaşayanların da kullandıkları rekreasyon alanlarıdır (<http://www.kartal.bel.tr>).

Şekil 5.13: Kartal sanayi bölgesinden görünüm (İMP, Kartal plan raporu)

Küçükçekmece adının kaynağı kenarında kurulduğu gölden gelmektedir. Yarımburgaz Mağarası yerleşmelerinde yapılan kazılarda insan kültürüne ait ilk izlere rastlanmıştır. Küçükçekmece, Roma devrinde, Rhegion adında kasaba olarak anılmaktaydı, bu bölge ilçenin en eski diğer yerleşim yeri olarak bilinmektedir. Küçükçekmece'nin Osmanlı İmparatorluğu'na katılması, Fatih Sultan Mehmet'in

İstanbul’u fethinden sonraki dönemlerde olmuş ve bu dönemde isim değiştirerek önce Çekmece-i Sagir sonra Çekmece-i Küçük ve Küçük Çekmece adını almıştır. Halkın ekonomisi, İstanbul’u batıya bağlayan kervan yolunun ilçeden geçmesi nedeni ile ticarete dayanmaktaydı. Eskiden Küçükçekmece denildiğinde sayfiye yeri akla gelmekte idi. Yerleşim en çok kasapları ve etleri ile meşhurdur. Denizle bağlantısı olan kanalın demiryolu kısmında özellikle yazın sıkça kullanılan mesire yerleri vardı. Ancak ticaret yollarının değişmesi ve 1951’de Sirkeci-Halkalı tren yolunun geçirilmesi sonucu yerleşimin gelişmesi yavaşlamıştır. 1951’de büyük Londra yolu’nun (bugünkü adı ile E-5 karayolu) açılması ilçenin gelişmesi açısından büyük öneme sahiptir. Bölge’de yoğun nüfus artışı 1950’lerde başlamıştır. 1970/80’li yıllarda, Anadolu ve Balkanlar’dan, ekonomik ve politik nedenlerle göç almasıyla nüfusu artmıştır (<http://www.kucukcekmece.bel.tr>).

Şekil 5.14: Küçükçekmece Mimar Sinan köprüsü (<http://www.kucukcekmece.bel.tr>)

1980’den sonra: Sahil yolunun 1950’lerde kuzeye, E-5’e kayması sonucu batıda artan trafiği çözmek amacıyla sahil yolu sürekli olarak genişletilmiş ve bugünkü halini almıştır. Bu genişletme çalışmaları boyunca gölle denizi bağlayan kanallardan bazıları doldurulmuştur. Tarih boyunca önemli bir geçiş noktası olmasına rağmen şehir merkezine diğer ilçelere kıyasla uzak olduğundan merkez özelliği taşıyamayarak, gecekondulaşmaya açık hale gelmiştir. Bugün Marmara denizinden ince bir kara parçası ile ayrılmaktadır ve 21 mahalleden oluşmaktadır (<http://www.kucukcekmece.bel.tr>).

Şekil 5.15: Küçükçekmece sahilinden görünüm (<http://www.kucukcekmece.bel.tr>)

5.3.1.4. Sosyal yaşam, gelir durumu

Kartal, 1950’li yıllarda oluşmuş bir sanayi bölgesidir. Hizmetler sektöründe çalışanların toplam Kartal çalışan sayısı içindeki payı %68, sanayi sektöründe çalışanların toplam Kartal çalışan sayısı içindeki payı %32’dir. Son yıllarda Kartal’daki fabrikaların taşınmaya başlaması ile hizmetler sektöründeki işyeri ve çalışan sayısı artmıştır. Uzun yıllar kamu mülkiyetindeki taş ocağı işletmesi durdurulmuş ve çimento fabrikası yıkılmıştır. Bu değişimler bölgenin sanayiden hizmetler sektörüne dönüşümünün bir göstergesidir (Kartal Plan raporu).

Küçükçekmece’de de; sanayi sektörü önemli bir yer tutmaktadır. İstanbul metropoliten alanı içerisinde yer alan iki organize sanayi bölgesinden biri olan ve TEM otoyolunun hemen kuzeyinde 700 ha alan üzerinde kurulan İkitelli Organize Küçük Sanayi Bölgesi, ilçede sanayi sektörünün diğer sektörler içinde önemli bir pay almasını sağlamıştır. Bu nedenle de Küçükçekmece bir işçi ilçesidir. Başakşehir ilçesinin İkitelli bölgesinde, Olimpiyat Parkında kurulan ve Türkiye’nin en büyük projesi olan Atatürk Olimpiyat Stadı, 75.145 kişi kapasiteli olup, 2002 yılından beri sosyal yaşamda faaliyet göstermekte ve ilçenin gelişimini hızlandırmaktadır (<http://www.kucukcekmece.bel.tr>).

5.3.1.5. Nüfus dağılımı ve kültürel değerler

Kartal İlçesi’nin nüfusu 2010 Yılı TÜİK verilerine göre; 407.865 kişidir. Sanayinin Anadolu yakasına konumlanmaya başlamasıyla birlikte Kartal’da nüfus gelişimi hızlanmıştır. 1960’lı yıllarda Anadolu yakasında planlanan organize sanayi bölgesinin Kartal ve yakın çevresinde oluşturulmasıyla, bölge yoğun olarak nüfus çekmeye başlamıştır.

1973 yılında Boğaziçi Köprüsü’nün hizmete girmesiyle İstanbul’un doğu yakasının batıyla bağlantısı sağlanmış, Kartal ve Pendik gibi yerleşmelerde konut alanları genişlemiştir. Bu bölgelerde ulaşımın kolaylaşması ve toprağın ucuz olması, insanların bu alanlara yerleşmelerinde rol oynamıştır.

Kartal ilçesinde iç göç ve buna bağlı artan nüfusun etkisi ile sosyo-kültürel yapı çeşitlilik göstermektedir (<http://www.kartal.bel.tr>).

Çizelge 5.2: Yıllara göre Türkiye, İstanbul ve Kartal nüfusu
(TÜİK 2010 Nüfus Verileri)

	1990 nüfus	2010 nüfus	Yıllık nüfus artışı
Türkiye	56.473.035	73.722.988	%23
İstanbul	7.195.773	13.255.685	%46
Kartal	211.532	432.199	%51
Oran %	%12,7	%17,9	

1990 – 2010 dönemine ait Türkiye, İstanbul ve Kartal nüfusunun değişim oranları incelendiğinde, Türkiye genel nüfusunun %23,98’lik bir artış, İstanbul nüfusunun %45,7’lik bir artış, Kartal nüfusunun ise %51,05’lik bir artış gösterdiğinin görmekteyiz. Aynı dönem içerisinde İstanbul ilinin tüm Türkiye nüfusu içerisindeki oranı ise %12,7 (1990) ve %14,8 (2000) ve %17,9 (2010) dur.

Küçükçekmece’nin nüfusu 2000 yılı genel nüfus sayımına göre; toplam 589.139 kişidir. İstanbul, merkezi İstanbul bir kenara bırakılırsa, çeper yerleşim bölgeleri itibarı ile, son elli yılda Anadolu’dan göçlerle kurulmuş bir kenttir. Bu, her şeyden önce, plansız göç, plansız yapılaşma ve zor şartlar altında yaşayan çok kalabalık bir nüfus demektir (BİMTAŞ, Küçükçekmece Sosyal Raporu). Küçükçekmece, ağırlıklı olarak nüfusu, göçmenlerden oluşmaktan olup İstanbul’un Türkiye’deki göç hareketiyle oluşmuş en genç ilçelerinden biridir.

Çizelge 5.3: Yıllara göre Türkiye, İstanbul ve Küçükçekmece nüfusu (TÜİK 2010 Nüfus Verileri)

	1990 nüfus	2010 nüfus	Yıllık nüfus artışı
Türkiye	56.473.035	73.722.988	%23
İstanbul	7.195.773	13.255.685	%46
Küçükçekmece	352.926	695.988	%49
Oran %	%12,7	%17,9	

1990 – 2010 dönemine ait Türkiye, İstanbul ve Küçükçekmece nüfusunun değişim oranları incelendiğinde, Türkiye genel nüfusunun %23,98’lik bir artış, İstanbul nüfusunun %45,7’lik bir artış, Küçükçekmece nüfusunun ise %49,2’lik bir artış

gösterdiğini görmekteyiz. Aynı dönem içerisinde İstanbul ilinin tüm Türkiye nüfusu içerisindeki oranı ise %12,7 (1990) ve %14,8 (2000) ve %17,9(2010) dur.

5.3.1.6. Çevresel imaj

Kartal Dönüşüm Projesi – Zaha Hadid ve Ekibi; Proje çevredeki kent dokusu ile temel altyapı ağlarının bağlanması ile başlamıştır. Bu şekilde proje için yumuşak bir grid sistem altlığı hazırlanmıştır. Bu grid ağ üzerinde kimi zaman yüksek kuleler, kimi zamansa açık alan ve parklar, kıyıya uzanan dükkanlar, lokantalar ve marina gibi alanlar tasarlanmıştır. Her bölgenin ihtiyaçlarına hitap eden farklı tipolojide binalar tasarlanmıştır. Master plan dinamik bir sistem olarak düşünülmüş, adapte edilebilir bir şehir formu, yeni bir çevre ve zihinde yer eden bir imaj oluşturulması amaçlanmıştır.

✓ Seçilen projenin özellikleri:

-Yat limanı: Kartal'da 1000, Pendik'te 700 yatak kapasiteli 2 adet marina,

-Ulaşım: E-5, Tren Yolu, deniz yolu bağlantıları, taş ocağının olduğu yerde transfer merkezi,

-Yönetim binaları: 20.000m2, kaymakamlık, belediye ve adliye binaları, çok işlevli olabilir,

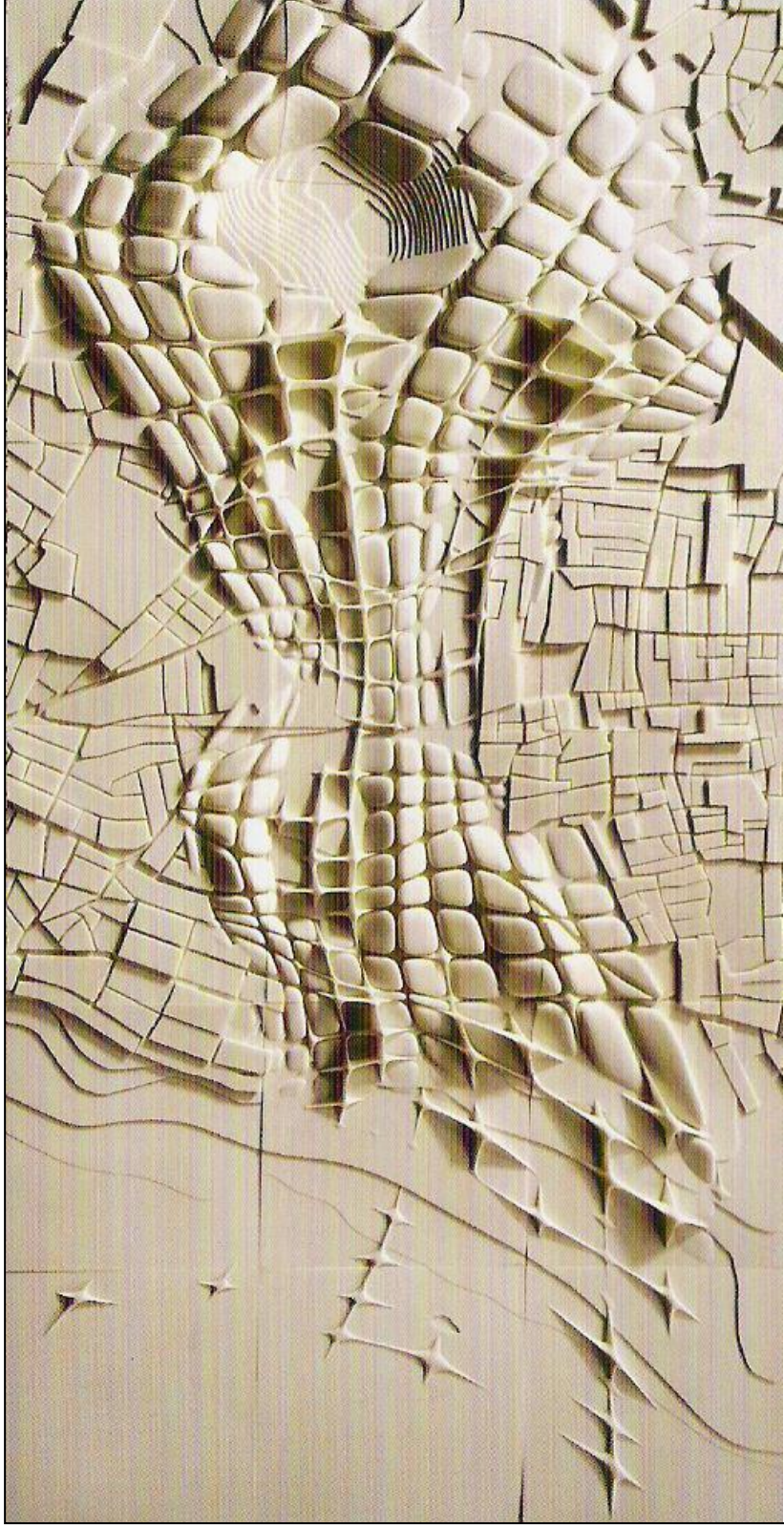
-Kültür tesisleri: Akdeniz kıyı kentlerinin bir karakteristiği olarak ticari, kültürel, sosyal ve rekreatif aktiviteler sokak ve meydan perspektifinde algılanmalıdır,

-Turizm konaklama tesisleri ve oteller: Deniz kıyısı ve adalar manzaralı 800-1000 yataklı oteller,

-Konut: Yüzme havuzu, özel spor alanları kulüp binaları gibi çok işlevli binalar bağlamında, yükseklik sınırı olmayan konutlar,

-Ticaret ve hizmet alanları: Bürolar, bankalar, iş merkezleri, kültür endüstrileri, alışveriş merkezleri, lokantalar, kafeler, büyük şirketlerin merkezleri, mobilya, otomobil vb. satış merkezleri ile showroomları ya da çok amaçlı binalar (İMP, Kartal plan raporu).

Kartal kıyı yerleşimi olması sebebi ile su yerleşimi imajına sahip olup birçok imaj ögesi barındırmaktadır. Bu çalışmada Kartal'ın sahip olduğu imaj öğeleri kavramsal çerçevedeki bilgiler bağlamında; bölgeler/dokular, kenarlar/sınırlar, yollar, odak noktaları, işaret öğeleri/simgeler olarak gruplanmıştır.

Şekil 5.16: Zaha Hadid'in İstanbul Kartal Kentsel Tasarım Projesi

✓ **Kenarlar/sınırlar:** Kartal'da su ögesi gibi doğal faktörler tarih boyunca yerleşimi sınırlandıran etkenler olmuştur. Maltepe ve Kartal ilçeleri arasında sınır teşkil eden Dragos Çayı da Dragos Tepesinin yanından geçerek denize dökülen küçük bir sudur.

Şekil 5.17: Topografya Analizi (Kartal Projesi Sunuş Tanıtım Eki 2006, İBB)

✓ **Odak noktaları:**

- Kartal Meydanı,
- Kartal yat limanı,
- Pendik yat limanı,
- Kartal sahili (12 km), kıyı dolgu alanı (<http://www.kartal.bel.tr>).

Şekil 5.18: Kartal meydan ve parklarından görüntüler

(<http://www.kartal.bel.tr>).

Kartal'da toplam yaklaşık 270.000m² alan kaplayan parklar bulunmaktadır. Bunların 45 tanesi E-5 üzerinde, 75 tanesi E-5 altında (E-5 ile deniz arasında) yer almaktadır (<http://www.kartal.bel.tr>).

Şekil 5.19: Kartal sahilden görünüm (<http://www.kartal.bel.tr>).

İlçede 70 adet cami, 1 adet cem evi ve 1 adet kilise bulunmaktadır (Sırp-Nişan Ermeni Kilisesi) (<http://www.kartal.bel.tr>).

Şekil 5.20: Odak noktası olarak dini yapılar (<http://www.kartal.bel.tr>).

✓ **Yollar:** Bir zamanlar kıyı yerleşmesi olan Kartal ve Pendik sahilinin yol açmak için doldurulması, bu yerleşmelerin kimliklerinin ve denizle ilişkilerinin kaybolmasına neden olmuştur. Kartal ve Pendik yerleşmelerinin geleneksel merkezleri denizden koparılmıştır. . İstanbul'u Anadolu'ya bağlayan önemli ulaşım akslarından biri olan E-5 (D-100) karayolu üzerindeki Kartal Kavşağı ile sahil yolu arasında bağlantıyı sağlayan ve doğu ve batısında sanayi alanlarının yerleştiği cadde en önemli ulaşım yollarıdır (Kartal plan raporu).

✓ **Bölgeler:** Kentsel dönüşüm projesinde de odaklanılan en önemli bölgeler; Kartal geleneksel merkez ve çevresi, Kartal yat limanı, Pendik yat limanı, Kıyı dolgu alanı, Taş ocağı ve taş ocağından kıyıya kadar uzanan bölgede yer alan sanayi alanıdır. Bu sanayi alanında iş merkezleri, oteller, konutlar, yönetim binaları, alışveriş merkezleri ve ulaşım sistemleri gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. Taş Ocağı ise mülkiyeti maliye hazinesine ait olan 47.2 ha büyüklüğünde, içinde sonradan oluşmuş bir gölet bulanık bölgedir (Kartal plan raporu).

Küçükçekmece- Avcılar İç-Dış Kumsal Alanı Kentsel Tasarım Projesi

Ken Yeang ve Ekibi; İstanbul'un ekolojik parkının bu bölgede yapılması önerilmektedir. Projenin hedefi, Küçükçekmece Gölü ve çevresini yeniden canlandırmak ve Küçükçekmece bölgesinde 'Kültür Endüstrisi' oluşturmaktır.

(<http://www.arkitera.com>).

✓ **Seçilen projenin özellikleri:**

-Mevcuttaki mimari, doğal ve tarihsel değerleri korumak:

İstanbul'un bozulan ekolojik çevresinin Küçükçekmece Gölü ve çevresinde yeniden canlandırılması : - Göl etrafında; yürüyüş alanları, sosyal ve kültürel tesisler, uluslararası turizm ve eğlence merkezleri, Avcılar ilçesinde 500 yat kapasiteli bir marina alanı, dinlenme ve spor faaliyetleri düzenlenecek.

-Göl ve deniz arasındaki bağlantıları geliştirmek; -Göl sahilinde da belirli amaçlara yönelik; gölün kuzey taraflarına doğru yer alan yerleşimlerle bağlantı imkanları sağlayan ulaşım sistemleri, ufak iskeleler geliştirmek, -Mevcuttaki yapılaşmayı azaltarak, alanda turistik, rekreatif, kültürel fonksiyonları sağlayacak akıcı mekânlar yaratmak,

-Hafif Metro hattını göz önünde bulundurarak alanda yeni yaya-taşıt bağlantıları oluşturmak,

-Yayaların denizle bağlantılarını güçlendirmek,

-Mevcut karayolu kavşağına akıcı bir çözüm getirmek,

-Gölün kuzey ve güney çevrelerindeki yerleşim alanlarını proje alanına bağlayacak güçlü bir ulaşım sistemi geliştirmek;

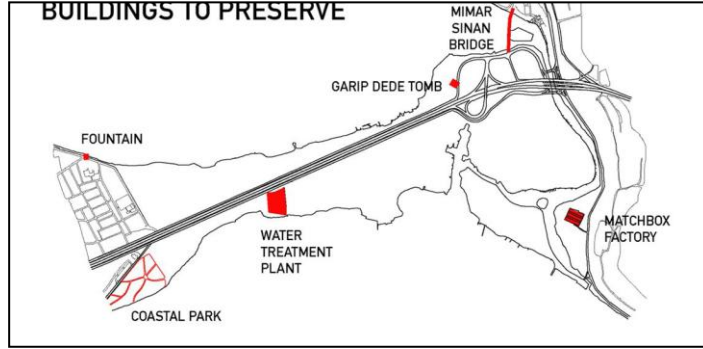
-Yeni fonksiyonlar getirilirken, Göl çevresindeki Prestij Konut Alanları, Kentsel Dönüşüm Alanları, Olimpiyat Köyü ve Üniversite alanı bağlantılarını da göz önüne almak (<http://www.arkitera.com>).

Şekil 5.21: Ken Yeang'ın İstanbul Küçükçekmece Kentsel Tasarım Projesi
(<http://www.arkitera.com>)

✓ **Kenarlar/sınırlar:** Küçükçekmece geniş düzlükler halinde az dalgalı (engebeli) bir alana yayılmıştır. Deniz ve göl kıyılarından içerilere doğru girildikçe yükseklik artar ve kuzeydeki tepelerde 200 metreyi bulur. Vadiler oldukça belirgin görünümündedir. Küçükçekmece Gölü morfolojik (biçim) yapısı nedeniyle tam ve tipik bir lagün (yali) gölüdür. Dünya da pek ender olusan lagün göllerden birisidir ve bir doğa harikasıdır. Sahil uzunluğu 7 km'dir (<http://www.kucukcekmece.bel.tr>).

✓ **Odak noktaları ve Simgeler:** Çeşme, Garip Dede türbesi, Kibrit fabrikası, Mimar Sinan köprüsü önemli işaret öğeleri yani simgeler olarak bilinmektedir. Kıyı parkı, ilçe meydanı en çok geline odak noktaları olup, göl'ün Kanarya tarafındaki çamlık alan mahalle sakinleri tarafından mesire yeri olarak kullanılmaktadır (<http://www.kucukcekmece.bel.tr>).

Şekil 5.22: Odak Noktaları (Küçükçekmece Projesi Sunuş Tanıtım Eki 2006, İBB)

✓ **Yollar:** Alandaki yürüyüş yolları ve kaldırımlar (özellikle Cennet ve Kanarya) genellikle tuğladır ancak taşıt yolu asfalt kaplamaları oldukça bakımsızdır.

✓ **Bölgeler:** İlçede birçok toplu konut alanı yer almakta olup, son dönemlerde yapılan bu konut alanlarından biri de Ayazma Tepeüstü gecekondü dönüşüm bölgelerinden tasfiye edilenlerin yerleştirildiği Bezirgânbahçe konutlarıdır. Bezirgân bahçe konutları çalışma alanı olarak seçilmiştir.

Şekil 5.23: Bezirgânbahçe konutları (<http://www.toki.gov.tr>)

İlçede E-5 karayolu kuzeyinde , Olimpiyat köyü çevresinde yer alan kaçak ve plansız yapılaşmaların yer aldığı mahalleler belediye tarafından fiziksel ve sosyal sorun alanları olarak görülmüş ve dönüşüm projelerine konu olmuştur.

Şekil 5.24: Dönüşüm alanlarına ait proje önerileri (KB,2005)

Küçükçekmece’de dönüşüm çalışmalarının yürütüldüğü diğer önemli alanlar doğal ve arkeolojik bir bölge olan Yarımburgaz Mağaraları, İç ve Dış Kumsal Rekreasyon alanı ve göl çevresi düzenleme alanları olup yapım aşamasında olan veya yapılması düşünülen planlama çalışmaları şekil 5.26’da verilmektedir .

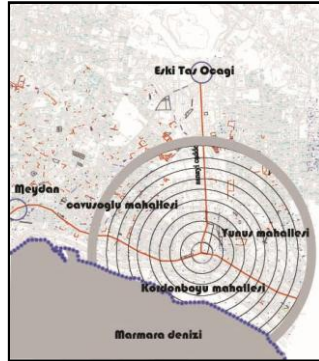
5.3.2. Kartal ve Küçükçekmece Kentsel Dönüşüm Alanlarında Uygulanan Anket Çalışması ve Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi

Kartal çalışma alanının belirlenmesinde; yatayda kıyı aksı ve düşeyde kıyıyı eski taş ocağına bağlayan sanayi caddesi aksı baz alınmıştır. Sanayi caddesi aksı boyunca kıyıdan uzaklığına bağlı olarak konut bölgelerinde çeşitli anket alanları oluşturulmuştur.

Küçükçekmece çalışma alanının belirlenmesinde; kıyı gerisinde olan ancak uygulanmış bir proje alanı olması dikkate alınmıştır.

5.3.2.1. Anket alanlarının seçilmesi

Kartal’da; 40 kişi ile anket yapılmıştır. Hedef kitle olarak; Kartal ilçesinde 1-3, 4-7, 8-10, +11 yıl ikamet eden, 26-67 yaş aralığındakiler seçilmiştir.

Şekil 5.25: Kartal çalışma alanı

Şekil 5.26: Küçükçekmece çalışma alanı

Küçükçekmece’de; hedef kitle Ayazma-Tepeüstü’nden gelenler, ve kıyıya olan uzaklığa göre çevredeki diğer konut alanlarında yaşayanlardır. Toplam 40 kişi ile anket yapılmıştır. Küçükçekmece ilçesinde 1-3, 4-7, 8-10, +11 yıl ikamet eden, 26-67 yaş aralığındakiler seçilmiştir

5.3.2.2. Yöntem

Araştırma yöntemi olarak anket uygulanmıştır. Anket çalışması Breakwell Kimlik Süreci Modelinden yararlanılarak oluşturulmuş ancak modelin kimliği süreç olarak değerlendiren aşaması, bizim yönümüzde iki farklı alan üzerinde karşılaştırma şeklinde olacaktır. Uygulanmış bir projede yapılan alan çalışmasından elde edilen sonuçlar, benzer özellikler gösteren uygulanmamış bir proje alanı ile karşılaştırılacak ve dönüşümün olası sosyal etkileri ortaya konacaktır.

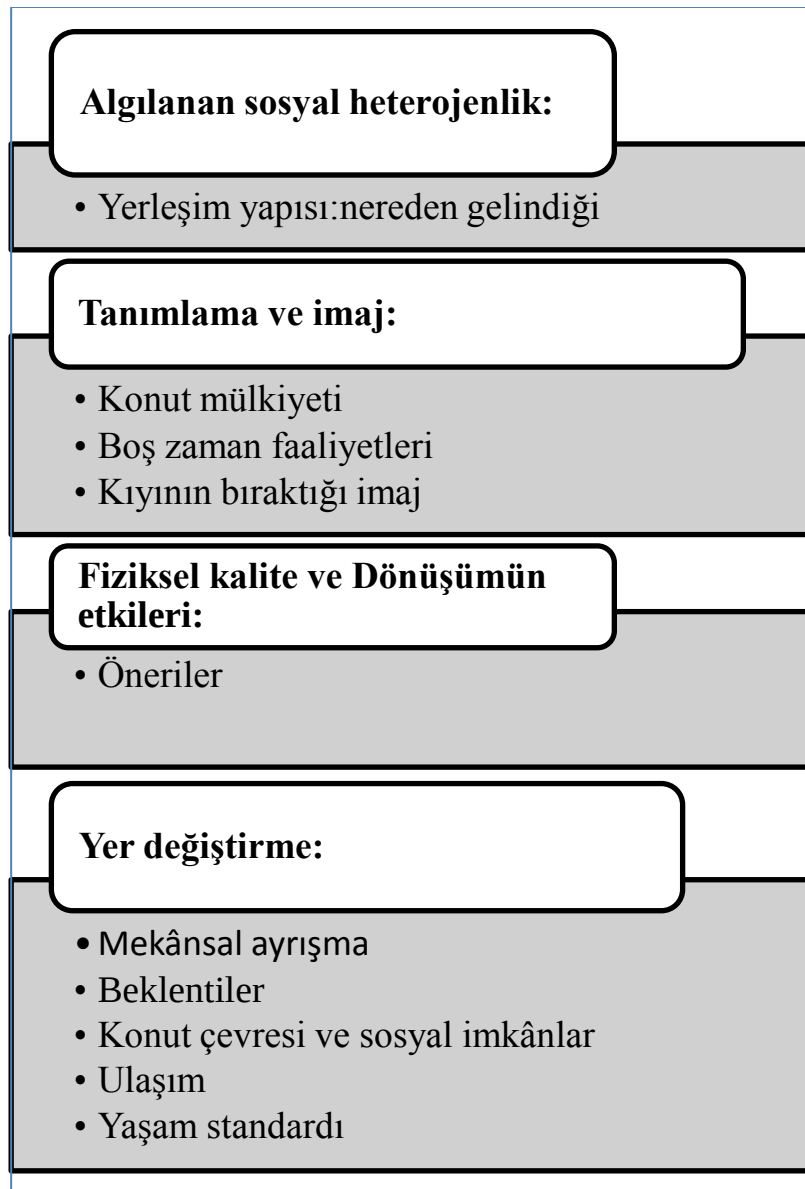
Anket föyü; kullanıcı özellikleri, kıyının fiziksel ve sosyal kalitesi ile kentsel dönüşüm projesi ve öneriler başlıkları altında 3 bölümden oluşmaktadır. Röportajın bilgi toplamanın bu aşamasında önemli olduğu düşünülerek, açık uçlu sorular ile yanıtlayanların belli bir çerçeve içerisinde cevaplarını tartışmasına izin verilmiştir. Ankette sorulan sorular; **algılanan sosyal heterojenlik, tanımlama-memnuniyet, imaj, dönüşümün etkileri ve yer değiştirmeyi** anlamaya yöneliktir.

Algılanan sosyal heterojenlik soru kümesinde 1) ikamet süresi 2) yaş 3) boş zaman kullanımları, kullanım süresi, kimle vakit geçirildiği vs. 4) ev sahibi ya da kiracı olmak 5) memleket 6) yaşam süresi-yaş 7) çalışma durumu 8) evli-bekâr olma gibi değişkenler yer almaktadır. Sosyal farklılık ya da benzerlik olarak nitelendirilen **sosyal heterojenlik** kavramı, ait olunan sosyal bir grup kavramı olduğunu göstermekten ziyade sosyo-ekonomik benzerlikleri ifade etmektedir.

Tanımlama memnuniyet soru kümesinde; mevsime bağlı tercihler, kullanım amacı, burada yaşamaya devam etmek istenip istenmediği gibi değişkenler yer almaktadır. Tanımlama; kendini bazı yere ait kategorilerle ifade etme olup, sosyal kentsel kimliği oluşturan önemli bir indikatördür (Valera ve Pol,1994). Yaşam tarzını ortaya koyma amaçlı olan yerleşimin boş zamanlarda kullanımı, insanları buraya çeken nedenleri ortaya çıkaran memnuniyeti kapsamaktadır.

Dönüşümün etkileri ve imaj soru kümesinde; izlenimler, projeden haberdar olmak, kıyıda ne olmalı gibi ve beklentiler yer almaktadır. İmaj, bir yerde oluşan kimliğin zamansallık boyutunu yansıtmaktadır. Ev sahipliği ve ikamet süresi yer değiştirmede

etkili olan değişkenlerdir. Ayrıca kendilerini oraya ait hissedip hissetmedikleri, kontrol sorusu olarak doğrudan sorulmuştur. Ayrıca; Küçükçekmece belediyesinin, ilçe genelinde ve Ayazma Dönüşüm bölgesinde yapmış olduğu anket sonuçlarından ve yer yer TUIK sosyal yapı verilerinden yararlanılmıştır.

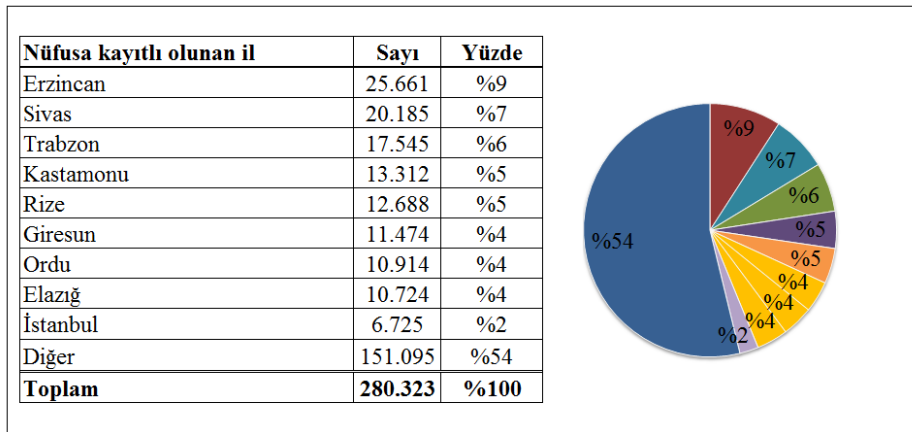

Şekil 5.27: Anket soru grupları

5.3.2.3. Algılanan Sosyal Heterojenlik

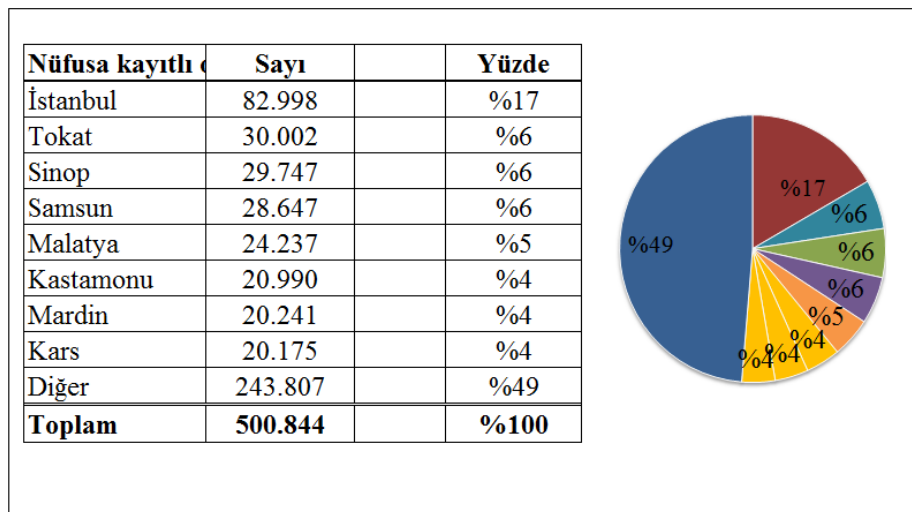
Bu bölüm deneklerin nereli oldukları sorusundan oluşmakta ve aynı ilden gelenlerin alansal dağılımını sorgulama amaçlıdır.

✓ **Yerleşim yapısı:** Kartal; TÜİK'ten alınan nüfus kayıt bilgilerine göre; ilçe genelinde yaşayanların %9'unu Erzincanlılar, %7'sini Sivaslılar, %6'sını Trabzonlular, %5'ini Kastamonu ve Rize, %4'ünü Giresun, Ordu ve Elazığlılar oluşturmaktadır; bu nüfus içinde İstanbul'da doğup büyüyenlerin oranı sadece %2'dir.

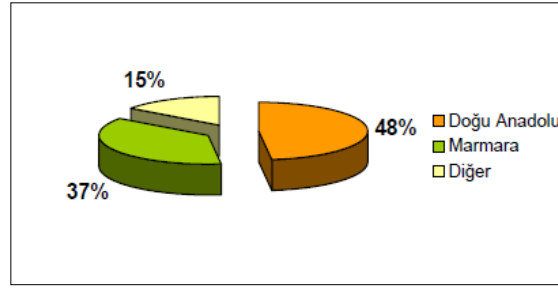

Şekil 5.28: Nüfusa kayıtlı olunan il (TÜİK)-Kartal

Küçükçekmece; Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'ten alınan nüfus kayıt bilgilerine göre; ilçe genelinde yaşayanların %17'sini İstanbullular, %6'sını Tokat, Samsun, Sinoplular, %5'ini Malatyalılar ve %4'ünü ise Mardin ve Karslılar oluşturmaktadır.

Şekil:5.29: Nüfusa kayıtlı olunan il (TÜİK)-Küçükçekmece

Şekil 5.30: Ayazma Doğum Yeri Dağılım Oranları (Küçükçekmece Belediyesi anket çalışması)

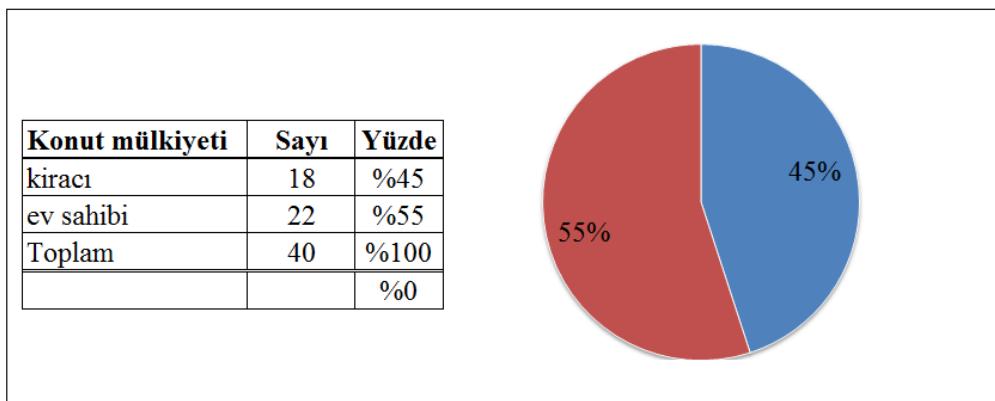
Elde edilen anket çalışması sonuçları, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)’ten alınan bilgiler, muhtarlık, site yönetimi ile yapılan görüşmeler ve Küçükçekmece Belediyesi’nin anket çalışması sonuçlarına göre Küçükçekmece genelinde yaşayanların %17 oranla büyük bir kısmı İstanbul doğumlu olup son dönemlerde aldığı göçler neticesinde Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgelerinden gelenler de yerleşmeye başlamıştır.

Uygulama alanı olarak seçilen Küçükçekmece-Ayazma’da ise %48 oran ile Doğu Anadolu’dan gelenler çoğunluktadır.

5.3.2.4. Tanımlama-memnuniyet ve İmaj

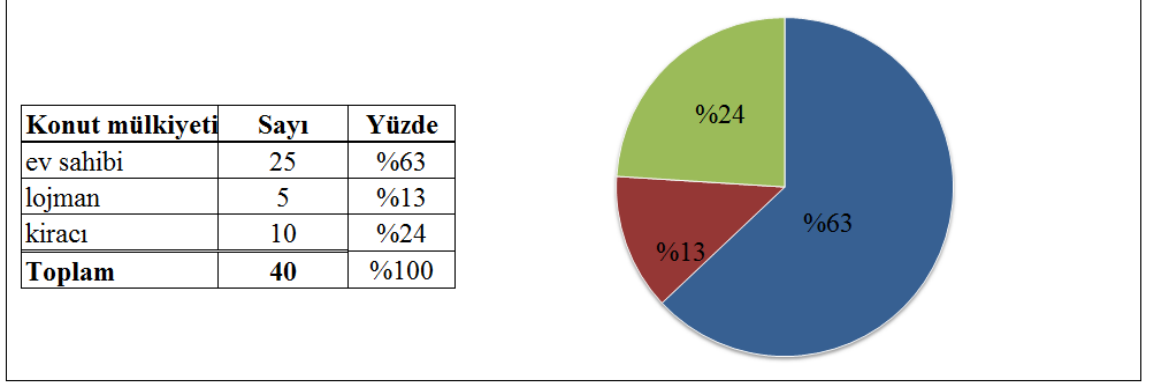
Bu bölüm sırasıyla konut mülkiyeti, boş zaman faaliyetleri ve kıyının bıraktığı izlenim-imaajla ilgili sorulardan oluşmaktadır.

✓ **Konut-çevre ilişkisi:** Kartal’da, ev sahipleri çevre sorunlarına daha hassastır. Bu durum çevre bilincinin gelişiminde, dönüşüm projesine halkın desteğinin sağlanmasında pozitif bir faktör işlevi görecektir. İnsanlar kendileri için geçici işlere yatırım yapmak istemeyeceklerdir. Uzun vadeli bir planlama (kentsel dönüşüm projesini) ancak buradaki mülk/mesken sahibi halkla uzlaşarak, katılımları sağlanarak gerçekleştirilebilecektir.

Şekil 5.31: Oturulan konutların mülkiyet durumu-Kartal

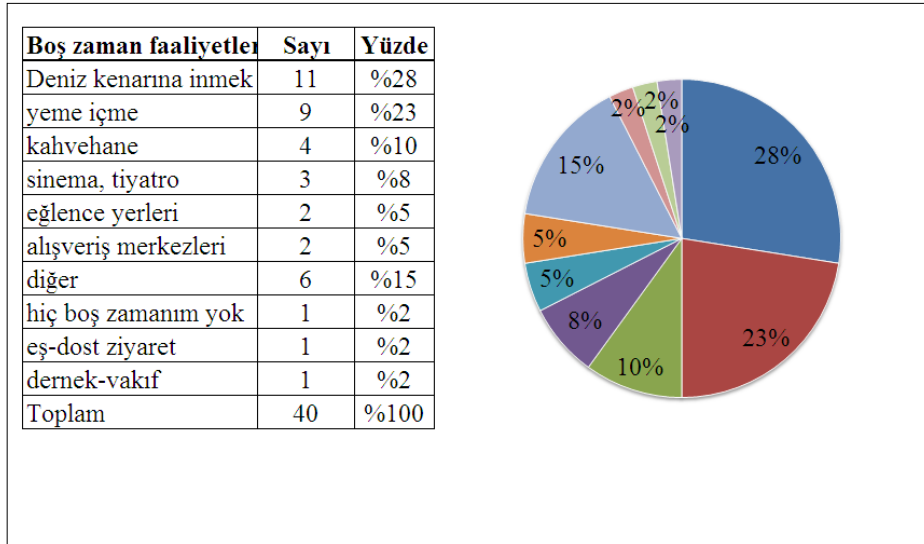
Araştırmaya katılan deneklerin %55'i oturdukları konutun mülkiyetine sahip olduklarını söylemektedir. Kartal halkının %55'inin sahibi olduğu evde oturması, dönüşümün etkilerini değerlendirmek açısından avantaj sayılmalıdır.

Şekil 5.32: Oturulan konutların mülkiyet durumu-Küçükçekmece

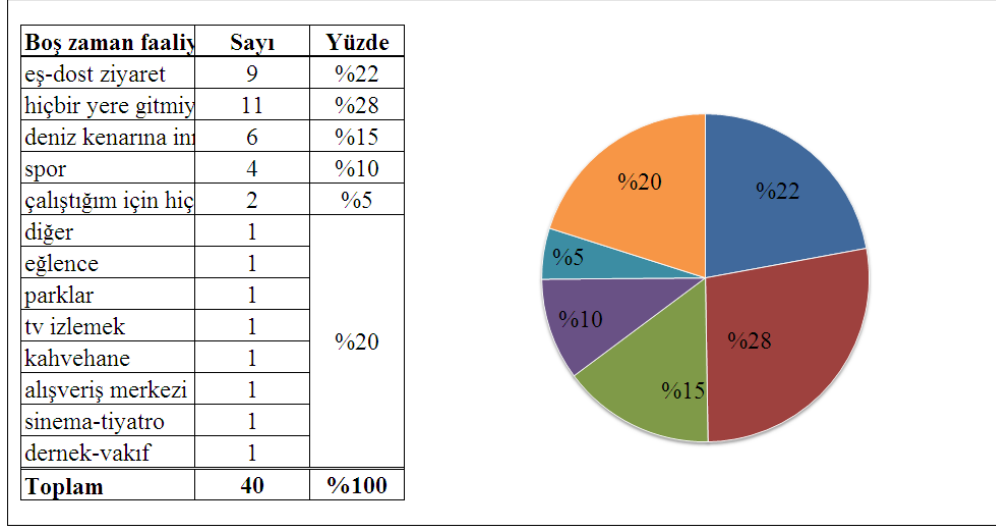
Küçükçekmece’de; araştırmaya katılan deneklerin %63’ü oturdukları konutun mülkiyetine sahip olduklarını söylemektedir. Küçükçekmece’de de halkın %63’ünün sahibi olduğu evde oturması, dönüşümün etkilerini değerlendirmek için avantaj sayılmalıdır.

✓ **Boş zaman değerlendirme:** Ankete katılan deneklere boş zaman değerlendirme ile ilgili sorulan “Boş zamanlarınızda yaptığınız uğraşları önem sırasına göre sıralayanınız.” sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde;

Şekil 5.33: Boş zaman değerlendirme-Kartal

Kartal'da; proje alanında ankete katılanların %27'si deniz kenarına gittiğini belirtirken, %22'si yeme içmeye gittiğini, %10'u kahvehaneye gittiğini ve %7'si sinema ve tiyatroya gittiğini söylemiştir. Buradan katılımcıların %73'ünün deniz kenarına gitmeyip diğer faaliyetlerle vaktini değerlendirmekte olduğu anlaşılmaktadır.

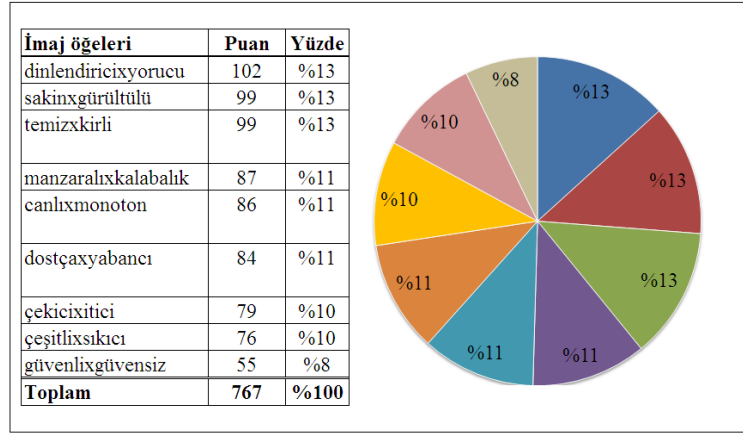

Şekil 5.34: Boş zaman değerlendirme-Küçükçekmece

Küçükçekmece'de; proje alanında ankete katılanların %28'si eş-dost akraba ziyaretine gittiğini belirtirken, %20'si hiçbir yere gitmediğini, %15'i deniz kenarına gittiğini, %10'u spor yapmaya gittiğini, %8'i hiç boş zamanı olmadığını belirtmektedir. Proje alanında boş zamanlarında deniz kenarına gidenlerin oranı Küçükçekmece geneline göre düşüktür.

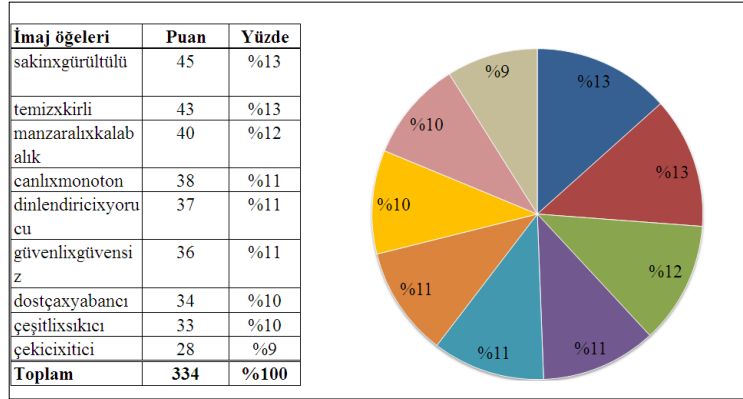
✓ **İmaj:** İmajın belirlenmesi için 9 ögenin 1-5 arasında puanlanması istenmiştir. Bu ögeler; güvenliygüvensiz, temizxkirli, dostçax yabancı, çekicixitici, dinlendiricixyorucu, sakinxgürültülü, manzaralıxkalabalık, canlıxmonoton ve çeşitlixsıkıcı'dır.

Kartal'da; bu kategoriler kendi içinde incelendiğinde en olumsuz üç öge sırasıyla **itici, sıkıcı ve güvensiz** iken, en olumlu üç öge ise **dinlendirici, sakin ve temiz** olmuştur.

Şekil 5.35: İmaj öğelerinin değerlendirilmesi-Kartal

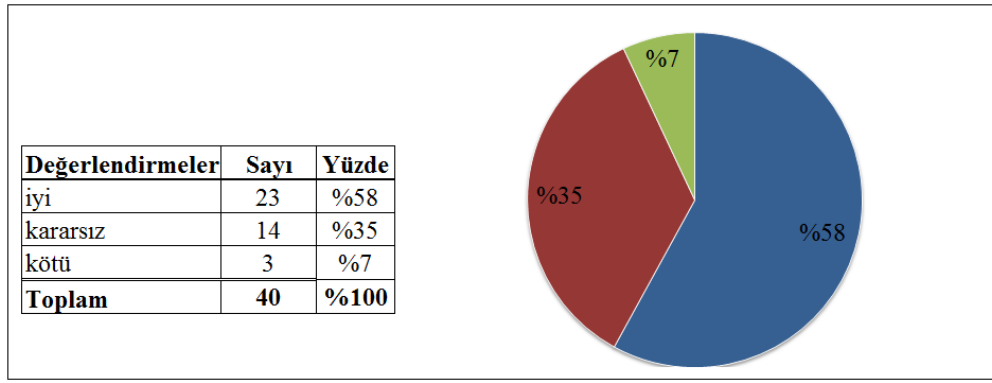
Küçükçekmece’de; bu kategoriler kendi içinde incelendiğinde; en olumsuz olarak değerlendirilen üç seçenek sırasıyla **itici**, **sıkıcı** ve **yabancı** iken, en olumlu olarak değerlendirilen üç seçenek ise **sakin**, **temiz** ve **manzaralı** olmuştur. Kıyı alanına hiç gitmemiş olanlar değerlendirmenin dışında tutulmuş ve kararsız olarak puanlanmıştır.

Şekil 5.36: İmaj öğelerinin değerlendirilmesi-Küçükçekmece

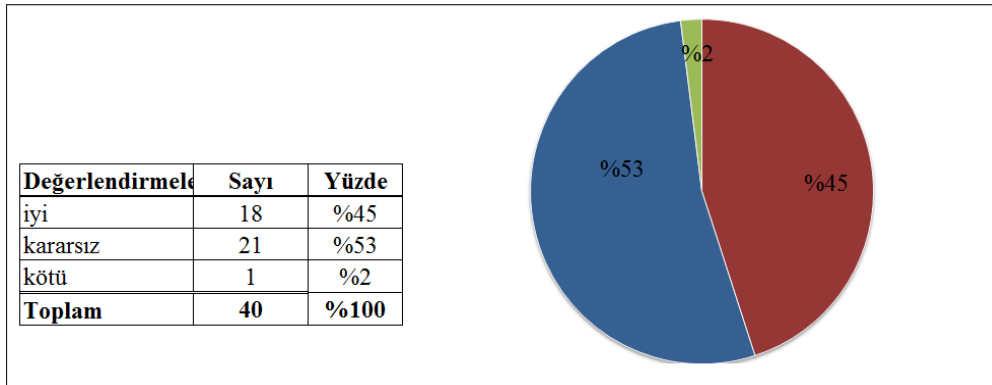
5.3.2.5. Fiziksel kalite

Bu bölüm, mevsime bağlı yaz-kış terimleri, tercih edilen yerler ve memnuniyet düzeyleri ve burada olmaktan duyulan his, burada yaşamaya devam etmek istenip istenmediği sorularından oluşmaktadır.

Şekil 5.37: K1y1 çevre kalitesi-Kartal

Kartal’da; araştırmaya katılan deneklerin kıyı bölgelerindeki çevre kalitesini değerlendirmeleri incelendiğinde, %58’inin memnun olduğunu görmekteyiz. Memnun olmayanların oranı %8 ve kararsız olanların oranı ise %35’tir.

Şekil 5.38: K1y1 çevre kalitesi-Küçükçekmece

Küçükçekmece’de; araştırmaya katılan deneklerin kıyı bölgelerindeki çevre kalitesini değerlendirmeleri incelendiğinde; %45’inin memnun olduğunu görmekteyiz. Memnun olmayanların oranı %3 ve kararsız olanların oranı ise %53’tür. Kararsız olanları daha çok kıyıya hiç gitmemiş olanlar ile orta derece memnun olanlar oluşturmaktadır.

5.3.2.6. Dönüşümün etkileri ve yer değiştirme

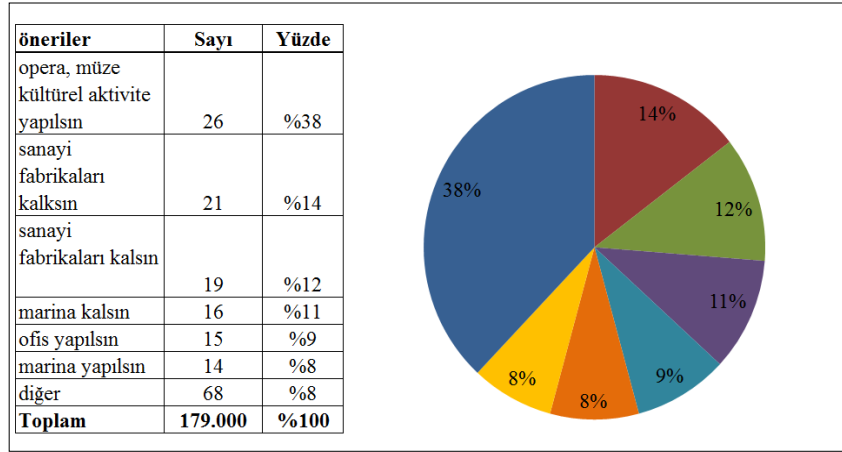
Dönüşüm ile ilgili bölüm ankette projenin hedeflerini sorgulayan 5 öneri ile irdelenmeye çalışılmıştır. Bu bölüm yalnızca Kartal için hazırlanmıştır:

- Sanayi siteleri, fabrikalar,
- Marina ve turistik oteller,
- Yaklaşık 100.000 kişiye iş imkanı sağlayan ofis ve iş kuleleri,

-Orta ve üst gelirliilere hitap eden lüks konut alanları,

-Opera, müze, tiyatro gibi kültürel aktivitelerden hangilerinin kalması, kaldırılması ya da yapılması gerektiği sorulmuş ve cevaplar incelendiğinde;

Bir kişinin birkaç yanıtı işaretleme hakkı olup, toplam 179 oy kullanılmıştır. Oyların %38'i opera, tiyatro, müze gibi kültürel aktiviteler yapılmasına iken, %14'ü sanayi ve fabrikaların kaldırılmasına, %12'sinin sanayi ve fabrikaların kalmasına, %19'unun marina ve tursitik otellerin kalması ve yapılmasına, %9'unun ofis ve iş kulelerinin yapılmasına verilmiştir. En çok kültürel aktivitelerle ihtiyaç olduğu ve sanayi fabrikalarında kendisi ya da yakını çalıştığından dolayı kalması veya kalkmasını iste yenlerin eşit oranlarda ikinci sırada yer aldığı görülmektedir.

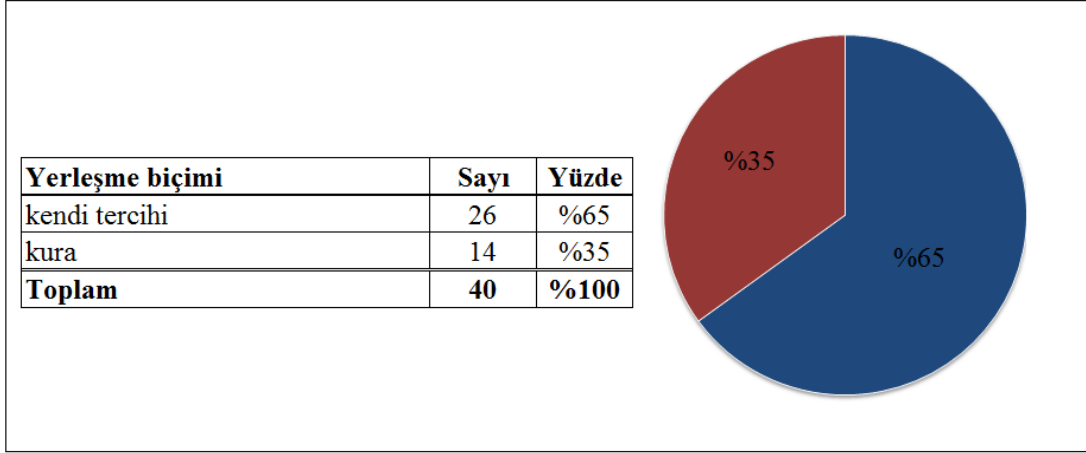

Şekil 5.39: Dönüşüm projesi ve öneriler

Yer Değiştirme bölümü ankette sorulan 6 soru ile irdelenmeye çalışılmıştır. Bu bölüm uygulanmış bir proje olduğundan dolayı sadece Küçükçekmece için hazırlanmıştır:

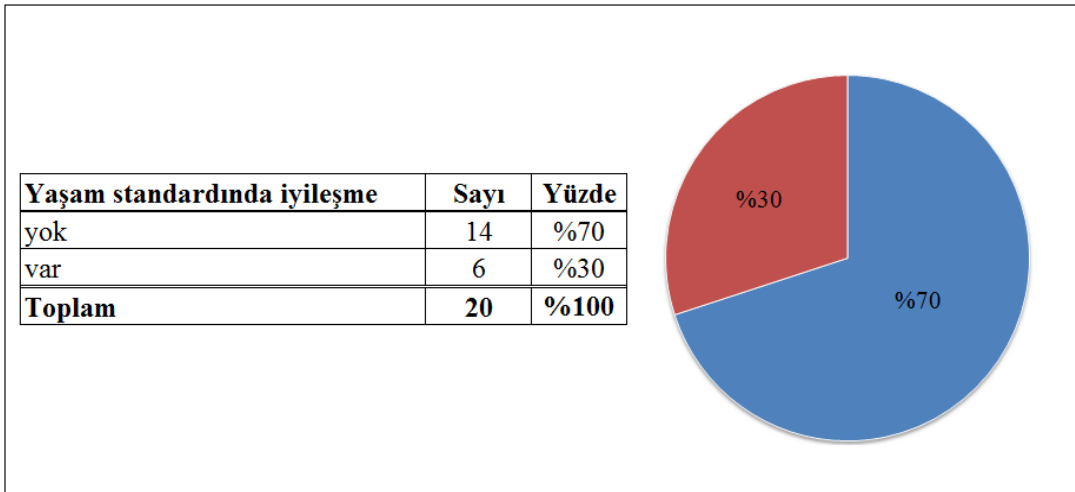
- Oturulan konuta nasıl yerleşildiği;
- Ayazma ve Tepeüstü'nden gelenlerin ayrı yerlere yerleştirilmesi hakkında görüşler;
- Konuta ait proje beklentisinin karşılanıp karşılanmadığı;
- Konutların çevresel düzenlemesi ve sosyal imkanlarından (market, sağlık ocağı vb.) memnuniyet;
- Konutun satın alınan toplu konut bölgesi ile merkezi yerleşim arasında ulaşım problemi olup olmadığı;
- Bu konutun önceden yaşanan yerle kıyaslandığında aileye daha iyi bir yaşam

standardı sağlayıp sağlamadığı sorularına verilen cevaplar incelendiğinde; proje alanında ankete katılanların %35'i konuta kura yolu yerleştirilirken, %65'i kendi tercihi ile yerleştirildiğini söylemektedir.

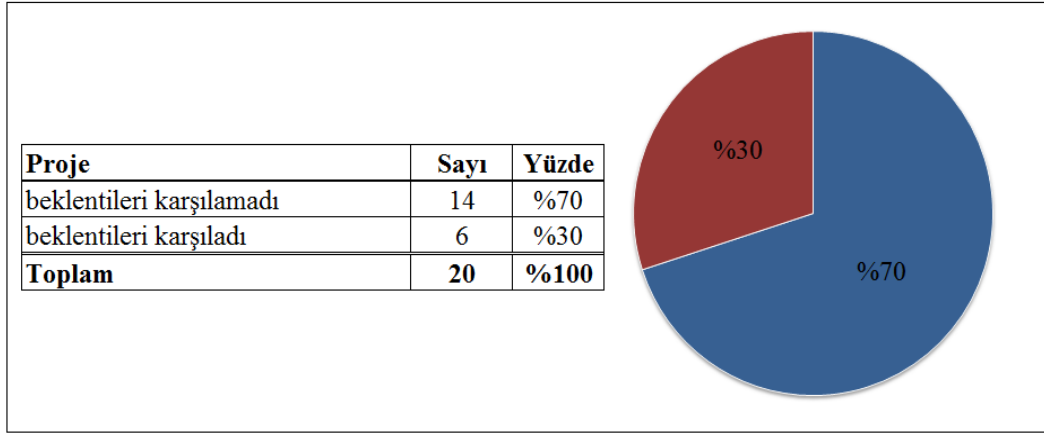

Şekil 5.40: Konuta yerleşme

Konut önceden yaşadıkları yerle kıyaslandığında %70'i daha iyi bir yaşam standardı sağladığını söylerken, %30'u sağlamadığını söylemektedir.

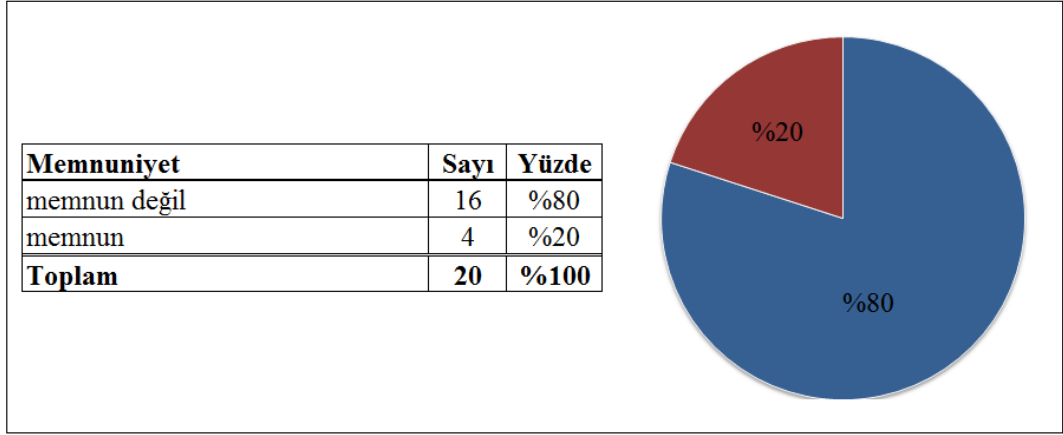

Şekil 5.41: Yaşam standardında iyileşme

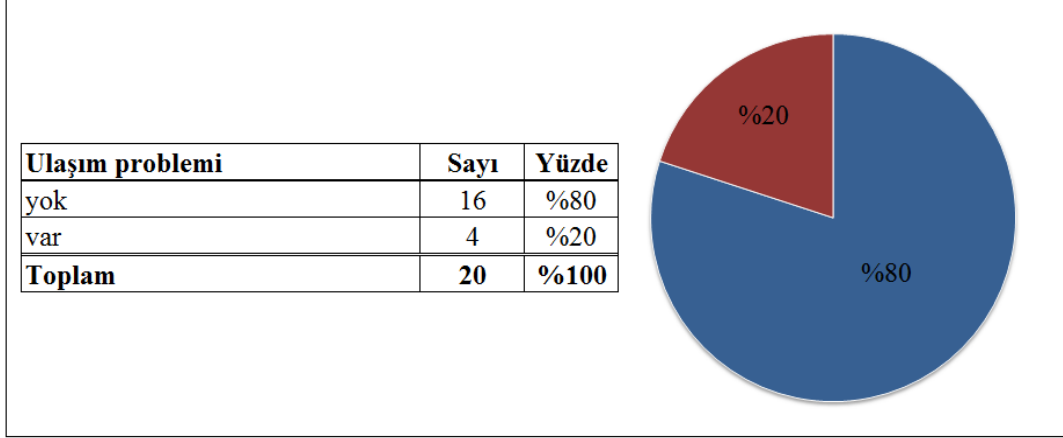
Şekil 5.42: Proje beklentisi

Deneklerin %70'i dönüşüm projesinin beklentilerini karşılamadığını söylerken, %30'u karşıladığını söylemektedir.

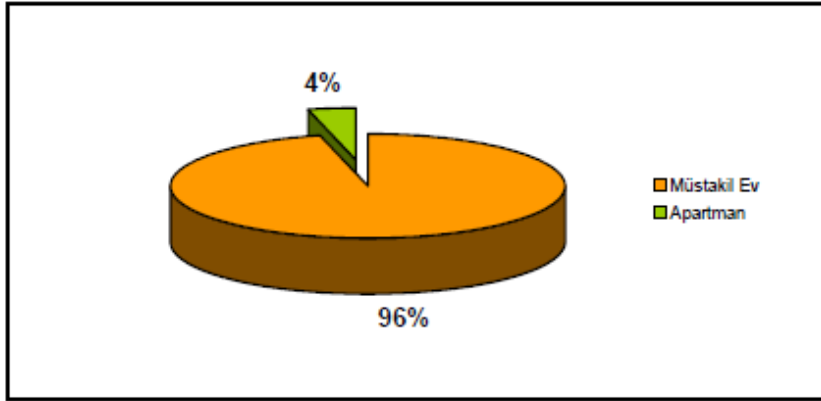
Şekil 5.43: Çevresel düzenleme ve sosyal imkanlar

Deneklerin %80'i konut çevresi düzenlemesi ve sosyal imkânlarından memnun kalmadığını söylerken, %20'si ise memnun kaldığını söylemektedir.

Şekil 5.44: Ulaşım problemi

Deneklerin %80'i konut bölgesi ile merkezi yerleşim arasında ulaşım problemi yaşanmadığını söylerken, %20' si ise problem yaşandığını söylemektedir.

Şekil. 5.45: Yerel Halkın Tercih Ettiği Yapı Tarzı Oranları (Küçükçekmece Belediyesi anket çalışması sonuçlarından derlenmiştir)

Ayazma hakkında dikkat çeken bir diğer konu da; Küçükçekmece Belediyesi'nin dönüşüm projesinden önce Ayazma'da uyguladığı anket çalışmasında ankete katılanların %96'lık kısmı müstakil bir evde yaşamak istediğini söylemiş olmasıdır. Yöre halkının büyük bir kısmı bahçesindeki ahırda ve kümesinde büyükbaş ve küçükbaş hayvan beslemektedir. Bu da nasıl bir hayat istediklerine işaret etmektedir. Yöre halkı henüz köy yaşantısından kopamamış ve maddi yetersizlikler, düşük eğitim nedeni ile de kente adapte olamamıştır (Aydın, 2005). Dönüşüm sonrasında ise halk toplu konut alanında, yüksek katlı apartmanlara yerleştirilmiştir. Bunun doğal bir sonucu olarak yaşam çevresinden memnun olmadıklarını belirtmişlerdir.

5.3.2.7. Sosyal Kimliğin Tanımlanması ve Aidiyet

✓ **Ayrırtedicilik:** Yerleşim kimliği, mekân kimliği, yerel kimlik ve kişisel bölümlerinden oluşmaktadır.

✓ **Mekân kimliği** oluşumuna bağlı aidiyet ölçümünde ikamet süresi, medeni durum ve ev sahipliği etkili faktörler olarak değerlendirilmiştir.

Kartal'da, evli olanların %55'inin ait olduğu görülmüş ve diğer faktörlerle kıyaslandığında evli olma aidiyete en çok etki eden faktör olarak görülmüştür. İkamet süresi olarak; 1-3, 4-7, 7-11 yıl yaşayanlar kısa, 11-15 ve +15 yıl üzeri yaşayanlar uzun süreli kabul edilmiştir. Buna göre; uzun süredir burada ikamet edenlerin %54'ünün ait olduğu görülmüş ve bir yerde aidiyet oluşabilmesi için en az 10 yıl yaşamak gerektiği savı doğrulanmıştır. Örneğin; 10 yıldan az burada ikamet edenlerin %88'inde aidiyetin gelişmediği görülmüştür. Ev sahibi olanların %55'inin ait olduğu görülmüş, ev sahibi olmanın yerleşik ve kalıcı olmaya bağlı olarak aidiyeti geliştirdiği savı doğrulanmıştır (bkz EK A:2).

Küçükçekmece'de; mekânsal kimliğe bağlı aidiyet oluşumunda en çok medeni durum ve ev sahipliği, ikinci sırada ikamet süresi etki etmektedir. Uzun süre burada yaşamak tek başına aidiyet sağlamamış; %46'lık bir kesim uzun süre ikamet etmesine rağmen ait olmadığını belirtmiştir. Bunun nedeni, yerleşik düzene geçip evlenme, bir ev sahibi edinme arzusu ve yaşanan yerde uzun süre geçirme faktörlerinin üçünün de mekânsal kimlik oluşumunda etkili olmasıdır (bkz EK A:3)

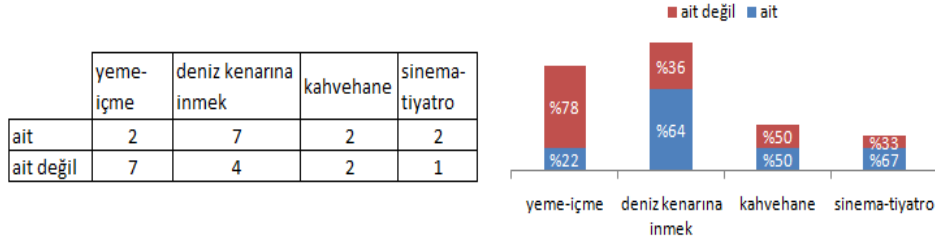
✓ **Yerel kimlik** oluşumunda kıyı kullanım amaçları ve gelme sıklığı etkili faktörler olarak değerlendirilmiştir.

Kartal'da; Kıyıya hafta sonu balık tutmak, dinlenmek, yürüyüş, spor, eğlence gibi aktivitelerden çok, özellikle yeme-içme, kahvehaneye gitme ve sinema-tiyatro gibi kullanımlar için gelinmektedir.

Sahile gelme sıklığı; yılda ve ayda birkaç kez gelenler seyrek; haftada birkaç kez, haftasonları ve her gün gelenler sık olmak üzere sınıflandırılmıştır.

Seyrek olarak gelenlerin %70'inin ait olmadığı gözlenmiş, bu grupta içinde daha çok zorunlu ihtiyaçlar için gelenler olduğu tespit edilmiştir. En sık kullanılan yaya bölgelerinden iskele çevresi olumlu yönde aidiyet sağlamaktadır. İlçenin ve kıyının kimliği ile bütünleşen ve ulaşım noktası olan iskele, çevresine yerli-ziyaretçi çeşitli insanların gelmesi, güvenli bir yer olarak görülmesi gibi sebeplerle, olumlu olarak

değerlendirilmiştir. Sık olarak kıyıya gelenlerin %65'inin ait olduğu gözlenmiş ancak, %36'sı ait hissetmediğini söylemiştir. Örneğin, sahil boyunca uzanan çay bahçeleri her kesimin kullanım ve beklentilerine hitap etmemekte ve bazı yaşayanlar açısından aidiyeti olumsuz etkilemektedir. (bkz EK A:2).

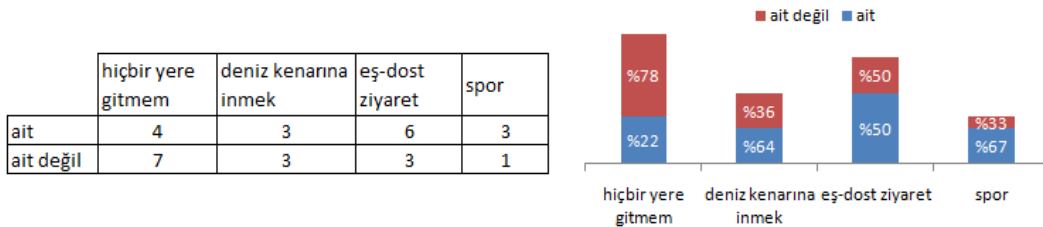

Şekil 5.46: Boş zaman kullanımı ve adiyet-Kartal

Yerleşim kimliği: Küçükçekmece'de; TOKİ alanında ikamet eden nüfus etnik köken olarak üçe ayrılmaktadır. Birinci grupta; Ayazma bölgesinden tasfiye edilen Kürt nüfus, ikinci grupta; Tepeüstü bölgesinden tasfiye edilen Türk nüfus ve üçüncü grupta da; çevreden gelip yerleşenler bulunmaktadır.

TOKİ dışında yaşayan halk genelde İstanbullu olup (bkz şekil 5.2), kendini özellikle sonradan dönüşümle gelen gruptan ayırmaktadır. Türk (aşırı milliyetçi görüş) ve Kürt etnik durumuna dayalı sosyal kategorileşmenin olduğu görülmektedir. Ayazma'dan gelenlerin diğerlerine kıyasla daha az aidiyet gösterdiği görülmektedir.

Mahalle sakinleri kıyıda belediyenin gerçekleştirdiği dönüşüm projelerinden, yeniliklerden haberdardır ancak çoğu burada yaşayıp, toplu taşıma olanakları olmasına rağmen, sahile ayda bir kez inmekte ya da ekonomik sebepler nedeniyle hiç gitmemektedir. Örneğin; boş vakitlerini eş-dost ziyaret etmek gibi yere bağlı olmayan kullanımlarla geçirmektedirler (bkz EK A:3).

Şekil 5.47: Boş zaman kullanımı ve adiyet-Küçükçekmece

✓ **Süreklilik:** Süreklilik oluşumunda kıyıya kiminle gelindiği, ikamet süresi, kullanım amacı ve gelme sıklığı etkili faktörler olarak değerlendirilmiştir.

Kartal'da; kıyıya gezme amaçlı gelen ailelerin %58'i kendini güvensizlik gibi sebeplerle ait hissetmemekte ancak kıyıda %42 oranında kendini ait hissedenler de bulunmaktadır. Bunda ikamet süresi etkili bir faktördür. Başka bir yerde yaşamak ister misiniz sorusuna 'eğer daha iyi şartlar sağlayacaksa evet' yanıtını vermişler ve alanda dönüşümü olumlu karşılamışlardır. Özellikle uzun süre burada ikamet edenler burada memleketlerini hatırlatan bir yaşam kurmuşlar ve yaşadıkları yeri kendilerinin olarak görmektedirler. Bu bakımdan mekâna referans veren bir süreklilik sağlanmıştır. Dönüşüm projesinin sağlamayı düşündüğü imkânları yaşadıkları yerle uyumsuz bulmaktadırlar. Kendilerinin bu projeye yapılacak alışveriş merkezine gidip gitmeyecekleri sorulduğunda 'hayır' cevabını vermişler ve dışarıdan gelen insanların da gelmeyeceğini düşünmektedirler.

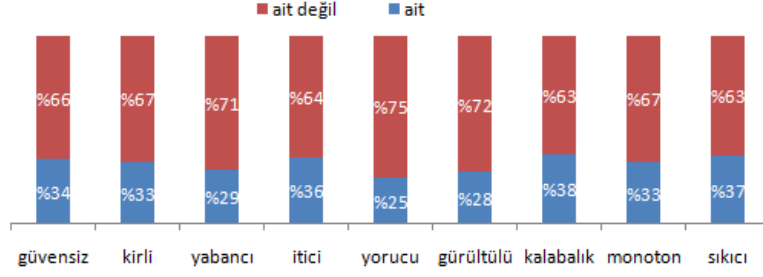
Arkadaş grubu ile kıyıya gelenlerin %67'si kendini ait hissetmediğini söylemiş; iş yerinin orada olması, okuyor olmak gibi mekâna bağlı süreklilik unsurları aidiyetlerini sağlamıştır. Arkadaş grubu ile kıyıya gelen %33 oranından ait olmayanların başında yine güvenlik nedeni ile kadınlar gelmektedir (bknz EK A:2).

Küçükçekmece'de; kıyıya ailece gelenlerin %58'i kendini ait hissetmesine rağmen %42'lik oranda kendini ait hissetmeyenler de vardır. Örneğin; dönüşümle sonradan gelen Ayazmalılar'ın burada sürdürmeye çalıştıkları alışkanlıklar ve beklentiler İstanbul metropol yaşantısı ile örtüşmemektedir. Ayazmalı'lar boş zamanlarında kıyıya gitmek yerine daha çok eş dost ziyareti, apartman kapısı önünde oturmak, çimlerde istediği gibi dolaşmak ve piknik yapmayı tercih etmektedirler. Burada eski yaşamları ve yeni yaşamları arasında uyum sağlayamayan Ayazmalılar, eski yerleşimlerini özlemekte ve imkânları olsa başka yere taşınmayı istemektedirler.

(bknz EK A:3).

✓ **Beğenim / Kıyıda memnuniyet:** Beğenim ilkesinin oluşumu kıyıda genel memnuniyet faktörleri ile değerlendirilmiştir.

	güvensiz	kirli	yabancı	itici	yorucu	gürültülü	kalabalık	monoton	sıkıcı
ait	11	7	6	10	4	5	9	8	11
ait değil	21	14	15	18	12	13	15	16	19

Şekil 5.48: Beğenimin değerlendirilmesi

Kartal’da; memnuniyete bağlı değerlendirmeler genelde aidiyet sağlamama yönündedir. Bunların bazı gerekçeleri şu şekildedir:

Fabrikalar ve mevcut yapı stoğunu (yapay çevre) gürültü unsuru olarak görenler %72 oranla kıyıyı gürültülü bulmuş ve aidiyet hissetmemiştir.

Denizin varlığı yani doğal çevre, manzarayı etkileyen olumlu bir faktördür ancak, manzara faktörü aidiyeti olumlu yönde etkilememiştir. Bu gruptaki kişilerin %63’ü Kartal’daki gürültünün, manzaradan daha çok hissedildiğini düşünmekte ve aidiyet hissetmemektedir.

Çeşitlilik açısından spor ve kültürel faaliyetlerin olmadığını ve daha çok yeme içmeye dayanan çok sayıda yer olduğunu söyleyenler burayı %67 oranında monoton olarak değerlendirmekte ve aidiyet hissetmemektedir (bkz EK A:2).

Küçükçekmece sakindir ancak PTT, kuyumcu, pazar, banka gibi hizmet birimlerinin yetersizliği burayı çok monoton ve hareketsiz yapmaktadır. Küçükçekmece’de; toplu konutlar manzarayı olumsuz etkilemektedir. Yaşayanlar kıyının varlığının farkında olmamaktadır. Kıyı onlar için bu bölgede bir şey ifade etmemektedir. Küçükçekmece yerlisi için: Ayazma’dan gelenler buranın imajı açısından olumsuz etki yaratmaktadır. Ayazmalılar özellikle akşamları parklarda tehlike yaratmakta, tinerci çocuklardan dolayı insanlar ailece dışarı çıkmaktan korkmaktadırlar ve burada yaşamaktan mutlu değillerdir. Dönüşümden sonra gelen grup ise veresiye ile yaşamaya alıştığı için buradan alışveriş yapamamakta, yaşam onlara pahalı gelmekte, faturalarını vs karşılayamamakta ve kendilerini yararlı bulmamaktadırlar (bkz EK A:3).

5.4. Bölüm Sonucu

İstanbul yerleşim kültürü, şehrin kıyı ile buluşması sürecinde yaşanan değişimler ve şehrin kıyıdan uzaklaşarak kültürünü nasıl kaybettiği tartışılmıştır.

İstanbul’da kıyıda uygulanması düşünülen dönüşüm projelerine yer verilmiştir.

Sonrasında uygulama çalışmasının birinci aşaması olan fiziksel mekân değerlendirmelerine Kartal ve Küçükçekmece örnekleri için karşılaştırmalı olarak yer verilmiştir. Uygulamanın ikinci kısmını oluşturan anket çalışması için alanların seçim kriterleri ve yöntemi özetle şu şekildedir:

- 40’ar kişi ile görüşülmüştür.
- Her anket çalışmasında olduğu gibi önce pilot anket uygulanmıştır.
- Anket revize edilerek yeniden uygulanmıştır.
- İkâmet süresi: 1-3, 4-7, 8-10, +11 yıldır.
- Yaş aralığı: 25-67, Kadın-erkek cinsiyet dengesi vb. dikkate alınmıştır.
- Kartal’da dönüşümün olası etkileri, Küçükçekmece’de ise dönüşümün yer değiştirme sonrası etkileri incelenmiştir.
- Muhtarlık nüfus bilgileri, TÜİK verileri, Küçükçekmece belediyesi anket çalışması, İstanbul Metropoliten Planlama (İMP)’den alınan verilerden yararlanılmıştır.
- Kartal’da Sanayi caddesi, lineer bir aks boyunca, kıyıdan 100’er metre uzaklıklarda olması, Küçükçekmece’de kıyı gerisinde ancak uygulanmış proje olması dikkate alınmıştır.

Bu bölümde uygulamanın fiziksel ve sosyal değerlendirmelerine yer verilmiş ve önerilere ise bir sonraki bölümde yer verilecektir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu tez çalışmasının asıl amacı, sosyal kimliğin bir parçası olan aidiyet ve yer ilişkisini kıyı mekânında incelemek ve mekânda gerçekleşen fiziksel değişimlerin bu bağlamda sosyal kimlik üzerindeki etkisini incelemektir.

Kıyı alanları, İstanbul kent mekânını tanımlayan en önemli kimlik öğelerindendir. Son dönemde ortaya çıkan dönüşüm projelerinin özellikle kıyı alanlarına odaklanmış olması ve bu projelerde fiziksel etkiler yanında sosyal etkilerin ihmal edilmesi nedeniyle bu alanlarda sosyal kimlik ve aidiyet kavramları incelenmiştir.

Çalışma, kimlik ve yer kavramını inceleyen bir teorik kısım ve bu teorik kısmı destekleyen iki alanın karşılaştırmasından oluşmaktadır. Teorik kısımda; öncelikle kimlik, kimlik türleri ve sosyal kimlik kavramı tartışılarak, kimlik oluşumu incelenmiştir. Daha sonra ise yerle kurulan duygusal, sembolik ve fonksiyonel ilişkileri tanımlayan aidiyet, yer kimliği ve yer bağlılığı kavramları tartışılmıştır.

Alan çalışmasında ise; arşiv taraması ile elde edilen teorik ve metodolojik bilgiler anket ve gözlem veri toplama tekniklerine dayanılarak geliştirilmiştir. Çalışma, Kartal ve Küçükçekmece kıyısından seçilen alanların incelendiği iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada fiziksel, ikinci aşamada ise sosyal kimlik sorgulanmıştır.

Bu tip bir yaklaşımla, uygulanmış bir proje olan Küçükçekmece’de elde edilen bilginin uygulanmamış bir proje olan Kartal ile karşılaştırılması sağlanacaktır. Kıyıda, dönüşüm alanı çevresinde yer alan konut alanları yerleşik olması nedeniyle aidiyet duyulacak mekânlar olarak tercih edilmiştir. Sonuçlar ortaya konarken bu mekânların aidiyetlerindeki benzer ve farklı yönler tartışılmıştır.

Çalışmanın yapıldığı Kartal’da; mekânın konumu, çevredeki simgesel öğeler, sahip olduğu panoramik manzara, çevresel-mekânsal bütünlük ve çevresel kalite açısından aidiyete olumlu katkı sağlamaktadır.

- Ölçütlerden genel olarak olumlu yanıtlar alınırken,

- Açık alanlarda **güven sorunu** gibi mekân kalitesini düşüren sosyal etken ölçütlerinde olumsuz değerlendirmeler yapılmıştır.
 - Alanda kamusal kullanımlar ile **alışveriş ve konaklama** mekânları çoğunluktadır.
 - Yakın çevrede yer alan lokanta, kafe ve eğlence merkezleri meydanın kullanım yoğunluğunu arttırmakta ancak **kıyının kullanımını azaltmaktadır**.
 - Olumsuz örnekler olsa da kıyıyı çevreleyen yapılar arasında mimari bütünlük söz konusudur. Terk edilmiş sanayi alanı çevredekileri olumsuz yönde etkilememektedir.
 - Kartal'da yaşayanların önemli bir kısmı kentsel dönüşüme olumlu bakmamakta ve bu konuda özveri göstermek konusunda istekli değildir.
- ✓ Çalışmanın yapıldığı Küçükçekmece'de; genel olarak kullanılan dört ölçütün çoğunun negatif değerlendirilmesi toplam puanın düşük çıkmasına neden olmuştur. Genel olarak, önerilen alanların çoğunun etrafında alana kimlik ve değer katarak kalitesini arttıracak öğeler bulunmamakla birlikte; bu bölgelerde planlar ile kamusal ve ticari kullanımların planlanması, sosyal ayrışmanın ortadan kaldırılması, daha fazla açık alan planlanması söz konusu alanlarda aidiyeti arttıracaktır.
- Çevredeki alan kullanımları,
 - Kıyının kullanımı,
 - Yeşil alanlarla bağlantı,
 - Ticaret alanlarının kullanımı ölçütlerinde negatif değerlendirmeler,
 - Sosyal karşılama ve etkinliklerin gerçekleşebileceği toplanma mekânlarının azlığı,
 - Konut alanlarında sosyal ve mekânsal ayrışma,
 - Mevcut kıyı alanının orada yaşayanlar tarafından kullanılma kapasitesi oldukça düşük olması,
 - Yer değiştirme ile ilgili negatif değerlendirmeler ve beklentilerin karşılanmaması,
 - Yeni ve eski yerin fiziksel ve sosyal açıdan farklılığı; Ayazma yerleşim tipolojisinde müstakil evler iken Bezirganbahçe'de araç yolları ile çevrili çok katlı apartman tipolojisi ve yaya erişimini sağlayan kaldırımların yetersizliği aidiyeti olumsuz etkilemektedir.

- *Newman (1972) fiziksel özelliklerin sosyal yapı üzerindeki etkisini vurgulamakta ve bu sonucu desteklemektedir.*
- Ayazma'dan gelenler kimliğini eski yer ve komşularla ile tanımlamakta ve yeni komşuları ile daha az sosyal etkileşim kurmaktadır.
- Ayazma'daki yaşantıları ile fiziksel ve sosyal açıdan benzeyen başka bir yerde yaşama arzusu duymaktadırlar.
- Ayazma'da uzun süre ikamet eden düşük gelirli kişilerin eski konut çevresine ve komşulara çok yüksek oranda aidiyet gösterdiği saptanmıştır. Sokaklar, sosyal etkileşim ve dinlenme, boş vakitlerin değerlendirildiği en temel mekân olarak kullanılmaktadır.
- Ayazmalılar, düşük gelirli, sosyal ve fiziksel açıdan dışlanmış bir sınıfı temsil etmektedir. Belediye, buradakilerin yaşantısı ve günlük aktivitelerini belirlemede etkin bir role sahiptir.

✓ **Küçükçekmece projesinin fiziksel hedefleri sorgulandığında;**

- Sadece iç ve dış kumsal kesiminin düzenlenmesi doğal çevreyi korumak için yetersizdir. 160'dan fazla sanayi tesisi göle atıklarını boşaltmaktadır.
- Yedi yıldızlı otel, marina vb. yapılaşma ekolojik hedef ile çelişmektedir.
- Böyle kullanımlar ile Küçükçekmece'nin doğa parkı olup olamayacağı sorgulanmalıdır. Ayrıca çok yoğun bir yapılaşma önerilmiştir.
- Venedik gibi su kanalları önerilmesi doğru bir yaklaşım olup, mevcut kanallar kullanılarak doğal kimliği güçlendirecek bir görünüm oluşturulmalıdır.
- E-5 üzerinde oluşturulan yer yer yeşil platformlar uygulamada zorluklar yaşatabilecektir, bunun yerine alt geçitlerle daha pratik iç-dış kumsal bağlantılar kurulmalıdır.

✓ **Genel olarak değerlendirildiğinde;**

- Kartal ve Küçükçekmece'nin ortak yönü; toplu taşıma olanaklarının yüksek olması, yakın çevresinde karayolu ve raylı sistemlerin planlanmasıdır.

- Sonuç olarak; iki kıyı yerleşmesi alanı örneğinde dönüşüm projeleri sonrasında insan kaynaklı güvenlik ve sosyal ayrışma gibi sorunlar nedeni ile İstanbul'un bu kıyı mekânlarının yaşayanlar için tehlikeli ve kimliksiz mekânlar haline geldiği görülmüştür.
- Mekândaki fiziksel değişimler sosyal yapıyı etkilemekte olup tezin bu hipotezi doğrulanmıştır.
- Dönüşüm sonrasında aidiyet hissedememe durumu, yaşam memnuniyetsizliği, yer değiştirme ve yeni çöküntü alanları ile sonuçlanmaktadır.
- Alan çalışması ile dönüşüm sonrası kullanıcılarda aidiyet, güven gibi duygusal sebeplerin fiziksel ihtiyaçlardan daha etkili olduğu görülmüştür.
- Değişikliklere adapte olmak, yaşayanların konut tercihleri ve beklentileri aidiyet açısından büyük önem taşımaktadır. Eski yerleşim olan Ayazma'nın çöküntü bölgesi olması ve konutların gecekondı standartta olmasına rağmen, Ayazmazma'da Bezirganbahçe'ye göre aidiyet ve kimlik daha yüksektir.
- Bu araştırma, aynı zamanda, kıyıları gibi kentsel kimliği olan, çok hızlı şekilde değişim gösteren ve dönüşüm projelerine konu olan kent mekânlarında yaşanan problemlerin indirgenebilmesi açısından önemlidir. Yapılan araştırmaya göre; mekânda yaşanan dönüşümler ve yer değiştirme sosyal yaşamı olumsuz etkilemektedir.
- Bu sebeple, ortaya konacak dönüşümlerin kişinin mekâna aidiyetini yok edecek nitelikte olması çevrenin hem sosyal, hem de süreç içinde fiziksel kalitesinin düşmesine sebep olacaktır, hem de kullanıcının pozitif psikoloji içinde olmasını engelleyerek toplumsal suç ve sorunlar ortaya çıkaracaktır.

✓ **Bu kapsamda;** Sosyo-ekonomik açıdan düşük gelirlilere yönelik gerçekleştirilen bir dönüşümde mekânsal düzenlemelerde sosyal etkileşimin gerçekleştiği sokak ögesi vurgulanmalıdır.

Dönüşümün sadece mekânsal değil sosyal ve demografik yönü dikkate alınmalıdır. Küresel kent kapsamında üretilen projelerde sosyal ayrışmaya yönelik çözümler önerilmelidir.

Portekiz-Lisbon şehrinde uygulanmış model Küçükçekmece ve Kartal örneği için de uygun görülmektedir. Dönüşüm için boşaltılan yerdeki halk geçici olarak bir bölgeye

yerleştirilecek, inşaat bittikten sonra da konutlarına geri dönme seçeneği sunulacak. Bu model, sadece fiziksel iyileştirme değil, sosyal ve ekonomik anlamda da iyileştirmeyi içermektedir. Temel amaçlar, yerel halkın istihdamı, eğitimi ve entegrasyonu olan bu modelde yer değiştirmenin aidiyet boyutu da ihmal edilmemiş olacaktır.

KAYNAKLAR

- Abler R.F., Marcus M.G. & Olson J.M.**, 1992. Location, Place, Region and Space ,*Geography's Inner World: Pervasive Themes In Contemporary American Geography*, Rutgers University Press, p.231.
- Akköse A.C.**, 2007. Kentsel Kıyı Alanlarının Yeniden Değerlendirilmesi Kapsamında İstinye Tersane Alanının Yeniden İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Altman I ve Low S.**, 1992. *Place Attachment*. New York:Prentice Hall.
- Appleyard D.ve Jacobs A.**, 1987. *Towards an Urban Design Manifesto*, Araştırma Raporu, University of California, Berkeley.
- Arendt H.**, 1958. *The Human Condition*. Chicago: University of Chicago Press.
- Avar A.A.**, 2009. Lefebvre'nin Üçlü Algılanan-Tasarlanan, Yaşanan Mekân Diyalektiği, *dosya 17: mimarlık ve mekân algısı*.
- Aydın T.**, 2005. Kentsel Yoksulluğun Aşılmasında Sürdürülebilir Mahalle Yenileştirmesi Yaklaşımı ve Küçükçekmece Örneği, *Yüksek Lisans Tezi*, MSÜ, İstanbul.
- Baker E.**, 2003. Public housing tenant relocation: Residential mobility, satisfaction, and the development of a tenant's spatial decision support system, The Adelaide University Departement of Geographical and Environmental Studies, *Ph.D. Thesis*, Adelaide, Australia.
- Beckley, T. M.**, 2003. The relative importance of sociocultural and ecological factors in attachment to place. In L. E. Kruger (Ed.), *Understanding Community-Forest Relations. USFS, General Technical Report PNW-GTR-566* (pp. 105-126).Seattle?, WA: USFS.
- Beggs J.J., J.S. Hurlbert & V.A.Haines.**, 1996. Community attachment in a rural setting: A refinement and emprical test of the systemic model. *Rural Sociology* 61:407-426.
- Bernardo F. ve Palma J.M.**, 2005. Place Change and Identity Processes, *Medio Ambiente Comportamiento Humano*, 6(1), 71-87.
- Birsel, S., Polat E. & Yılmaz N.**, 2003. Değişim-Dönüşüm Sürecinde "Kimlik Arayışları" ve "Kentsel Yenileşme" Kavramı, *TMMOB Ş.Pl. Odası Kentsel Dönüşüm Sempozyumu*.
- Brown L.A. ve Moore E.G.**, 1970. The Intra-urban migration process: A perspective, *Geografiska Annaler, Series B, Human Geography*, 52, (1), 1-13.
- Campbell K.E. ve B.A.Lee.**, 1992. Sources of personal neighbor networks: Socialintegration, need, or time? *Social Forces* 132:419-21.

- Cooper C.**, 1976. The House as Symbol of the Self, in *Environmental Psychology: People and Their Physical Settings*, pp. 435-448, Eds. Proshansky, H.M., Ittelson, H.W.& Rivlin, L.G., Holt, Rinehart and Winston, New York.
- Czikszentmihalyi M. ve Rochberg-Halton E.**, 1981. *The meaning of things: Domestic Symbols of The Self*. Cambridge: University Press.
- Çelik, Z.**, 1998. *Değişen İstanbul*, Tarih Vakfı, Yurt Yayınları, İstanbul.
- Çöl D.Ş.**, 1998. Kentlerimizde Kimlik Sorunu ve Günümüz Kentlerinin Kimlik Derecesini Ölçmek İçin Bir Yöntem Denemesi, Mimar Sinan Üniversitesi, FBE, *Doktora tezi*, İstanbul.
- Devine, P. ve Lyons, E.**, 1997. Remembering Pasts and Representing Places: The Construction of National Identities in Ireland, *Journal of Environmental Psychology*.
- Doğan A.E.**, Mekân Üretimi ve Gündelik Hayatın Birikim ve Emek Süreçleriyle İlişisine Kayseri'den Bakmak, *Praksis* 16, s.91-122.
- Dovey K.**, 1993. *Putting Geometry in its Place: Toward a Phenomenology of Design process*, in *Dwelling, seeing, and Designing Toward a Phenomenological Ecology*, pp.247-269, Eds. Seamon, D., State University of New York Press, New York.
- Erikson E.H. ve J.M.**, 1997. *The Life Cycle Completed*, New York: W. W.Norton & Company, Inc.
- Evren B.**, 2000. *İstanbul'un Deniz Hamamları ve Plajları*, ISBN 975-10-1651-7, Seçkin İstanbul Kitaplığı, İnkilap Kitabevi, İstanbul.
- Eyice S. ve Yücel E.**, 1996. *İstanbul'un Dört Çağı / İstanbul Panelleri*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Eyles J.**, 1968. *The Inhabitants' Images of Highgate Village*. London: LSE Geography Discussion Papers, no. 15.
- Feldman R. M.**, 1990. Settlement identity: psychological bonds with home places in a mobile society. *Environment and Behavior*, 22, 18-229.
- Fernández G. F. M, Pérez, F. R. & Abuín J. M .R.**, 2003. Components of the residential environment and socio-demographic characteristics of the elderly, *Journal of Housing For the Elderly*, 18, (1), 25-49.
- Freud S.**, 1990 (1923). *Ego and the Id*, New York, W.W. Norton ve Company.
- Fried M. ve Gleicher P.**, 1961. Some sources of residential satisfaction in an urban slum, *Journal of American Institute of Planners* 27, (4), 305-315 .
- Gecas V.**, 1982. The self concept. *Annual Review of Sociology*, 8, 1-33.
- Gezici F. ve Kerimoglu E.**, 2010. "Culture, tourism and regeneration process in Istanbul", *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, Vol. 4 Iss: 3, pp.252 – 265.
- Giuliani M. V. ve Feldman R.**, 1993. Place attachment in a developmental and cultural context. *Journal of Environmental Psychology*, 13, 267-274.

- Graumann C.**, 1983. On multiple identities. *International Social Science Journal*, 35, 309–321.
- Gül A. ve Kılıç A.**, 2002. İstanbul'da Kentsel Kıyı Mekânında Kıyı Dolgu Alanlarının Gelisimi ve Planlanması, *Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları IV. Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı*, 5-8 Kasım, İzmir.
- Güvenç B.**, 1993. *Türk Kimliği*. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Harris P. B., Brown B. B. & Werner C. M.**, 1996. Privacy Regulation and Place Attachment: Predicting Attachments to a Student Family Housing Facility, *Journal of Environmental Psychology*, 16, 287-301.
- Hidalgo M. C. ve Hernández B.**, 2001. Place Attachment: Conceptual and Empirical Questions, *Journal of Environmental Psychology*, 21, 273-281.
- H.L. Garnham**, 1985. *Maintaining the Spirit of Place: A Process for the Preservation of Town Character*, PDA Publishers Corporation, USA.
- Holt-Jensen A.**, 1999. *Geography, History & Concepts*, London: Sage Publications Limited.
- Houriha K.**, 1984. Context-dependent models of residential satisfaction: an analysis of housing groups in Cork, Ireland, *Environment and Behaviour*, 16, (3), 369-393.
- Hunter A.**, 1987. The symbolic ecology of suburbia. In I. Altman & A. Wendersman (Eds.) *Neighbourhood and community environments: Vol. 9. Human behavior and environment: Advances in theory and research* (pp.191-219). New York Plenum Press.
- İlgin Ö.C.**, 2005. "Konut Çevrelerinde Göç/Aidiyet İlişkisinin Belirlenmesi için Model: Berlin Kreuzberg Örneği", *Doktora Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi**, 2009. 1/1000.000 İstanbul Çevre Düzeni Planı.
- İstanbul Metropolitan Planlama**, 2010. *Kartal Plan Raporu*, Şartname ve Analizler.
- İnceoğlu M.**, 2007. Kentsel Açık Alanların Kalite Yönünden Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yaklaşım: İstanbul Meydanlarının İncelenmesi, *Doktora Tezi*, Y.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- James W.**, 1890. *The Principles of Psychology*. New York: Holt.
- Jorgensen B.S. ve Stedman R.C.**, 2001. Sense of place as an attitude: lakeshore property owners' attitudes toward their properties. *Journal of Environmental Psychology*, 21(3), 233-248.
- Kalyoncu G.**, 2006. Kişiselleştirme ve Yere Bağlılık Kavramlarının Yurt Mekânında İrdelenmesi: İTÜ Ayşe Zeynep Birkan Yurtları Örneği, İTÜ, *Yüksek Lisans Tezi*, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- KB**, 2005. Küçükçekmece Belediyesi, 2005. *Plânlama Yılı Faaliyet Raporu*, <http://www.kucukcekmece.bel.tr>, İstanbul.
- Kellekci Ö.L. ve Berköz L.** 2006. Konut ve çevresel kalite memnuniyetini yükselten faktörler, *İTÜ Dergisi/A*, 5, (2), 165- 176.

- Kelman, H.**, 1958. Compliance, identification, and internalization: Three processes of attitude change. *Journal of Conflict Resolution*, 1, 51-60
- Kocabaş A.**, 2005. Kentsel Yoksulluğun Aşılmasında Sürdürülebilir Mahalle Yenileştirilmesi Yaklaşımı ve Küçükçekmece Örneği, *Yüksek Lisans Tezi*, MSÜ, İstanbul.
- Korosec P.**, 1976. *Appropriation of space. Proceedings of the Strasbourg Conference*. Louvain-la-Neuve:CIACO.
- Korpela K. M.**, 1989. Place-identity as a product of environmental self-regulation. *Journal of Environmental Psychology*, 9, 241-256.
- Köksal T.G.**, 2001. Dönüşen Tersaneler İzinde Haliç Tersaneleri, *Mimarlık Ve Su, Mimarist*, Sayı.2.
- Krupat E.**, 1983. A place for place identity. *Journal of Environmental Psychology*, 3, 343-344.
- Küçükerbaş E.V., Kara B., Malkoç E. & Sönmez H.**, 2002. Gömeç Yerleşimi Kimlik Yapısı Üzerine Bir Araştırma, *Tarihin Kucağında Gömeç Sempozyumu*, 26-27 Ekim 2001, Gömeç, Balıkesir. 2001 .
- Kyle G., Graefe A., Manning R. & Bacon J.**, 2004. Effects of place attachment on user's perception of social and environmental conditions in a natural setting, *Journal of Environmental Psychology*, 24, 213-225.
- Lalli, M.**, 1988. Urban identity. In D. Canter, J.-C. Jesuino, L. Soczka, & G. M. Stephenson (Eds.), *Environmental social psychology* (NATO Advanced Studies Institute Series, Vol. 45, pp. 303-311). Dordrecht, The Netherlands: Kluwer Academic Publishers.
- Lalli M.**, 1992, Urban-related identity. Theory, measurement, and empirical findings. *Journal of Environmental Psychology*, 12, 285-303
- Lefebvre H.** 1991. *The Production of Space*, İng. çev. D. Nicholson- Smith, Blackwell, Oxford.
- Livesey C.** 2004. Culture and identity, Sociological Pathways, <http://www.sociology.org.uk/pathway2.htm>.
- Logan John R. ve G. Spitze.** 1994. "Family Neighbors". *American Journal of Sociology*, 100(2): 453-476. University of Chicago Pr.
- Lynch K.**, 1960., *The Image of the City*, The M.I.T Press, Cambridge, Massachusetts.
- Manzo L. C. ve Perkins D. D.**, 2006. Finding common ground: The importance of place attachment to community participation and planning. *Journal of Planning Literature*, 20, 335-350.
- Marans R.W. ve Rodgers W.L.**, 1975. "Toward an Understanding of Community Satisfaction", *Metropolitan America in Contemporary Perspective* , Ed. A. Hawley ve V. Rock, Halsted Pres, New York.
- Maslow A.**, 1954. *Motivation and Personality*, Harper and Row, New York.
- Mc Andrew F. T.**, 1998. The measurement of 'rootedness' and the prediction of attachment to home-towns in college students. *Journal of Environmental Psychology*, 18, 409-417.

- Mesch G. S., ve Manor O.,** 1999. Social ties, environmental perception, and local attachment. *Environment and Behavior*, 30(4), 504-519.
- Moscovici, S.,** 1988, Notes towards a description of Social Representations. *European Journal of Social Psychology*, Vol 18, 211-250..
- Oktay D.,** 2010, “Konut Çevresinin Biçimlenmesi ve Toplumsal Boyut”, *Mimarist*, Sayı 7, Kasım 2010, 73-76.
- Önemli S.,** 2007. Stratejik Planlama-Kentsel Projeler İlişkisi ve Kentsel Kıyı Tasarımı: İstanbul Tarihi Yarımada Kıyı Bandı Üzerine Bir İrdeleme, *Yüksek Lisans Tezi*, M.S.Ü, İstanbul.
- Öner Ş.,** 2007. Kentsel Yenileme Kapsamında Kentsel Dönüşüm Projelerinin İstanbul Küçükçekmece Kentsel Dönüşüm Projesi Örneğinde İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Bartın.
- Özer M.N.,** 2009/2. “Antalya Kıyı Alanlarının Değişimi Üzerine Saptamalar”, *Planlama Dergisi*, , Sayı:46, (Sf. 51-65).
- Pala K.,** 1975. “Türkiye’nin Kıyı Sorunları ve Politikası”, *Harita ve Kadastro Mühendisliği Dergisi*, Sayı: 33-34, (Sf. 3-34).
- Paşalıoğlu A.,** 1993. “İstanbul’da 1980-1992 Arası Düzenlenen Kıyı Mekânlarının Kullanıcı Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi”, *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Pol E.,** 1994. La apropiación del espacio. *Familia y Sociedad*, 1.
- Pretty G.H., Chipuer H. M. & Bramston P.,** 2003. Sense of place amongst adolescents and adults in two rural Australian towns: The discriminating features of place attachment, sense of community and place dependence in relation to place identity, *Journal of Environmental Psychology*, 23, 273-287.
- Proshansky H.,** 1978. The self and the city. *Environment and Behavior*, vol. 10, no 2, 147-169.
- Relph E.,** 1976. *Place and Placelessness*. London: Pion.
- Rowles G. D.,** 1983. Place and personal identity in old age: observations from Appalachia. *Journal of Environmental Psychology*, 3, 299-313.
- Sampson E.,** 1988. The debate on individualism. *American Psychologist*. 15-22.
- Schulz N.C.,** 1971. *Existence, Space, and Architecture*. New York: Praeger
- Schwirian K. P. ve Schwirian P.M.,** 1993. Neighboring, residential satisfaction, and psychological well-being in urban elders, *Journal of Community Psychology*, 21, 285-299.
- Soja E.,** 1999. *ThirdSpace: Journeys to Los Angeles and Other Realand-Imagined Places*, Blackwell, Oxford.
- Staehele L.,** 2003. Place. In: Agnew, J., Mitchell, K. & Toal, G. (eds.) *A Companion to Political Geography*. Blackwell, Oxford, pp. 158-17.
- Steele F.,** 1981. *The Sense of Place*. Boston MA: CBI Publishing Company, Inc.
- Stoetzel J.,** 1963. *La psychologie sociale*, Paris : Flammarion.

- Stokols D. ve Shumaker S.A.**, 1981. People in places: Transactional view of settings. In J.H. Harvey (ed), *Cognition, Social Behavior, and the Environment*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Stokols D. ve Jacobi M.**, 1984. Traditional, present oriented and futuristic modes of group-oriented relations. In K. Gergen & M. Gergen (Eds) *Historical social psychology* (pp 303-324).
- Şengül E.**, 1995. Mimari-Su İlişkisi Üzerine Bir İnceleme, *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tajfel H. (Ed.)**, 1978. *Differentiation between social groups: Studies in the social psychology of intergroup relations*. London: Academic Press.
- Tajfel H.**, 1981. *Human Groups and Social Categories*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Tajfel H. ve Turner J. C.**, 1986. The social identity theory of inter-group behavior. In S. Worchel & L. W. Austin (Eds.), *Psychology of Intergroup Relations*. Chicago: Nelson-Hall.
- Tekeli İ.**, 1991. "Bir Kentin Kimliği Üzerine Düşünceler", *Kent Planlaması Konuşmaları*, Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, ss.79-89.
- Y. Tuan**, 1976. *Space and Place: The Perspective of Experience*. London: Edward Arnold (Publishers) Ltd.
- Turner J. C.**, 1975. "Social comparison and social identity: Some prospects for intergroup behaviour." *European Journal of Social Psychology*, 5, 5-34.
- Twigger-Ross C. ve Uzzell D.L.**, 1996. Place and Identity Processes. *Journal of Environmental Psychology*, 16, 205-220.
- Url-1** <<http://psychology.about.com/od/theoriesofpersonality/a/personalityelem.htm>>:15.04.2011.
- Url-2** <<http://www.kucukcekmece.bel.tr>>, 15.04.2011.
- Url3** <<http://www.iys.inonu.edu.tr/webpanel/dosyalar/477/file/.../KiMLiKSorunlari.ppt>>, 10.04.2011.
- Url-4** <<http://www.arkitera.com.tr>>, 20.10.2010.
- Url-5** <<http://www.kartalbel.tr>>, 10.10.2010.
- Valera S.** 1997. Study of the relationship between symbolic space and social identity processes, *Revista de Psicología Social*, 12(1), 17-30.
- Valera S., Guàrdia J. & Pol E.**, 1998. A study of the symbolic aspects of space using nonquantitative techniques of analysis. *Quality and Quantity*, 32, 367-381.
- Valera S. ve Pol E.**, 1994. The concept of urban social identity: An approach between social psychology and environmental psychology, *Anuario de Psicología*, 62(3), 5-24.
- Varol H.**, 1998. Kıyıların Planlama ve uygulama Sorunları, *Yüksek Lisans Tezi*, İzmir:Ege Üniversitesi.

- Vorkin M. ve Reise H.,** 2001. Environmental Concern in a Local Context the Significance of Place Attachment, *Environment and Behavior*, 33,249-263.
- Weidemann S. ve Anderson J. R.,** 1982. Residents' perception of satisfaction and safety: A basis for change in multifamily housing, *Environment and Behavior*, 14, 695-724.
- Wirth L.,** 1945. The Problem of Minority Groups. *In The Science of Man in the World Crisis.* / R. Linton, ed. pp. 347-372. New York: Columbia University Press.
- Robinson W.P. (ed.),** 1996. '*Social Groups and Identities: developing the legacy of Henri Tajfel*'. Butterworth Heinemann.

EKLER

EK A1: Anket Föyü

EK A2: Kartal Sosyal Kimlik Değerlendirmeleri

EK A3: Küçükçekmece Sosyal Kimlik Değerlendirmeleri

EK A4: Kartal Dönüşüm Projesinden Örnekler

EK A5: Küçükçekmece Dönüşüm Projesinden Örnekler

EK A6: Kartal Kıyı Alanı Fotoğraflar

EK A7: Küçükçekmece Kıyı Alanı Fotoğraflar

EK A8: Protokol

EK A1: Anket Föyü

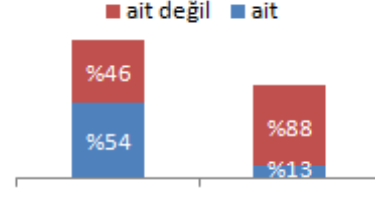
Bu anket İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Disiplinlerarası Kentsel Tasarım YL Programında sürdürülen ‘İSTANBUL KENTSEL KIYI ALANINDAKİ DÖNÜŞÜM UYGULAMALARININ SOSYAL KİMLİK AÇISINDAN İRDELENMESİ: KARTAL ve KÜÇÜKÇEKMECE UYGULAMALARI / ÖRNEKLERİ’ başlık ve konulu tez çalışması kapsamında Kıyı kullanımı ve sosyal kimlik ilişkisini sorgulamak amacıyla hazırlanmıştır. Vildan ERTÜRK (YL Öğrencisi)				
0TURDUĞUNUZ MAHALLE VE CADDE İSMİ:				
(I) KULLANICI ÖZELLİKLERİ (SORULARIN KARŞILARINDAKİ BOŞLUĞA X KOYUNUZ)				
1. Yaşınız?	2. Cinsiyet?	bayan	erkek	
3. Çalışma durumunuz?				
Emekli	öğrenci	ev hanımı	kamu/özel/serbest	işsiz
4. Medeni durum?				
Evli		bekar		
5. Ne kadar süredir yaşıyorsunuz?	ev sahibi?		kiracı?	
1-3yıl	4-7yıl	11-15yıl	15yıldan çok	
Kartaldamı doğdunuz?		Yaşama süreniz?	Nerelisiniz?	
6. Küçükçekmece/Kartal sahiline ne sıklıkta gelirsiniz?				
Yılda birkaç kez	Ayda birkaç kez	Haftada birkaç kez	Her hafta sonu	Her gün
7. Küçükçekmece/Kartal sahilinde ne kadar vakit geçirirsiniz?				
5-10dak	10-30dak	30-120dak	120dak.çok	
8. Küçükçekmece/Kartal sahiline ne kadar uzaklıkta oturuyorsunuz?				
30 dak.taşıt mesafesi	15-30dak taşıt mes.	5-10dak.taşıt mes.	15-30dak.yürüme mes.	5-10dak.yürüme mes.
9. Küçükçekmece/Kartal sahiline daha çok kiminle gelirsiniz?				
Aile	Arkadaş grubu	Tek kişi	2 kişi	
(II) KIYININ YERSAL VE SOSYAL KALİTESİNİN ÖLÇÜLMESİ (SORULARIN KARŞILARINDAKİ BOŞLUĞA X KOYUNUZ)				
10. Mevsime bağlı yaz-kış tercihleri?				
11. Küçükçekmece/Kartal sahiline daha çok hangi amaçla geliyorsunuz?(Yeme-içme, iş, eğlence, dinlenme, buluşma, yürüyüş, bisiklet, balık tutma vb)				
12. Burada olduğunuzda kendini iyi hissediyor musunuz?Burada yaşamaya devam etmek ister misiniz?Hayırsa Nerede?				
13. Tercih ettiğiniz dış yer/yerler neresidir?				
14. Küçükçekmece/Kartal Kıyısında seçilmiş aşağıdaki alanlara gidiyor musunuz?Memnuniyetiniz?				

Atatürk çay bahçesi	çok kötü	kötü	orta	iyi	çok iyi
İDO iskele çevresi	çok kötü	kötü	orta	iyi	çok iyi
(III) KÜÇÜKÇEKMECE/KARTAL KIYISI KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ VE ÖNERİLER (SORULARIN KARŞILARINDAKİ BOŞLUĞA X KOYUNUZ)					
15. Aşağıdaki kelimeleri az, orta, çok şeklinde Kartal kıyısının sizde bıraktığı izlenime gören değerlendir misiniz?					
ÇOK KÖTÜ	KÖTÜ	ORTA	İYİ	ÇOK İYİ	
güvenliXgüvensiz					
temiz xkirli					
dostçaxyabancı					
Çekicixitici					
dinlendiricixyorucu					
Sakin xgürültülü					
manzaralıxkalabalık					
canlıxmonoton					
Çeşitlixsıkıcı					
16. Küçükçekmece/Kartal dönüşüm projesinden haberdar mısınız?					
17.Küçükçekmece/Kartal kıyısında ne olmalı?					
KALSIN	KALDIRILSIN	YAPILSIN			
Göl etrafında sosyo-kültürel tesisler, turizm ve eğlence alanları, yürüyüş yolları					
Marina, dinlenme ve spor tesisleri					
Ekolojik Park					
Orta ve üst gelirlihitap eden lüks konut alanları					
Diğer.....					
18.SİZİN YAŞAMANIZDABU ALANIN(KARTAL/KIYI)ÖNEMİ NEDİR?DÖNÜŞÜMLE İLGİLİ DÜŞÜNCELERİNİZ,BEKLENTİLERİNİZ NELERDİR?					

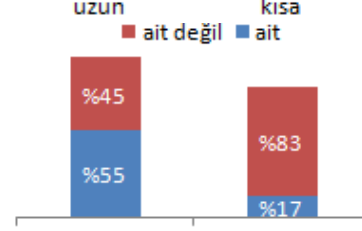
Kartal'dan farklı olarak Küçükçekmece'ye ilave edilen sorular:
19) Oturduğunuz konutlara nasıl yerleştiniz?
a) Tamamen kendim seçtim b) Kura ile seçildi c) Kısmen kendim seçtim ile d)Belediye seçti e)diğer
20) Ayazma ve Tepeüstünden gelenlerin ayrı bölgelere yerleştirildiğini düşünüyor musunuz? Sizce bu doğru mu?
a) Hiç doğru değil b)doğru değil c)normal d)doğru e)çok doğru
21) Konutunuzu Kentsel Dönüşüm Projesinden aldıysanız, bu proje beklentinizi karşıladı mı?
a) Hiç karşılamadı b) Karşılamadı c)Orta d) Karşıladı e) Çok karşıladı
22) Konutların çevresel düzenlemesi ve sosyal imkânlarından (market, sağlık ocağı v.b) memnun musunuz?
a) Hiç memnun değilim b) Memnun değilim c) Normal d) Memnun kaldım e) Çok memnun kaldım
23) Konut satın aldığınız toplu konut bölgesi ile merkezi yerleşim arasında ulaşım sıkıntısı yaşıyor mu?
a) Hiç yaşanmıyor b) Yaşanmıyor c) Normal d) Yaşanıyor e) Çok yaşanıyor
24) Bu konut önceden yaşadığınız yerle kıyaslandığında ailenize daha iyi bir yaşam standardı sağladı mı?
a) Hiç sağlamadı b) Sağlamadı c) Normal d) Sağladı e) Çok sağladı

EK A2: Kartal Sosyal Kimlik Değerlendirmeleri

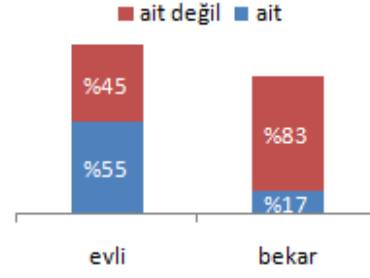
	uzun	kısa
ait	13	2
ait değil	11	14

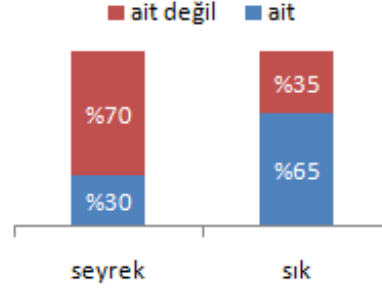
	evsahibi	kiracı
ait	12	3
ait değil	10	15

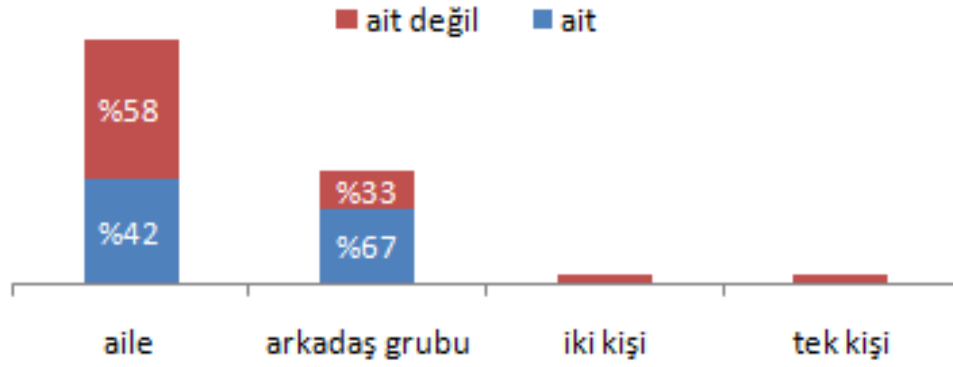
	evli	bekar
ait	12	3
ait değil	10	15

	seyrek	sık
ait	6	13
ait değil	14	7

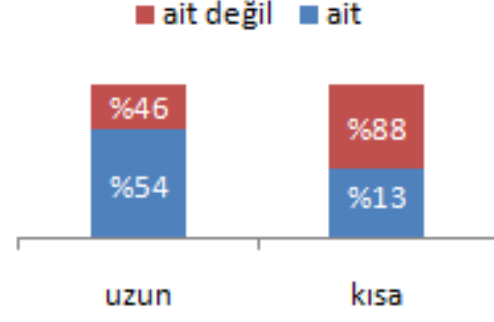

	aile	arkadaş grubu	iki kişi	tek kişi
ait	11	8	0	0
ait değil	15	4	1	1

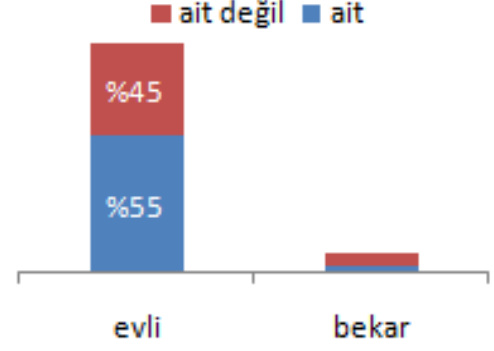

EK A3: Küçükçekmece Sosyal Kimlik Değerlendirmeleri

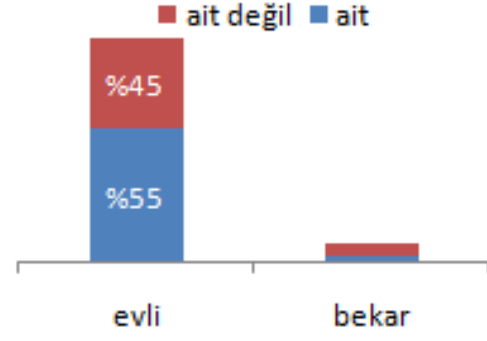
	uzun	kısa
ait	14	9
ait değil	6	11

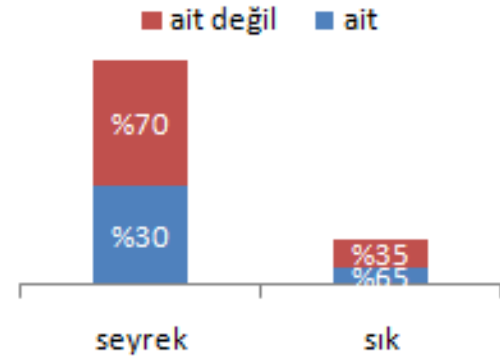
	evli	bekar
ait	22	1
ait değil	15	2

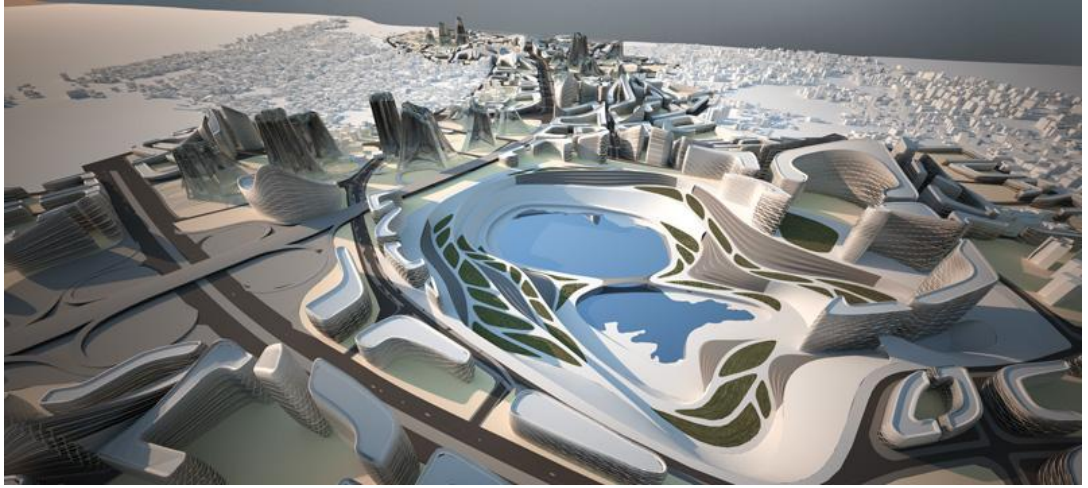
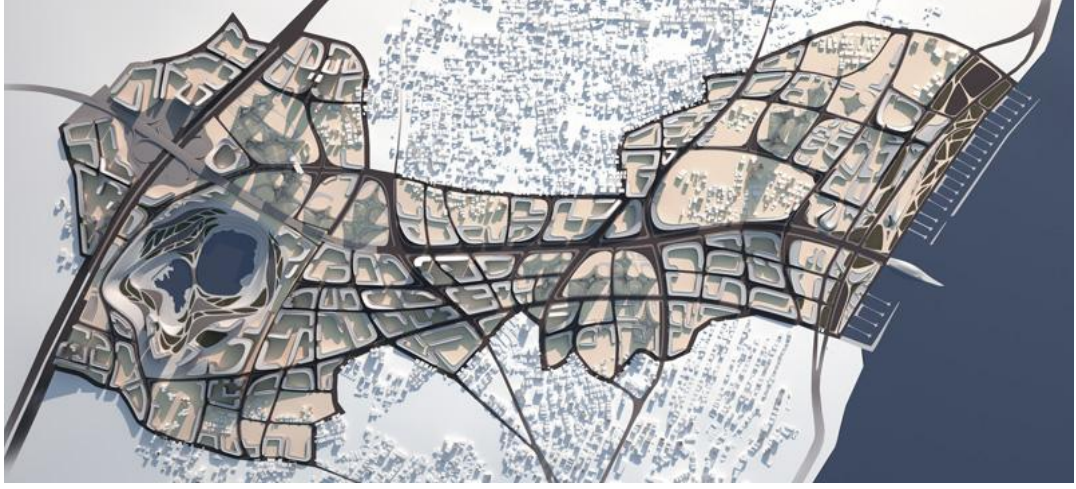
	evsahibi	kiracı
ait	21	2
ait değil	9	8

	seyrek	sık
ait	11	2
ait değil	14	3

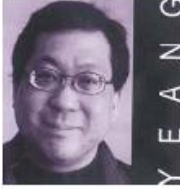

EK A4: Kartal Dönüşüm projesinden örnekler

EK A5: Küçükçekmece Dönüşüm projesinden örnekler

Llewellyn Davies Yeang Architects

EK A6:

Fotoğraflar İstanbul Metropoliten Planlama (İMP) arşivine aittir.

Fotoğraf Anahtarı

Kartal Sanayi Alanından Görünüm

Kartal Sanayi Alanından Görünüm

Kartal Sanayi Alanından Görünüm

Kartal Merkezinden Görünüm

Kartal Sahilindeki Prestij Konut Alanından Görünüm

Kartal Sahilinden Görünüm

Kartal Taşocağı'ndan Görünüm

Kartal Genel Görünüm

Kartal Genel Görünüm

EK A7:

Fotoğraflar kişisel arşive aittir.

Küçükçekmece Sahil Alanından Görünüm

Küçükçekmece Sahil Alanından Görünüm

Küçükçekmece Sahil Alanından Görünüm

Küçükçekmece Sahil Alanından Görünüm

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Vildan ERTÜRK-519081020

Doğum Yeri ve Tarihi: Kayseri, 15.08.1985

Lisans Üniversite: İstanbul Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama,
2004-2008